

⊗ **ดร.เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์** – ที่ฟังมาใน ๔ พื้นที่ ปากพนัง สุราษฏร์ เขาพระ แล้วก็ทะเลสาบ ชาวบ้านได้บททวนองค์ความรู้ เชื่อมมันว่าองค์ความรู้ที่มีอยู่แก้ปัญหาได้ แต่แนวนโยบายที่เข้าไปทั้ง ๔ พื้นที่นั้นสวนทางกัน ประเด็นนี้ในพื้นที่ภาคใต้มีข้อเสนอทางนโยบายระดับชาติใหม่

⊗ **นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ** – ได้หารือกันว่าถ้าเกิดปัญหาลักษณะนี้ คือความไม่เข้าใจของโครงการพัฒนาที่จะลงไปในพื้นที่ภาคใต้ ส่วนสำคัญคือ ในชุมชนจะต้องมีประสบการณ์ว่าต้องทำอะไรก่อนที่จะเสนอหน่วยงานให้มีการพัฒนาแบบนี้ เช่น กรณีการจัดการป่าให้ชัดเจน ชาวบ้านไม่สามารถบอกได้ว่าจะพัฒนาให้ทำริมคลองเป็นป่า ปกติชุมชนจะจองที่บริเวณพื้นดินจนถึงลำคลอง กิจกรรมก็คือมีลำคลองสิบถึงยี่สิบเมตร แล้วบอกว่าห้ามทำลาย แต่ให้ปลูกป่าเพิ่ม นี่เป็นตัวอย่าง หรือบางที่เป็นจุดที่มีแหล่งพันธุ์ปลา มีวังมัจฉา หรือแม้กระทั่งการอนุรักษ์เองก็ชัดเจนว่าได้มีการรวมกันในการจัดการป่า มีกฎระเบียบมากมาย ในส่วนของทะเลสาบสงขลาเองก็มีเขตอนุรักษ์และพื้นที่ชุ่มน้ำ ในส่วนของปากพนังที่สำคัญคือ ก่อนหน้านี้ไม่มีการรวมกลุ่มเลย กลุ่มที่เป็นเครือข่ายลุ่มน้ำ เริ่มที่จะเชื่อมโยงเครือข่ายแล้วเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอการจัดการเปิดปิดประตูน้ำ ซึ่งก็มีบทเรียนเหมือนกัน

ที่นี้ข้อเสนอดังกล่าว ผมคิดว่าการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ ไม่ว่าเรื่องระบบน้ำ ระบบป่าต้นน้ำ แต่ประเด็นที่สำคัญในภาคใต้ที่รุนแรงคือ แผนการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ หรือแม้กระทั่งเขตอันเนื่องมาจากพิเศษ ยังมีแผนพัฒนาที่ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนอยู่ แล้วก็มีคนเสนอการมีส่วนร่วมในการจัดการทะเลสาบ การจัดการลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นข้อเสนอที่มีรูปธรรมด้วย แต่ก็ยังไม่สำเร็จ

⊗ **ดร.เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์** – ภาคใต้เสนอให้ประชาชนมีส่วนร่วม ผมอยากขยับมาที่อีสาน ลักสองสามพื้นที่ คือในพื้นที่บ้านหนองแค ที่เข้าใจว่ามีรูปแบบการจัดการน้ำ แล้วอีกพื้นที่ซึ่งอาจเป็นพื้นที่โนนปาก่อ เป็นทางเลือกหนึ่ง... ลักษณะอย่างนี้ ทางทีมวิจัยได้ขับเคลื่อนความรู้เหล่านี้ไปสู่ภาพรวมการแก้ปัญหาได้อย่างไร และประเด็นในเรื่องนโยบาย และโครงสร้าง การตัดสินใจทางการเมืองก็ดี ภาคอีสานมีข้อเสนออย่างไร

⊗ **สนั่น ขุสกุล** – ถ้าพูดรวมๆ แล้ว โดยเฉพาะรูปธรรมที่เราไปทำงานร่วมกับชาวบ้าน ก็เกิดทางเลือกใหม่ในการจัดการทรัพยากร เรื่องนั้นมองว่าด้านหนึ่งเขามีภูมิปัญญาดั้งเดิม มีแบบแผนในการจัดการทรัพยากรที่ทำให้ทรัพยากร สามารถมารับใช้ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แล้วก็เกิดความเป็นธรรม ความยั่งยืนถึงคนรุ่นต่อไป สอง มีระบบสมัยใหม่เข้าไปช่วย มีวิชาการ วิทยาการต่างๆ เข้ามา โดยเฉพาะเรื่องการจัดการน้ำ พื้นที่อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น ได้เรียนรู้ว่ามีเทคโนโลยีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการกั้นน้ำเรียกว่าฝายหิน น่าจะนำมาใช้ได้ โดยไม่ทำร้ายธรรมชาติ เก็บกักน้ำ และไม่เกิดผลกระทบ สิ่งนี้เราก็ได้เรียนรู้จากอีกพื้นที่หนึ่ง เป็นการนำพาของนักพัฒนา มีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างหมู่บ้าน ได้ไปเห็นของจริง ก็ได้ความรู้ใหม่ ชาวบ้านเกิดความมั่นใจ แต่เรื่องลึกที่สุดใจของพี่น้อง คือตนเองมีสิทธิ์ที่จะจัดการน้ำหรือไม่ เพราะคำนิยามว่าลำน้ำ ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้เป็นของรัฐ แต่เกิดข้อสงสัยและถกเถียงกันเอง แต่ว่ากระบวนการเรียนรู้ทำให้เกิดความตระหนักในสิทธิของตัวเองว่า จริงๆ เป็นสิทธิของเราประชาชนธรรมดาที่ได้

เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำมาก่อนก็สามารถจัดการพื้นที่นั้น เพื่อผลประโยชน์ของชุมชนนั่นเอง อีกเรื่องที่เขาเดิมเข้ามาแล้วผมคิดว่าให้ข้อคิดกับเรามาก เป็นเรื่องเก่าว่า ในการไปหาทรัพยากรที่จะระดมทำฝ่าย ก็ใช้วิธีทอดผ้าป่า เขาบอกว่าถ้าพูดถึงการพัฒนามีหลักการที่สูงส่งอย่างนั้นอย่างนี้ ชาวบ้านอาจไม่เกิดความร่วมมือก็ได้ แต่เมื่อพูดถึงบุญ พี่น้องให้คุณค่ากับเรื่องบุญ ชาวบ้านก็จะมาร่วมทุกฝ่าย ในแต่ละที่ของพื้นที่วิจัยลุ่มน้ำชิตอนตันจะเห็นว่าแต่ละฝ่าย ทั้งอำเภอ จังหวัด องค์กรพัฒนาเอกชน ทั้งพี่น้องในพื้นที่อื่นก็ได้เข้ามาช่วยด้วย

อาจดูหลายๆ พื้นที่ อย่างที่โนนปากก่อ จากการเคลื่อนไหวที่ล้มเหลว ก็เกิดการยกระดับการเคลื่อนไหวที่จะเรียกร้องต่อรัฐ เกิดการพัฒนาข้อตกลงที่จะเอื้อค้ำขึ้น ในที่สุดก็มาร่วมกับโครงการสิทธิชุมชนศึกษา อยู่ในภาวะท้าทาย ผมอยากพูดว่าชุมชนโนนปากก่อไม่ได้ตั้งอยู่ในเขตอนุรักษ์ แต่เขตอนุรักษ์บีบรัดชุมชนที่ตั้งมาก่อน ๕๐ ปี คำถามขณะนี้คือ จะอยู่อย่างไรจึงจะเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นก็เกิดการเรียนรู้ว่าถ้าจะอยู่ให้ได้ ต้องปฏิบัติตามสิทธิชุมชน อันที่หนึ่งคือ ต้องแสดงให้เห็นหน่วยงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมั่นใจว่าเราจะอยู่อย่างอนุรักษ์ เราสามารถจัดการทรัพยากรของเราได้ มีการคิดค้น ประสานกันเป็นเครือข่ายเรียกว่าเครือข่ายป่าที่ดินภาคอีสาน ชาวบ้านโนนปากก่อที่อยู่ลึกไป ๑๒ กิโลเมตร ต้องเดินเข้าไป ยากมาก แต่ชาวบ้านไม่เคยเหนื่อย ไปเรียนรู้กับที่โนนที่นี้ ไปต่างภูมิภาค ไปสัมมนาร่วมกัน เกิดความเห็นร่วมกันว่าสิ่งที่ชาวบ้านโนนปากก่อต้องทำคือ หนึ่ง การจัดการทรัพยากรให้ยั่งยืน จะไม่บุกรุก ถึงขนาดจะมีการจัดสรรที่ดินกันใหม่เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โดยจะแบ่งให้คนละ ๒๕ ไร่ คนที่มีมากกว่านั้นก็จะต้องลดจำนวนลงมา คนที่มีน้อยก็ให้เพิ่มขึ้น สองคือ ถ้าเศรษฐกิจชุมชนอยู่ได้ อยากให้เปิดพื้นที่เพิ่ม ก็มีโครงการเช่น โครงการธนาคารข้าว ซึ่งทุกวันนี้ผมว่าพี่น้องก็ได้พิสูจน์ตัวเอง ได้นำความรู้ใหม่มาเพิ่มพลังให้คนในชุมชนในการปฏิบัติการ ขณะที่มีส่วนร่วมจากภายนอกมาร่วมตรวจสอบ ถ่วงดุล ในสัดส่วนที่เหมาะสม

⊗ **ดร.เพิ่มศักดิ์ มกรารมย์** – ในประเด็นเรื่องป่าที่บอกว่า ถ้าจะพูดถึงกระบวนการตัดสินใจของคนกลุ่มหนึ่ง การยกระดับข้อมูลเป็นอย่างไร

⊗ **สนั่น ชูสกุล** - ผมคิดว่าในเชิงการจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะคำนึงถึงความรู้ที่เราได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผมอยากสร้างเครือข่ายและความร่วมมือร่วมกัน เช่น ในพื้นที่ที่รัฐครอบครองก็ให้ครอบครอง ชุมชนดูแล สังคมตรวจสอบ น่าจะเป็นแบบนี้ในความคิดสิทธิชุมชน ซึ่งถ้าจัดการได้แบบนี้ จะอยู่บนฐานการยอมรับแบบที่ดำรงอยู่จริงในชุมชน พื้นที่ทุกพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นป่าชุมชนหลายแห่ง แหล่งน้ำชุมชน หรือจากตัวอย่างที่ยกเมื่อครู ตัวอย่างที่เด่นชัดมากๆ คือที่ศรีสะเกษ หมู่บ้านทับหม้อ เขามีแหล่งดิน แทนที่จะไปไถดินของใครของมัน แต่เขาให้เป็นที่ดินส่วนรวมของชาวบ้าน ผมคิดว่าโดยภาพรวมแล้ว จิตสำนึกของการให้ความสำคัญกับทรัพยากรส่วนรวมสูง จนถึงปัจจุบันจะพูดในแง่มุมมองอื่นเนื่องจากกรณีโครงการเอสเอ็มแอล ผมอยากมองเรื่องพี่น้องเอาเงินที่ได้ไปซื้อโต๊ะ เตียง ต่างๆ นั่นคือของส่วนรวม นั่นเป็นจิตสำนึกเดิม แต่ผมไม่พาดพิงไปเรื่องอื่น ตั้งไว้ให้คิดดู เพื่อปลูกจิตสำนึกส่วนรวมซึ่งมีอยู่แล้ว

เพราะฉะนั้นด้วยหลักการนี้ จะเสนอในทางนโยบายจริงๆ ผมคิดว่ากฎหมายลูกเรื่องสิทธิชุมชนจะต้องเกิดขึ้น แล้วใช้องค์ความรู้ที่เราได้วิจัยกันมาก่อน อาจต้องคิดว่ายกระดับความรู้ขึ้นมาอย่างไรเพื่อให้เกิด

การนำความรู้ท้องถิ่นไปใช้ หรือกลุ่มที่นำไปใช้แล้วสามารถพิสูจน์ตัวเองได้ว่าแก้ปัญหาได้จริง นำมาสร้างเป็นระเบียบร่วมกัน ซึ่งของคนอีสานมีอยู่แล้ว แต่จะยกระดับขึ้นมาใช้เองได้อย่างไร เพราะการตั้งหมู่บ้านของเราจึงเป็นการประกาศอยู่แล้วในตัว

✿ **ดร.เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์** - การนำเสนอองค์ความรู้ในเรื่องการจัดการน้ำ ซึ่งอาจจะเป็นเหมือนฝ่าย อยากถามว่าการจัดการน้ำระบบส่วนกลางของชาวบ้าน มีปัญหาไหม ถ้ามีแล้วข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายที่ทำเป็นอย่างไร

✿ **ปิยะพร ศรีแปลก** - องค์ความรู้ใหม่นั้นถูกปรับมาจากความรู้เดิมที่มี อย่างเหมือนฝ่ายเดิม ชาวบ้านก็ปรับจากฐานการผลิต สมัยก่อนอาจทำนาทำไร่ แต่พอเริ่มใช้น้ำชลประทาน ก็มาสูบน้ำเพียงเดียว พื้นที่แถวนั้นจะปลูกลำไยเป็นหลัก พอปัจจุบันเริ่มมีปัญหา ชาวบ้านก็ปรับมาปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยลง บางส่วนก็ไปทำงานผลิตสินค้าโอท็อป จักสาน เพราะพื้นที่นั้นเป็นแหล่งขายสินค้าขนาดใหญ่ เช่นที่บ้านถวาย ชาวบ้านก็เริ่มมาทำงานนอกระบบมากขึ้น อีกส่วนก็ทำการเกษตรอยู่ในพื้นที่เดิม อันนี้เป็นสิ่งที่ชาวบ้านปรับ แต่ว่าภายใต้ระบบชลประทาน หากจะไปเปลี่ยนทั้งหมด ทั้งระบบในระยะเวลาสั้นอาจทำไม่ได้ แต่ที่ผ่านมาทางเครือข่ายชาวบ้านที่ทำงาน พยายามเสนอเรื่องของการเปิดปิดน้ำ ในคลองซอย อย่างก่อสร้างสามวัน ห้าวัน เจ็ดวัน ในแต่ละคลองซอย แต่เมื่อปีที่แล้วเขาเสนอกับชลประทานใหม่ว่าจะระบบใหม่ ซึ่งกลายเป็นว่าพอน้ำเริ่มพอใช้ ไม่ขัดแย้งกันเยอะ แต่ทีมงานก็ไม่สามารถอ้างได้ว่าสำเร็จจริง เพราะเป็นปีแรกที่เปลี่ยนระบบ รวมทั้งปีที่แล้วฝนตกที่เชียงใหม่เยอะ น้ำมีมาก เพราะฉะนั้นต้องทำต่อเนื่องไปสักระยะ ถึงจะสรุปว่าใช้ได้จริงหรือไม่ในระบบใหม่ที่ชาวบ้านกำลังทำ อีกส่วนเขาพยายามสร้างกลไกเครือข่าย คลองซอย ๒๑ เขาจะขยายไปคลองซอยใกล้เคียง เพราะชาวบ้านรู้สึกว่าทำคนเดียวไม่มีพลัง ต้องหาเพื่อน เพื่อที่จะทำให้ตัวชุมชนหรือเครือข่ายเข้าไปคุยกับชลประทาน ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการเปิดปิด จากที่ชลประทานยอมเปลี่ยนรอบเวร เพราะที่ผ่านมาทางเครือข่ายเรียกร้องไปค่อนข้างมาก ทั้งส่งจดหมาย ทวงถามเรื่องสิทธิของโครงการผันน้ำ พยายามเปิดเวทีเจรจากับชลประทานเรื่องสถานการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่ ก็ได้ผลตอบรับค่อนข้างดี คือมีการเปลี่ยนระบบ แต่ชลประทานก็ยังไม่ยอมให้ชาวบ้านเข้าไปร่วมอย่างเต็มที่ อาจต้องมีกระบวนการต่อไป ซึ่งทางออกในระยะยาว เครือข่ายอาจต้องทำแผนที่ชัดเจนมากขึ้นว่า หนึ่งคือ เรื่องของระบบการผลิตทั้ง ๒๓ คลองซอย อาจต้องใช้เวลายาว แต่น่าจะเป็นทางออกที่ดีหากว่ามีการทำแผนระบบการเกษตรทั้งหมด อีกอันน่าจะผลักดันเข้าสู่ อบต. เพราะมีนโยบายเรื่องการกระจายอำนาจ ซึ่งเขาก็เห็นว่า อบต. เป็นตัวแทนของชุมชน ซึ่งเป็นเกษตรกรที่ใช้ น้ำในพื้นที่ น่าจะเป็นช่องทางที่สามารถปฏิบัติการได้ สามคือถ้ามีเรื่องของโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ หรือจะทำโครงการใดๆ ในพื้นที่ชาวบ้านควรเข้าไปมีส่วนร่วม ตั้งแต่กระบวนการคิด ตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ทำ หรือหากต้องมีการศึกษาผลกระทบ หรือความเป็นไปได้ ก็ควรให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าไปร่วมในการศึกษาด้วย

✿ **ดร.เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์** - เรื่องของกฎหมายน้ำ อยู่ระหว่างการพิจารณา

⊗ **ปิยะพร ศรีแปลก** - ถ้าเรื่องกฎหมายน้ำ มีความชัดเจนว่าชาวบ้านไม่ยอมรับ ต้องยกเลิกกฎหมายน้ำ ได้มีการพูดคุยกันมาค่อนข้างมาก น้ำไม่ใช่สมบัติของใคร แต่เป็นของทุกคน ถ้าเก็บค่าน้ำหรือมีนโยบายให้น้ำเป็นของรัฐทั้งหมดแล้ว เกษตรกรรายย่อยจะเดือดร้อนเพราะเข้าถึงน้ำไม่ได้ เนื่องจากคนที่ได้น้ำไปคือโรงงานอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรายใหญ่ ทุกวันนี้เราก็ไม่พอเพียงอยู่แล้ว ระบบการเกษตรก็ปรับลงเรื่อยๆ บางปีก็ไม่พอใช้ ยังมีกฎหมายน้ำเข้ามา กลับจะเป็นการซ้ำเติมเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่

⊗ **ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์** - เสนอให้ยกเลิก ทรัพยากรน้ำเป็นทรัพยากรส่วนรวม ไม่ใช่ของรัฐ ที่แม่ปิงตอนบน อ.เชียงดาวก็เป็นประเด็น โดยเฉพาะเรื่องการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ในเรื่องการใช้ป่า ใช้ น้ำ ที่ดินระหว่างคน แล้วเข้าใจเรื่องนี้ชัดเจน พร้อมทั้งจะผลักดันเสนอนโยบายเรื่องนี้หรือยัง

⊗ **นิคม พุทธา** - ทางพวกเราที่ทำงานกับชุมชนเรื่องการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำ ที่ทำมาเกือบ ๑๐ ปี แล้ว ก็หนีไม่พ้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนพื้นที่กับฐานทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ที่เชื่อมโยงมาถึงเรื่องของเศรษฐกิจ เรื่องการเมืองท้องถิ่น เรื่ององค์ความรู้ และโดยรวมคือเรื่องวิถีชีวิต

ถ้าถามว่าถอดองค์ความรู้ประสบการณ์ได้ไหม ชาวบ้านก็สามารถบอกได้ว่าการจัดการทรัพยากร กับ การจัดการในลักษณะลุ่มน้ำ ในบริบทลุ่มน้ำ ถ้าเป้าหมายอยู่ที่ความเป็นธรรมและยั่งยืน ต้องทำอะไรบ้าง จะผลักดันอย่างไร มีใครบ้างเข้ามาเกี่ยวข้อง อันนี้พอทำได้ และเนื่องจากคุณทักษิณเป็นคนพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ปิง อ.สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี ๒๕๔๖ คุณทักษิณได้นำข้อเสนอของเครือข่ายทรัพยากรลุ่มน้ำทางภาคเหนือ เอลุ่มน้ำแม่ปิงเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำตัวอย่างในบรรดา ๒๕ ลุ่มน้ำ เรียกว่าโครงการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ปิง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เป็นมติคณะรัฐมนตรี แล้วก็พยายามเน้นการมีส่วนร่วม คือเชิญทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ลุ่มน้ำแม่ปิง นครสวรรค์ กำแพงเพชร ตาก แม่ปิงตอนล่าง แม่ปิงตอนบนตั้งแต่เหนือเขื่อนภูมิพลขึ้นไป ๒๐ ลุ่มน้ำ

เมื่อพูดถึงบริบทของลุ่มน้ำ มีหลายเรื่องหลายประเด็น ซึ่งปัญหาของพี่น้องก็มีอยู่ เช่น การที่ป่าอนุรักษ์เร่งรัดประกาศจนเกินไป จนขาดความรอบคอบ ไปทับที่ทำกิน ที่ดินทำกิน พื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของชาวบ้าน เรื่องที่ดินในเขตป่าก็คาราคาซังกันมาตลอด ในขณะเดียวกันปัญหาเรื่องการรุกคืบของพืชเศรษฐกิจ ปัญหาการเข้าถึงพื้นที่ป่าอย่างไม่เป็นธรรม เราดูจากกรณีร่างกฎหมายป่าชุมชนจะได้ชัดเจน รัฐมนตรียังยุทบทบอกว่าไม่ยอมให้มีการจัดตั้งป่าชุมชนในเขตป่าอนุรักษ์ ขณะที่ป่าอนุรักษ์ที่เร่งรัดประกาศมีป่าชุมชนอาศัยอยู่มากมาย อันนี้เป็นข้อขัดแย้งระหว่างภาคประชาชนกับอำนาจบริหาร ซึ่งอำนาจบริหารมีอำนาจในการเข้าถึงได้มากกว่า สังเกตได้จากการเลือกปฏิบัติที่จะให้ภาคธุรกิจเอกชน องค์การมหาชนเข้าไปใช้ประโยชน์ในป่าที่เป็นสมบัติสาธารณะ เช่น โครงการท่องเที่ยวพื้นที่พิเศษ อันนี้ก็เหมือนกับที่รัฐพยายามประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษ พื้นที่ทางภาคเหนือหลายพื้นที่ เป็นพื้นที่ป่าภูเขาสูงที่มีศักยภาพในเรื่องการท่องเที่ยว มีการเตรียมประกาศให้เป็นเขตท่องเที่ยวพิเศษ แล้วให้มีการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนจาก องค์การมหาชน ซึ่งมีปลอดประสพ สุรัสวดี เป็นผู้รับผิดชอบ ยกตัวอย่างโครงการสวนสัตว์กลางคืนไนท์ซาฟารี เข้าไปครอบครองพื้นที่ป่าเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย โดยที่ไม่มีการเปิดทอน พี่น้องชาวบ้านแถวนั้นก็ท้วงติง

ตลอด เพราะความสัมพันธ์ของพี่น้องทั้งในเขตอ.เมือง อ.หางดง มีความสัมพันธ์กับฐานทรัพยากรดอยสุเทพ อีกมิติหนึ่งคือมิติของป่าต้นน้ำ เป็นที่หาอยู่หากิน มิติทางวัฒนธรรม แต่อำนาจรัฐก็ใช้กฎหมายอุทยานแห่งชาติ ๒๕๐๔ เข้าไปประกาศจัดตั้ง จะเห็นว่าการจัดการลุ่มน้ำตลอดเวลาเกือบ ๑๐ ปีที่ผ่านมา เป็นการจัดการที่มีความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนโดยตลอด จึงต้องมีพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันไปอีกมาก

⊗ **ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์** - ผมว่าโดยสรุปแล้วเรื่องของการจัดการองค์ความรู้ในฐานทรัพยากร โดยที่โครงการมีบทเรียนประสบการณ์ค่อนข้างมาก มีการยกระดับหลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องของการจัดการน้ำ การจัดการแก้ไขความขัดแย้ง แต่มีข้อสังเกตว่า นโยบายช่วงสองสามปีที่ผ่านมาค่อนข้างมีการใช้ทรัพยากรมากขึ้นไป เรื่องการประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษ หรือกรณีภาคใต้ การประกาศขยายพื้นที่ท่าเรือ สร้างแหล่งก๊าซ ข้อเสนอชาวบ้าน ถือเป็นภัยคุกคาม เป็นความท้าทายขององค์ความรู้ของชุมชน ทั้ง ๔ พื้นที่ที่มีข้อเสนอเบื้องต้น คือ ข้อเสนอของการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการตัดสินใจทุกระดับทุกขั้นตอน ข้อที่สองคือเรื่องของการกระจายอำนาจสู่องค์กรท้องถิ่น องค์กรภาคประชาชน ข้อที่สามคือเรื่องการยืดหยุ่นการเสนอภาค นโยบายให้เห็นทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ในฐานทรัพยากรของชุมชนส่วนรวม ข้อที่สี่ คือการออกกฎหมาย นโยบายมารองรับสิทธิชุมชน กฎหมายสิทธิชุมชน ป่าชุมชน กฎหมาย พ.ร.บ.น้ำ เป็นกฎหมายที่ต้องอยู่บนฐานองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และการวิจัย ที่สำคัญคือปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิ์

⊗ **ศยามล ไกยูรวงศ์** - อยากเพิ่มเติมว่าสมัยที่ชาวบ้านมีการพูดเรื่องป่าชุมชน เวลาพูดเรื่องสิทธิชุมชน จากกระแสการเคลื่อนไหวเรื่องป่าชุมชน จะเห็นภาพการจัดการป่าชุมชนที่สำคัญมาก แต่เท่านั้นไม่พอ จำได้ว่าในช่วงการยกร่างกฎหมาย มีกรรมธิการ สว. ถามมากกว่า แล้วระบบอย่างนี้จะเชื่อมโยงกันอย่างไร อันนี้ก็ป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เครือข่ายภาคประชาชน มีการค้นคว้า ศึกษาวิจัยมากขึ้น

อยากเพิ่มเติมว่าในโครงการ ได้มีการศึกษา รวบรวมองค์ความรู้ทรัพยากร อย่างภาคเหนือ อันดับแรก คือ ภาคเหนือมีการจัดการน้ำ มีการจัดการความขัดแย้งระหว่างป่าต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ลุ่มน้ำ ภาคเหนือมีหลายลุ่มน้ำที่มีความขัดแย้ง ผู้ใช้น้ำคนเมืองกับชนเผ่า แต่ว่าเราก็ค้นพบว่าในหลายพื้นที่มีการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน แล้วถ้าเป็นเมื่อก่อนก็ดูแลร่วมกัน แต่ระยะหลังมีการประกาศป่านุรักษ์เพิ่มขึ้น มีความขัดแย้งจากภายนอกเข้ามา จำเป็นต้องรื้อฟื้น ความสัมพันธ์คนเมืองกับชนเผ่าให้มากขึ้น ให้เข้าใจกันมากขึ้นว่าจะจัดการน้ำอย่างไร เช่นในระบบเหมืองฝาย สามารถปรับเปลี่ยนได้ ซึ่งอาจไม่เหมือนอย่างที่เคยทำ แต่ว่าแต่ละลุ่มน้ำสามารถจัดการเองได้ อย่างน้อยนี้เป็นประเด็นสำคัญ

ระบบนิเวศป่าทามเกิดจากการต่อสู้ของพี่น้องชาวประมง ระบบลุ่มน้ำมูลเป็นลุ่มน้ำที่ใหญ่ที่สุดของภาคอีสาน แต่ปัจจุบันลุ่มน้ำมูลเป็นพื้นที่ที่พื้นที่น้ำน้อยมาเมื่อเปรียบเทียบกับลุ่มน้ำสงคราม นี่เป็นสิ่งที่ชาวบ้านน้ำมูลและน้ำสงคราม มีความรู้เรื่องของการจัดการแหล่งน้ำในภาคอีสาน มีความรู้เรื่องของการจัดการระบบน้ำที่มีเขื่อนเกิดขึ้น แล้วเราก็มีระบบการจัดการแบบระบบนิเวศสามน้ำที่แม่กลอง ได้ใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านด้วยการใช้ประตูที่ไม่เปิดปิดตายตัว แต่มีลักษณะการเปิดปิดตามน้ำขึ้นน้ำลง เป็นการค้นพบของพี่น้องแม่กลอง เข้าใจว่าที่จังหวัดบุรีรัมย์ได้มาเรียนรู้ เราได้เรียนรู้การจัดการลักษณะเรียกว่าระบบสมรมแบบภาคใต้ ความรู้เหล่านี้มีมากมาย บางทีหลายท่านอาจค้นพบในงานวิจัย แต่โดยภาพรวมขององค์ความรู้ สามารถบอกได้ว่า ถ้าเราจะพูดถึงข้อเสนอในเชิงปฏิรูปการเมืองที่มาจากรากหญ้า ซึ่งอาจารย์ได้พูดแล้ว แต่สำคัญ

คือว่า ทำอย่างไรให้ชาวบ้านสามารถควบคุมหรือเข้าถึงอำนาจหน้าที่ในการบริหารทรัพยากรของชาวบ้าน
เองได้

ประเด็นที่สอง คือทำอย่างไรให้ระบบการจัดการเรื่องของฐานวัฒนธรรมและฐานทรัพยากรมีความ
หลากหลายมากขึ้น แล้วการจัดการความสัมพันธ์กันในชุมชน แต่ขณะที่ชุมชนจัดการความสัมพันธ์ ในระดับ
หมู่บ้านแล้วก็พยายามขยายไปจากประเด็นปัญหาที่เจอ ขยายเครือข่ายในเชิงที่เป็นเครือข่ายหนุนเสริมกัน
ในความสัมพันธ์แบบนี้มีความหลากหลายมาก ตรงนี้เองที่เห็นตรงกัน ระบบกรรมสิทธิ์ต้องหลากหลาย
ระบบกรรมสิทธิ์ที่หลากหลายคือ เวลาพูดถึงกรรมสิทธิ์ ไม่ใช่พูดว่าคุณเป็นเจ้าของที่ดิน แต่เราพูดถึงการ
จัดการของชุมชนที่หลากหลาย ไม่แสดงความเป็นเจ้าของทรัพยากรที่ผูกขาดทรัพยากรเชิงปัญหา แต่จะทำ
อย่างไรจะให้อำนาจของชุมชนเข้าไปจัดการ และเป็นกลุ่มขนาดเล็กที่ชาวบ้านสามารถสื่อสารและจัด
ความสัมพันธ์ได้ และจะสามารถจัดการความขัดแย้งได้ ซึ่งการศึกษาหลายส่วนของพี่น้อง มีระบบการ
จัดการความขัดแย้งที่ลงตัว แต่ที่ไม่ลงตัวเพราะมีระบบข้างนอกแทรกแซง ตรงนี้เองที่เป็นปัญหา แล้วระบบ
กฎหมายไทยไม่ยอมรับในกลไกการจัดการ ซึ่งก็พยายามที่จะพัฒนาระบบกลไกความขัดแย้งผ่าน
อาสาสมัครสิทธิชุมชน เข้าไปดูรูปแบบของการจัดการความขัดแย้ง เราสามารถพัฒนาในส่วนนี้ได้

อีกอันหนึ่ง ที่เราเห็นคือ มีการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ปัจจัยสำคัญคือ ทำ
อย่างไรให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการไม่นิ่งนอนใจ แล้วชาวบ้านที่เข้มแข็งคือการตระหนักแล้วว่าต้อง
พึ่งตนเองแล้วใช้หลักศีลธรรมเข้ามาในการจัดการ อันนี้เป็นการศึกษาหลายชิ้นจากพี่น้อง

ที่สำคัญประเด็นสุดท้ายคือ สิทธิในการพัฒนา ที่พูดถึงการมีส่วนร่วมหลากหลาย อาจมีแต่ในตัว
รัฐธรรมนูญ แต่ในด้านการปฏิบัติการต้องมาจากการต่อสู้ ถึงจะเกิดการยอมรับสิทธิในการพัฒนาจากชุมชน
ยังอยู่ในระหว่างการเปลี่ยนผ่าน โดยรูปธรรมตอนนี้สามารถพัฒนากลไกปฏิบัติการเมืองนี้ได้ แต่น่าเสียดาย
ที่นักกฎหมายไม่ค่อยสนใจหรือให้เวลา อยากให้เวลาทุกท่านได้พูดสั้นๆว่ามีข้อคิดเห็นอย่างไร ในเชิงปฏิรูป
การเมือง อันนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ต้องผลักดันให้ผู้มีส่วนกำหนดนโยบายต้องคิดค้นในเรื่องนี้ และเราคิดว่า
มีข้อมูลพอสมควรในส่วนของพี่น้องภาคประชาชน ที่สามารถพัฒนาไปในเชิงกลไกท้องถิ่นได้

⊗ นิคม พุทธา - เรื่องความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านพื้นราบกับชนเผ่าที่อยู่บนดอย เป็นประเด็นใหญ่
เมื่อประมาณเกือบ ๑๐ ปีที่ผ่านมา ถึงขั้นปิดถนน เผาทรัพย์สิน ทำร้ายร่างกายกัน อย่างที่จอมทอง ในพื้นที่
อุทยานดอยอินทนนท์ แต่การวิจัยของเรา โครงการสิทธิชุมชนศึกษาที่ร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่งัด อ.
พร้าว จ. เชียงใหม่ ได้ค้นพบเรื่องหนึ่งว่า ชุมชนต้นน้ำที่เป็นชนเผ่าพี่น้องมูเซอ ลีซอ กับคนพื้นราบได้พยายาม
ปรับตัว ไม่ยากและไม่ซับซ้อนอะไรเลย การปรับตัวที่จะอยู่ร่วมกันบนฐานทรัพยากรเดียวกันหรือว่าแก้ไขความ
ขัดแย้ง เพียงแต่เราไปช่วยกระตุ้น หรือเสาะแสวงหาโอกาสที่จะให้มีการพูดคุยกัน ดูแผนที่ ขอบเขตลุ่มน้ำ
พื้นที่ป่า ที่ดิน ทรัพยากรที่จะต้องกินต้องใช้ร่วมกันแล้วมาพูดคุยกัน อันนี้คือการปรับตัวเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง
โดยอาศัยฐานทรัพยากร อีกอันที่คุณพรพิไลพูดไว้คือ การใช้สำนึกเรื่องบาปบุญคุณโทษ ศาสนา เข้ามา ซึ่งก็
อาจเป็นเครื่องมือแก้ไขความขัดแย้งได้มากกว่ากลไกหรือหน่วยงานรัฐ แล้วกัตัวกฎหมาย เพราะหน่วยงานรัฐ
ขณะนี้ยังไม่มิกฎหมาย รวมทั้งเจ้าหน้าที่โดยตรงที่จะมารับผิดชอบคดีคล้าย แก้ไขความขัดแย้งเรื่อง
ทรัพยากรตรงนี้

จะเห็นว่าการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านด้วยกันไม่สลับซับซ้อน แต่มีปัญหาใหม่
เกิดขึ้นคือ ความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับทุนใหม่ที่เข้ามา ซึ่งทุนใหม่ก็เกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐอีก

ยกตัวอย่างเรื่องการขยายตัวของสวนส้ม ซึ่งบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำ ทั้งที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์และไม่อนุรักษ์มากมาย กำลังเป็นปัญหาอย่างแรงขณะนี้ พืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวรุกเข้าไปในเขตพื้นที่ป่าของรัฐ ซึ่งอาจต้องไปตามถึงประสิทธิภาพการดูแลว่ามีมากแค่ไหน อย่างสองสามวันนี้ก็มีการประกาศขายที่ดินที่สมุย สวนส้มมีการซื้อขายกันแม้กระทั่งที่ดินในเขตป่า ออกเอกสารสิทธิที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้นำมาใช้ท่อนขนาดใหญ่แย่งน้ำไปจากชาวบ้าน อันนี้เป็นทุนใหม่ที่มาจากนโยบายรัฐที่มุ่งเน้นส่งเสริมพืชเชิงเดี่ยว แล้วตอนนี้ทางภาคเหนือกำลังหนักใจมากกับสภาพระบบนิเวศบนภูเขาสูง ที่ต้องรองรับพืชเศรษฐกิจตัวใหม่คือยางพารา ชาวบ้านจนปัญญาเพราะเป็นการใช้อำนาจทางการเมือง ช่วงชิงจังหวะการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากร อีกอันคือความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับเจ้าหน้าที่รัฐที่เร่งรัดประกาศพื้นที่ป่าอนุรักษ์แล้วต้องการใช้ฐานทรัพยากรสาธารณะของชาวบ้านเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าของประเทศไทยหลายแห่งขณะนี้กำลังถูกเสนอให้เปลี่ยนเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ แล้วก็เตรียมให้องค์การมหาชน คือองค์การบริหารการท่องเที่ยวพิเศษ กรณีที่ดินเกาะสมุย ก็เห็นว่าความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นฐานทรัพยากรภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

⊗ **ปิยะพร ศรีแปลก** - ในเรื่องการปฏิรูปการเมือง ตัวดิฉันเองคิดว่าอาจจะต้องมีการกระจายอำนาจแล้วให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและเข้าไปร่วมจัดการในพื้นที่ นโยบายหรือกฎหมายจะต้องยอมรับและคุ้มครองสิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากร ตามลักษณะของความรู้ที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งไม่เหมือนกัน ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสานมีองค์ความรู้ไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นอาจจะต้องดูเป็นรายภาคตามลักษณะของระบบนิเวศวัฒนธรรมว่าแต่ละที่มีชุดความรู้ที่มีความหลากหลายไม่เหมือนกัน ดังนั้นควรต้องมีกฎหมายที่รับรองสิทธิที่แตกต่างกัน

⊗ **ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์** - อยากทราบว่า แต่ละพื้นที่พยายามจะจัดการสิทธิในกรณีนี้อย่างไร กรณีของกลุ่มน้ำปากพนัง

⊗ **นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ** - มีขบวนการการพูดคุยกันแล้วก็เข้าไปมีส่วนร่วมในการเปิดประตูเชื่อมลุ่มน้ำปากพนัง หลังจากที่มีการสู้ หรือว่ามีการคุยกันจนเราสามารถเปิดประตูน้ำได้ แต่ขณะเดียวกันหลังจากที่มีการเปิดประตูน้ำไปสักระยะหนึ่ง ตอนปิดประตูน้ำเราไม่ได้มีส่วนร่วม ชุมชนเองก็มีขบวนการสร้างเครือข่าย มีการติดต่อสื่อสารกัน แล้วก็มีการใช้จากประโยชน์วิทยุชุมชนในการสร้างเครือข่ายและมีการไปประสานกับนักวิชาการเพื่อที่จะศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้น

ในส่วนของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีขั้นตอนคือเสนอให้รัฐบาลทบทวนหยุดโครงการเขื่อนกันทะเลสาบ ในขณะเดียวกันก็เสนอให้มีการรื้อทำเรื่อน้ำลึก ซึ่งผมจำได้ถึงข้อเสนอของชาวบ้านเพื่อศึกษา เพื่อจัดการ ในส่วนของรัฐ ตอนนี้อ่างเก็บน้ำที่บอกว่าจะสร้าง จะมาดูแล จะมาทำกันต่อ ขั้นตอนต่างๆ ยังไม่เป็นที่ยอมรับ หรือไม่มีมติที่เป็นรูปธรรมที่จะสร้างต่อไป ยังไม่มีความชัดเจน ตอนนี้รู้แล้วว่าขั้นตอนยังไม่ถึงไหน จากการที่ชาวบ้านหรือกลุ่มเครือข่ายต่างๆ ได้ลงไปในพื้นที่ ภาคตัวเองเรื่องใหญ่ที่ทำกันก็คือคัดค้านปัญหาเรื่องคดีความ อีกส่วนหนึ่งก็คือชุมชนก็พยายามที่จะตั้งหลักใหม่ในการที่จะพัฒนากลุ่มกิจกรรมของ

ตนเอง กิจกรรมกลุ่มอาชีพต่างๆ ในพื้นที่ และที่กำลังเคลื่อนไหวอยู่ อีกส่วนหนึ่งก็กำลังคุยเรื่องปฏิรูปการเมืองของเครือข่ายสหภาพภาคใต้ ฉะนั้นผมคิดว่าถ้าประเด็นของสิทธิชุมชนเป็นประเด็น เป็นองค์รวม หรือว่าเป็นวิถีชีวิต เหมือนกับกระบวนการยุติธรรมที่บอกว่าเป็นวิถีชีวิต เพราะฉะนั้นสิทธิชุมชนในเรื่องของการปฏิรูปการเมือง ก็คิดว่าเป็นเรื่องที่ชาวบ้านพี่น้องทั้งหลายกำลังทำอยู่ เพื่อจะกินได้ อยู่ได้ เห็นได้ แล้วก็มี ความชัดเจนเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะฉะนั้นทำอย่างไรที่จะเป็นการสนับสนุนให้มีการยอมรับทางด้านกฎหมาย ทางด้านสังคม แล้วก็โดยเฉพาะเรื่องของพี่น้องที่จะต้องเข้มแข็งขึ้น จะทำอย่างไรจึงจะมีความชัดเจนในเรื่องของนโยบาย ในเรื่องของกฎหมาย เรื่องของการกระจายอำนาจให้ อบต.ร่วมจัดการได้ และมีกฎหมายลูกเกี่ยวกับป่าชุมชน หรือกฎหมายเรื่องสิทธิมนุษยชนอะไรก็แล้วแต่ เรื่องนี้ต้องเป็นเรื่องระยะยาว ซึ่งคิดว่าต้องพยายามกันต่อไป

☉ **สนั่น ขุสกุล** - การเคลื่อนไหวของสิทธิชุมชนในรอบ ๒๐ ปีที่ผ่านมา คิดว่ามีความยืดหยุ่น มี ปัญหา บางปัญหาก็แก้แล้วเสร็จไป แล้วก็หยุดไปโดยที่ไม่ได้เกิดขบวนการอันนี้ขึ้นมา บางปัญหาก็ไม่ได้ชัก ทิศ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือขบวนการในการเรียนรู้ มีความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นมา ซึ่งในการวิจัยสามปีที่ผ่านมา ก็ พยายามจะขยายละเอียดความสำคัญขององค์ความรู้ที่สามารถจะใช้ในการจัดการทรัพยากร ความรู้ชุดเดิม กับความรู้ใหม่เพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้ สิ่งที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มแม่น้ำมูลแม่น้ำชีผมคิดว่าไม่มีทางที่จะ ลื่นสุดลงได้เป็นตอนๆ เนื่องจากโดยเฉพาะงานสิทธิชุมชนศึกษาเสร็จไปแล้วก็จริง แต่งานในพื้นที่หรือชุมชน เป็นเรื่องที่จะต้องต่อสู้ต่อเนื่องยาวนาน ดังนั้นต้องมีการเรียนรู้ต่อเนื่องยาวนาน แล้วก็มีการเปลี่ยนแปลงและ การสะสมในตัวของมันไป

ผมว่าชุมชนมีเครื่องมือในการสร้างความอยู่รอด และก็สามารถที่จะสร้างดุลอำนาจกับภายนอก ประชาสัมพันธ์ ซึ่งนั่นหมายถึงว่ามีเงื่อนไขที่ว่าชุมชนควรจะต้องการยกระดับเรื่องของการเรียนรู้เรื่องของการ พัฒนาตนเอง การเรียนรู้ของเราจะต้องเป็นเงื่อนไขของกันและกัน ทางด้านสิทธิชุมชนมีเพื่อที่จะตอบโต้ ภายนอก หรือว่ามีเพื่อที่จะถ่วงดุลอำนาจจากภายนอก นั่นหมายความว่าชุมชนจะมีสิทธิได้ ชุมชนจะต้องมี หน้าที่ของตนเอง สิทธิก็ควรจะคู่กับหน้าที่เช่นกัน อันนี้น่าจะเป็นหลักประกันที่ดีที่สุด ส่วนข้อเสนอ สุดท้าย ก็คือเรื่องสำคัญที่สุดเป็นเรื่องของการต้องลงมือทำ เราต้องสร้างการมีส่วนร่วมของสังคม ร่วมเรียนรู้ ร่วมกัน ตระหนักร่วมกัน เชื่อมโยงกัน โดยเฉพาะหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมมือร่วมใจกันทำ ต่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เรื่องนี้อย่างต่อเนื่องด้านพื้นที่ให้กับสิทธิชุมชน ให้เกิดอำนาจขึ้นจริง ในความเห็น ส่วนตัว ผมไม่แน่ใจว่ากฎหมายจะล่าช้าเพียงใด สุดท้ายผมขอแถมมิวสิกวิดีโอที่พวกเราทำมาเพื่อความ บันเทิง ยืดเส้นยืดสายกันเล็กน้อย เป็นเพลงที่ชุมชนช่วยกันร้อง และแต่งเพื่อสะท้อนปัญหาและการต่อสู้ เรื่องสิทธิชุมชนของชาวบ้านเขื่อนห้วย

☉ **ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์** - ก่อนมิวสิกวิดีโอ ผมขอสรุปรายงานสถานการณ์ขบวนการของพวก เรา ประมาณช่วงวันที่ ๒๑ กรกฎาคมนี้จะมีเวทีคุยเกี่ยวกับเรื่องกฎหมายป่าไม้และทรัพยากรที่มีผลกระทบ ต่อสวัสดิการชุมชน ช่วงอีก ๗-๘ เดือนข้างหน้าจะมีงานวิจัยสามชิ้นใหญ่ๆ คือ งานวิจัยชิ้นแรกคือการทบทวน กฎหมายป่าไม้ทุกฉบับ ซึ่งจะทำได้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ งานวิจัยชิ้นที่ ๒ คือการทบทวนพระราช

บัญญัติสิ่งแวดล้อม ๒๕๓๕ โดยมหาวิทยาลัยมหิดล งานวิจัยชิ้นที่ ๓ คือการทบทวนอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมประมาณ ๒๐ กว่าฉบับที่ทำโดยมหาวิทยาลัยมหิดล เราคิดว่าเดือนสองเดือนนี้จะมีการเสนอไปยังคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำโดยสมาชิก ซึ่งใน ๒ - ๓ วันนี้ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม จะมีเวทีระดมสมองวิพากษ์แผนสิทธิ นี่ก็เป็นความเคลื่อนไหวในขบวนการ อยากให้พวกเรามีโอกาสเข้าไปร่วมนะครับ

☸ ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยน ๑ ก่อนที่ผมจะพูดเรื่องเขื่อน น้ำเสีย ว่ามีผลกระทบอย่างไร ผมขอพูดถึงเรื่องเครื่องบินก่อน ประชาชนที่อยู่อุดรและสัดหีบร้องเรียนมาว่ารำคาญเสียงเครื่องบิน ที่ขึ้น-ลงวันละเป็นร้อยเที่ยว ที่อุดรฯ นั้นมีทหารอเมริกา วิศวกรมีทั้งจีนทั้งอเมริกา คนไทยได้แต่เข้าเวรยามรอบสนามบิน มีใครทราบไหม ประชาชนที่นั่นปวดหัวมาก อันนี้ประเด็นที่หนึ่ง ต่อมาเรื่องยางพารา ยางพาราที่ไปปลูกภาคเหนือ ภาคอีสาน โดยเฉพาะปลูกแถวต้นน้ำ ทำให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย เพราะปุ๋ยที่ใช้เป็นตัวการทำให้น้ำเน่าเสีย อันตรายนะครับ ยางพาราควรจะปลูกภาคใต้ เพราะว่าได้เกลือ แต่ถ้าไปปลูกภาคเหนือ ปุ๋ยคนละอย่างกัน ปุ๋ยมีพิษ ต้องระวังไว้ด้วย อย่าปลูกใกล้น้ำ อีกกรณีเป็นกรณีที่มีผลกระทบเกิดขึ้นแล้ว โรงงานน้ำตาลไม่บำบัดน้ำเสียก่อนทิ้ง แต่กลับเอาลงใต้ดิน ที่สิงห์บุรี ชัยนาทตอนนี้อนุรักษ์น้ำ น้ำจากใต้ดินเหม็นไปถึงสิงห์บุรี ย้อนขึ้นไปอย่างไรไม่ทราบ จากกาญจนบุรี นครสวรรค์

เรื่องเขื่อน ผมเคยพูดไปหลายๆ ครั้ง โดยเฉพาะเขื่อนปากมูล ทำไมรัฐบาลกลับปิดหัวท้าย ทำไมไม่ถูก ความจริงเขื่อนปากมูลเป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านทรงให้ไว้เมื่อปี ๒๕๒๐ ท่านบอกให้สร้างเขื่อนเศษสามส่วนสี่ หรือเศษสี่ส่วนห้าของแม่น้ำ เพื่อให้ปลาขึ้นมาวางไข่ได้ และให้ทำกำแพงเขื่อนไปตามแม่น้ำช่วงที่ลึก แต่รัฐบาลไม่ทำ แล้วก็ขอพูดเรื่องสมุนไพรมานี้ สมุนไพรไทยกำลังหายไป เพราะว่ามีคนเอาสมุนไพรมานี้ให้ต่างชาติ ตอนนี้ญี่ปุ่น ฝรั่งเศสได้เอาสมุนไพรมานี้ไปจดสิทธิบัตร

☸ ศยามล ไกยูรวงศ์ - ขอบคุณมากนะคะ มีท่านใดอีกคะ เดี่ยวขอท่านข้างหลังนะคะ

☸ ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยน ๒ ผมชื่อวีระพล ศิริสมบัติ เคยทำงานอยู่องค์กรพัฒนาเอกชน เคยศึกษาเกี่ยวกับสิทธิชุมชน จะนำองค์ความรู้ที่เคยศึกษาเรื่องสิทธิชุมชนมาตีความให้ทราบ ว่าสิทธิชุมชนคือสิทธิในการศึกษา ดังที่ท่านวิทยากรได้กล่าวไว้ พูดถึงสิทธิทางกฎหมาย ที่ผมเคยศึกษาและคุยกันหลายครั้งก็เห็นว่าปัญหานี้ติดขัดตรงนิยามของชุมชน

ตั้งแต่ครั้งแรกเลยนะครับ ตั้งแต่ท่านประพัฒน์พยายามจะให้กฎหมาย แล้วนักวิชาการทั้งหลายไม่สามารถจะสรุปได้ว่าอะไรคือชุมชน ระบบกฎหมายของไทยจะมีโครงสร้างมาตั้งแต่สมัยท่านปรีดี จะให้สิทธิแค่รัฐมีสิทธิ กับเอกชน - ปัจจุบันบุคคลมีสิทธิ เพราะฉะนั้นเราจะเห็นว่าความสัมพันธ์ของรัฐ กับบุคคล คือรัฐกับบุคคลจะเขียนไว้ในกฎหมายทั้งหมดเลย แต่ว่าชุมชนไม่มี ในขณะที่บางชาติมี อย่างญี่ปุ่นเขามีธรรมนูญชุมชน ความเป็นชุมชนเขาชัดเจนกว่าเรามาก แล้วก็เมื่อไม่มีชุมชน ไม่มีสิทธิชุมชน กฎหมายชุมชนก็ไม่สามารถที่จะร่างได้ คุยไป คิดไปเท่าไร ก็ไม่มีช่องที่จะร่างกฎหมาย ที่จะดำเนินการ ไม่มีช่องทางที่จะให้ข้าราชการซึ่งปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายนำไปปฏิบัติได้ เคยมีคดีศาลครั้งหนึ่ง ผมจำสถานที่

ไม่ได้ เป็นกรณีดูแลชุมชนโดยกลุ่มชาวบ้านโดยที่มีทางอำเภอรับรอง แต่แล้วก็ถูกป่าไม้จับส่งศาล ศาลไม่สามารถตัดสินได้ เลยใช้วิธีให้รับสารภาพ แล้วก็รอลงอาญา อันนี้คือทางออกของกฎหมายเมื่อถึงศาล ไม่มีกฎหมายจะใช้ ทั้งๆ ที่ทุกอย่างดำเนินตามขั้นตอน ตรงกันข้ามกับวัด วัดซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นนิติบุคคล แต่นิติบุคคลของวัดไม่ได้เป็นนิติบุคคลแบบบริษัทหรือว่าห้างหุ้นส่วน หรือมหาชน สามารถที่จะเช่าหรือรับสิทธิจากป่าไม้ไปดูแลได้ เมื่อวัดมีสิทธิ วัดก็สามารถจะบริหารป่าได้ จัดการป่าได้ ตามที่กฎหมายกำหนด ที่ทำมาทั้งหมดนี้เมื่อไม่มีกฎหมายกำหนดโทษ จึงไม่สามารถที่จะปฏิบัติใดๆ ได้ จริงๆ แล้วสิทธิชุมชนหรือว่ากฎหมายชุมชน ซึ่งจะออกมาในฐานะที่เป็นวิถีชุมชนควรจะเสมอภาคกับทั้งรัฐและนิติบุคคล ควรจะมีความสัมพันธ์แบบสามเส้า แต่ว่าประเทศไทยเรามีสองเส้า สองเส้านี้เขียนความสัมพันธ์กันละเอียดมาก เมื่อมีปัญหาความขัดแย้งก็สามารถที่จะอาศัยกฎหมายนี้มาขจัดปัญหาความขัดแย้งได้ แต่สิทธิชุมชนไม่มี

เพราะฉะนั้นถ้าจะต่อสู้ ต้องต่อสู้เรื่องความเป็นตัวตนของชุมชน จริงๆ แล้วรัฐเองก็มีปัญหา รัฐเองพยายามที่จะสร้างองค์กรลักษณะคล้ายๆ นิติชุมชนขึ้นมา คือ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านนี่องค์ประกอบมาจากชาวบ้านร้อยละ ๗๕ ร่วมกันลงชื่อ ชาวบ้านนั้นไม่ได้มาจากบุคคลแต่มาจากครัวเรือน โครงสร้างมาจากครัวเรือนเข้าชื่อเลือกกรรมการ กรรมการนี้ก็สามารถที่จะบริหารกองทุน แต่ปัญหาคือปล่อยๆ ไปแล้ว ถ้าชาวบ้านคนไหนติดขัด คืนไม่ได้ จะฟ้องก็ไม่ได้ กองทุนหมู่บ้านมีปัญหาการเป็นสภาพนิติบุคคล จริงๆ แล้วควรจะเรียกว่านิติชุมชน แล้วสภาพอย่างนี้เกิดขึ้นทุกแห่ง แม้แต่วิทย์ชุมชนก็ไม่สามารถบอกได้ว่าคลื่นวิทยุเป็นสองสถานะ ซึ่งควรจะเป็นของชุมชนแต่ก็กลายเป็นของบุคคล หลายแห่งเป็นของบุคคลซึ่งคนอื่นจะเข้าไปยุ่งไม่ได้ มีเงินตราชุมชน พยายามจะสร้างเงินตราชุมชนใช้หมุนเวียนในหมู่บ้านแต่บังคับชาติก็ไม่ให้ ในขณะที่ต่างชาติทำได้ สิทธิชุมชนดูแลป่า ดูแลน้ำ ดูแลอื่นๆ แม้แต่ทรัพย์สินชุมชน ทรัพย์สินชุมชนควรจะมีองค์กณินิติบุคคลดูแล อบต.ต้องทำงานตามกฎหมายกำหนด แต่ไม่เคยครอบคลุมถึงปัญหาที่ชุมชนประสบ อบต.จึงเป็นเพียงกลไกของรัฐในการปกครองท้องถิ่น ไม่ใช่ของชุมชน แล้วชุมชนก็ไม่มีสภาดูแลอบต.ด้วย อบต.จึงเป็นเครื่องมือของการปกครองส่วนภูมิภาค ชุมชนจะต้องรวมตัว รวมแล้วไม่มีกฎหมายรับรอง ไปไม่รอด เพราะรุ่นหนึ่งไปสู่อีกหนึ่ง นโยบายต่างๆ เพราะเรื่องกฎหมายชุมชนผมคิดว่าเป็นมิติของสิทธิชุมชนที่จะต้องแยก

๙ ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยน ๓ - สวัสดิ์ท่านอาจารย์และวิทยากร ผมเป็นชาวบ้านลุ่มน้ำปิงซึ่งเรียกว่าเป็นต้นน้ำ มีคำกล่าวคำหนึ่งว่า ใครจะรู้หญ้าเท่ากับควาย ใครจะรู้จริงเท่ากับคน ส่วนคนนั้นจะกิน กินทั้งๆ ที่กินไม่ได้ก็กิน จากการไปวิจัยก็พบว่าผู้เฒ่าผู้แก่ กับคนข้างนอกที่คิดว่าตัวเองรู้ ปรากฏว่าไม่รู้เท่าผู้เฒ่า ผลการวิจัยที่ออกมา ชุมชนที่จะอยู่ร่วมกันในปัจจุบัน จะอยู่กันได้ด้วยความสามัคคีในประเพณีวัฒนธรรม และกิจกรรมต่างๆ คนภายนอกไม่เข้าใจ จะมองว่าน้ำเป็นเพียงน้ำ แต่ชาวนามองน้ำเป็นทั้งอาหาร เป็นทั้งที่อยู่อาศัยของปลา การทำฝาย ปัจจุบันมองฝายเป็นแหล่งเก็บน้ำ ฝายที่ดีต้องรั่ว ถ้าฝายไม่รั่วคือฝายไม่ดี ฝายต้องรั่วเพื่อแบ่งปันไปให้คนข้างล่างใช้โดยอัตโนมัติ บรรพบุรุษเป็นผู้ที่มีภูมิปัญญา ฝายที่ทำฝายปลาก็สามารถไปวางไซบนฝายได้ ซึ่งเป็นแหล่งอาหารของชาวบ้านได้ จากการไปศึกษาจากผู้เฒ่าผู้แก่ปรากฏว่ามีความรู้มากมายที่เราจะต้องศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่ปัจจุบันค่อนข้างจะเอาตำราตามวิชาการจากชาติตะวันตก

เป็นส่วนใหญ่ ถ้าจะมองไปแล้วเป็นเรื่องดี แต่ดีเกินไปสำหรับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ยกตัวอย่างถ้าเป็นฝ่ายชาย เกิดเสียหายชาวบ้านไม่มีปัญหาก็ไปซ่อม ต้องรอนบประมาณอย่างเดียว ไม่มีงบประมาณก็ใช้ไม่ได้ แต่ถ้าเป็นฝ่ายหลัก ถ้าพัง ชาวบ้านยังรวมตัวมาซ่อมแซมได้ ผมไม่ได้ปฏิเสธยุคโลกาภิวัตน์ แต่ชาวบ้านจะพึ่งพาตัวเองไม่ได้ในอนาคต อะไรๆ ก็ต้องของบฯๆ จนชาวบ้านกลายเป็นคนขี้ขอ สมัยก่อนชาวบ้านไม่เคยง้อใคร จะพึ่งพาตัวเองมาตลอด จากการที่ผมเป็นชาวบ้านและได้เข้าไปศึกษา ผมสรุปว่าการทำมาหากินของพี่น้องชาวบ้านต้องเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทุกอย่าง ทำนาต้องมีฝักในนา มีปลาในนา มีกบเขียดในนาให้หากิน มีฝ่ายทำฝ่าย นอกจากใช้น้ำแล้วยังมีแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลาให้ชาวบ้านได้หากินหาอยู่ ซึ่งอันนี้เป็นวัฒนธรรม ถ้าเราเปลี่ยนแปลงฝ่ายเป็นคอนกรีตปลาก็อยู่ไม่ได้ ฝักก็อยู่ไม่ได้ ถ้าน้ำแห้งต้องสร้างเขื่อน น้ำท่วมก็สร้างเขื่อน คิดได้อย่างนั้น ผมว่าการแก้ปัญหาทุกอย่าง ถ้าผู้มีอำนาจต้องการแท้จริง แก้ปัญหาการถือครองที่ดินโดยให้ถือครองที่ดินสูงสุดได้เท่าไร ถ้าจำกัดการถือครองที่ดินได้ ตรงนี้จบ ชาวบ้านไม่อยากไปขึ้นเขาขึ้นดอยไปกางป้า จากการวิจัยพบว่าคนๆ หนึ่งมีที่ดินมากกว่าคนทั้งชุมชน ผมขอจบแค่นี้

☉ ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยน ๔ - เรียนท่านผู้ดำเนินรายการและผู้ที่เกี่ยวข้องประชุมทุกๆ ท่าน กระผมได้ไปศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ที่มีโครงการที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งทางจังหวัดได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อมีมติให้เปิดประตูระบายน้ำ ในวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๔๔ ที่ผ่านมานั้น ประตูระบายน้ำก็เปิดเดือนกว่า ภาครัฐก็ใช้อำนาจหน้าที่ปิดประตูน้ำโดยไม่ถามภาคประชาชน เมื่อปิดประตูระบายน้ำแล้ว โครงการสิทธิชุมชนศึกษาก็มาหมดโครงการ และพวกผมในฐานะที่เป็นชาวบ้านธรรมดา ก็ยังต้องศึกษาในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ว่าการเปิดประตูระบายน้ำนั้น มีผลกระทบอะไรบ้าง สรุปออกมาได้ว่า เป็นเรื่องที่ดีที่จะเปิดประตูระบายน้ำ มีประโยชน์ต่อชุมชนยาวนาน เมื่อเราศึกษาแล้วและได้ประชุมกับเครือข่ายก็ตั้งใจว่าจะทำหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อเราจะได้นำเรื่องเปิดประตูระบายน้ำภายในเดือนกันยายน ปี ๔๙ ที่จะถึงนี้ แต่ว่าท่านผู้ว่าราชการจังหวัดจะรับฟังความคิดเห็นของประชาชน จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมหรือไม่ แต่ตามอำนาจหน้าที่ของรัฐทุกหน่วยงานที่ผ่านๆ มา ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายแม้กฎหมายได้บอกว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประชาชนต้องมีส่วนร่วม แต่ไม่มีการปฏิบัติ ฉะนั้นตรงนี้ผมอยากจะเรียนให้ท่านผู้ดำเนินรายการ นักวิชาการ และนักกฎหมายทุกๆ ท่าน ทุกเครือข่ายทั่วภูมิภาค เพื่อจะได้นำเสนอร่างกฎหมายลูกของสิทธิชุมชนศึกษา ผมก็ขอฝากไว้ เพียงเท่านั้นครับ

☉ ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยน ๕ - ขอกราบเรียนท่านอาจารย์ และขอขอบคุณทุกกลุ่มที่ได้มาร่วมในวันนี้ วันนี้ก็เป็นโอกาสดีที่เราได้มาสัมมนากัน ผมในนามของประชาชน ผมอยู่ในภาคเหนือ มาจากลุ่มน้ำปิง จังหวัดเชียงใหม่ ผมคิดว่าการจะปฏิรูปการเมืองในภาคประชาชนเป็นสิ่งที่ดีที่เราควรจะทำ และควรหาการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ผมทำงานวิจัยชาวบ้านมาประมาณสองเกือบจะสามปี ทำกิจกรรมทุกอย่าง อยากจะฝากท่านว่า การทำงานแล้วให้เข้าสู่ภาคประชาชนอย่างจริงจัง ให้มีผลประโยชน์แก่ชุมชน ทางเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานต่างๆ ของรัฐหรือของเอกชน หรือของพวกเราชาวสิทธิชุมชนช่วยกันนำเรื่องนี้เข้าสู่ขบวนการเข้าสู่ชุมชนอย่างแท้จริง กระจายไปสู่รากหญ้า รากเหง้า ให้รู้ว่าเราดำเนินการกันอย่างไร ให้คนอื่นรู้ได้ว่า

เราทำกิจกรรมนี้มีประโยชน์อะไรบ้าง ผมคิดว่าเราต้องทำกันอย่างจริงจัง ถ้าเราไม่ทำกันอย่างจริงจัง ขบวนการก็จะไปไม่รอด ผมว่าถ้าเรามีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ มีคณะกรรมการติดตามประเมินผลการทำงานของทีมงานวิจัยชาวบ้านให้มีคุณภาพขึ้น ในระยะต่อไปข้างหน้านั้นชุมชนทุกหมู่เหล่าจะเข้าใจในหลักการที่เราปฏิบัติ จากการที่เราเสาะแสวงหา แลกเปลี่ยน เรียนรู้ประสบการณ์กับชุมชนและชนบทอย่างถูกต้อง ดังนั้นชุมชนจะต้องมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้ในกลุ่มชาวบ้านว่ามีประสิทธิภาพ ขอฝากให้แก่ผู้ดำเนินการหรือหน่วยองค์กรที่เราใช้สิทธิชุมชนนี้ะครับมา ขอขอบคุณครับ

⊗ **ศยามล ไกยูรวงศ์** – อยากจะให้พวกเราได้เสนอว่าเราจะมีสิทธิชุมชนอย่างไร หลายท่านได้เสนอมาแล้ว ว่าจะจะเป็นความร่วมมืออย่างไร คือถึงแม้ว่าโครงการต่างๆ จะยุติลง ไม่ได้หมายความว่า การปฏิบัติการของพี่น้องนักพัฒนาชุมชนจะยุติลง ทุกอย่างยังทำงานตามปกติ หรือตามเงื่อนไขที่จะทำได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้อย่างไร ดิฉันคิดว่าท่านที่มาก็คงจะมีแนวคิดเรื่องนี้อยู่มาก ไม่ทราบว่ามีไหมคะ ถ้าไม่มีท่านวิทยากรอาจจะขอฟุด

⊗ **นิคม พุทธา** – ครับ ขอขอบคุณ ผมขออนุญาตเพิ่มเติมโดยใช้เวลาสักเล็กน้อย คือข้อเสนอข้อคิด แลกเปลี่ยน ผมเห็นว่าพื้นที่วิจัยโครงการสิทธิชุมชนทั้งภาคเหนือ กลาง อีสาน ได้ เป็นพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม รูปแบบของการพัฒนา การพัฒนาขบวนการสิทธิชุมชนออกไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นไปได้อีกคือขยายพื้นที่ และเชื่อมโยงประเด็น ขยายพื้นที่ก็คือ ขยายเป็นหมู่บ้าน ตำบล ลุ่มน้ำ หรือว่าพื้นที่ชายฝั่ง พื้นที่ทรัพยากร พื้นที่อะไรก็ได้แล้วแต่ แล้วก็พยายามเชื่อมโยงประเด็นคือเรื่องสิทธิชุมชนมีความสำคัญเชิงอำนาจ ซึ่งอำนาจในที่นี้ถ้าเราหมายถึงการปะทะ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจก็คืออำนาจจะระหว่างชุมชนกับอำนาจรัฐ เพราะฉะนั้น อยากจะให้มีการเชื่อมโยงเชิงประเด็นเชิงเนื้อหาไปหลายๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนรู้ การเรียนการสอน ศิลปะ ศาสนา วัฒนธรรม หรือกล่าวถึงระบบเศรษฐกิจของชุมชนก็ได้แล้วแต่ คือเราจะต้องเชื่อมั่นว่าเรามีชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ อยู่เย็นเป็นสุข อยู่อย่างมีความสุขได้ ผ่านทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์

ประเด็นที่สอง ผมคิดว่าเมื่อเรามีพื้นที่รูปธรรมเรื่องสิทธิชุมชนแล้ว เราน่าจะเสริมสร้างพลังของเครือข่ายสิทธิชุมชน ทางภาคเหนือยินดีที่จะช่วยประสาน ทางภาคใต้ก็จะมีคุณนฤทธิ์ ส่วนกลางก็จะมีหลายๆ ท่าน ก็จะต้องมีการสร้างพลังให้กับสิทธิชุมชน

ประเด็นที่สาม พยายามที่จะเปิดพื้นที่เสาะแสวงหา หรือว่าหาจังหวะโอกาสเปิดพื้นที่สิทธิชุมชนในที่สาธารณะ สื่อต่างๆ อาจจะต้องใช้กลไกของสื่อต่างๆ วิทยุ ทีวี หนังสือพิมพ์ วิทยุชุมชนท้องถิ่น เข้ามาช่วยเสริมสร้างหรือเข้ามาเปิดพื้นที่ให้สาธารณะได้รู้จัก ได้เข้าใจ ได้ยอมรับ ได้ถกเถียง ได้พูดคุยเรื่องสิทธิชุมชนมากยิ่งขึ้น

ประเด็นที่สี่ เป็นการช่วยกันผลักดันในเชิงนโยบาย ถือว่าเป็นข้อเสนอในเชิงนโยบาย ซึ่งนโยบายในที่นี้อาจจะไล่ไปตั้งแต่นโยบายท้องถิ่น เท่าที่พูดคุยกับพี่น้องชาวบ้านหลายๆ พื้นที่เริ่มมีการขยับตัวในการสร้างกฎระเบียบข้อบังคับในระหว่างท้องถิ่น ก็คือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สมาชิกอบต. พี่น้องชาวบ้านหลายคนคัดเลือกคนที่มีคุณสมบัติ มีความรู้ มีประสบการณ์ที่จะเข้าไปบริหารจัดการฐานทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า เข้าไปเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล แล้วองค์การบริหารส่วนตำบลในภาคเหนือหลายพื้นที่ ได้สร้าง

กฎระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นเชื่อมโยงหรือสอดคล้องกับการจัดรูปแบบการจัดการทรัพยากร และวิถีชีวิตของชาวบ้าน

ที่นี้อีกอันหนึ่งที่ผมเห็นว่าไม่ค่อยมีใครพูดถึงมากนักคือ นโยบายของพรรคการเมือง เราอาจจะได้รับรู้นโยบายของพรรคการเมืองเฉพาะในช่วงที่มีการเลือกตั้ง ซึ่งตรงนี้เราอาจจะต้องเอามาดูว่ามีพรรคไหน ส่วนไหนที่มีการพูดถึงหรือเขียนถึงสิทธิชุมชนในฐานทรัพยากร ซึ่งหลายๆ คนอาจจะพูดถึงประชานิยม แต่ว่าประชานิยมก็ว่ากันไป แต่สิ่งหนึ่งที่เราควรจะแสวงหาค้นหาคือพรรคการเมืองที่มีวิสัยทัศน์ดี มีนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร อันนี้เป็นข้อย่อยของการผลักดันในเชิงนโยบาย

อีกอันหนึ่งถ้าเราดูจังหวัดทิศทางทางการเมือง กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับนี้เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ปัจจุบันนี้ใกล้จะครบสิบปี สถานการณ์บ้านเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม อะไรต่างๆ เปลี่ยนไปเยอะมากแล้ว โดยเฉพาะสถานการณ์การเมือง ต่างก็เรียกร้องให้มีการปฏิรูปทางการเมือง ซึ่งการปฏิรูปทางการเมืองนี้ การแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการปฏิรูปทางการเมือง ซึ่งการปฏิรูปทางการเมืองจะมีหลากหลายรูปแบบ หลากหลายมิติ ฉะนั้นถ้าเราคิดว่าการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ ก็อยากจะให้พูดให้ชัดๆ เลยว่าเป็นหมวดหมู่ของกฎหมายรัฐธรรมนูญว่าด้วยเรื่องของสิทธิชุมชน ตอนนี้เรื่องของสิทธิชุมชนไปผูกติด หรือว่าไปแขวนไปห้อยไปปรากฏอยู่ในมาตราที่ ๑๖ เป็นประเด็นย่อย แต่เราอาจจะต้องยกระดับเรื่องสิทธิชุมชนขึ้นมาเป็นประเด็นหลักให้เป็นหมวดหมู่ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งถ้าเรามีกฎหมายรัฐธรรมนูญหลักว่าด้วยเรื่องของการรับรองสิทธิชุมชน โดยเฉพาะฐานทรัพยากรแล้ว เราก็มานั่งดูกฎหมายลูกที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้นำชาวบ้านหลายๆ ท่านได้เสนอไปชัดเจนอยู่แล้ว ที่ผมรู้สึกว่าถูกอกถูกใจก็คือกฎหมายว่าด้วยเรื่องของชุมชนกับทรัพยากรในระดับท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นขอบเขตในลักษณะของหมู่บ้านก็ดี ตำบลก็ดี ถ้าเขามีอำนาจ มีกฎหมายรับรอง เขาสามารถที่จะบริหารว่าที่ดิน เขาจะจัดการอย่างไร กรณีระบบการถือครองที่ดินส่วนตัว ส่วนบุคคล ที่ดินสาธารณะ ที่ดินของหลวง น้ำ เขาจะบริหารจัดการน้ำอย่างไร ป่าเขาจะบริหารจัดการอย่างไร คือว่าถ้าเรากระจายอำนาจหรือขยายโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานเล็กๆ สร้างกลไกขึ้นมาบริหารจัดการทรัพยากรในระดับเล็กๆ ผมคิดว่าฐานความรู้ ประสบการณ์ของชาวบ้านที่ได้สะสมมาเป็นเวลานาน สามารถที่จะบริหารจัดการให้สอดคล้องกับบริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็น พ.ร.บ.สิทธิชุมชนท้องถิ่น พ.ร.บ.การมีส่วนร่วม หรือว่ากฎหมายการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน พ.ร.บ.จัดการทรัพยากรน้ำ พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดิน หรือ พ.ร.บ.อะไรก็แล้วแต่ ที่สามารถรับรองอำนาจของชุมชนในการจัดการทรัพยากร

เปิดเวทีทั่วไปให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๑** - เรื่องการผลักดันให้มีการปรับปรุงกระบวนการพัฒนาในความเป็นจริงแล้ว มีความไม่ยุติธรรมแฝงอยู่หลายกรณี ชาวบ้านในเขตป่าบุกรุกป่าอาจจะไร่ ๒ ไร่ ถูกจำคุก ถูกปรับ ถูกประนามว่าไม่รักชาติ ทำลายป่า ซึ่งในความเป็นจริงแล้วไม่มีชาวบ้านที่โหดอย่างบุกรุกป่า เขาก็รักป่า แต่เมื่อไม่มีที่ทำกินก็ต้องเข้าไปบุกรุก แต่กรณีนายทุนมีที่ดินบุกรุกเขตป่าเป็นพันๆ ไร่ เพื่อถือครองเป็นของตน กลับไม่ถูกจับดำเนินคดี แล้วความเที่ยงธรรมของสังคมอยู่ตรงไหน นอกจากนี้ผมมองว่าเรื่องสิทธิชุมชน คงจะไม่มองแค่เรื่องป่าชุมชน แต่ต้องมองทรัพยากรทั้งหมด ทุกระดับ ดิน น้ำ ป่า ทะเล เพราะว่าปัญหานี้คือทรัพยากรถูกทำลาย แต่ประชาชนไม่มีสิทธิเข้าไปจัดการ ถ้ารัฐไม่อนุญาต ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ใกล้ติดปัญหา เห็นปัญหา รับรู้ปัญหา จะต้องให้เขาสามารถเข้าไปควบคุมการจัดการใช้ประโยชน์ได้ ปัญหาจึงจะถูกแก้ไข ผมคงมีเรื่องฝากไว้เท่านี้

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๒** - ผมสนใจประเด็นเรื่องสิทธิชุมชนกับประชาธิปไตย การเมืองที่ใกล้ชิดกับภาคประชาชนมากที่สุดก็คือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดแล้วประชาชน เป็นเจ้าขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ใกล้ชิดที่สุด กลับเสียสิทธิในการที่จะแสดงความคิดเห็น เรื่องการพัฒนาตัวเอง โดยฝากงานทั้งหมดไว้กับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านละ ๒ คน ที่นี้ การพัฒนาในปัจจุบันเป็นแผนที่ต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร แล้วก็ค่อนข้างจะเป็นวิชาการ ชาวบ้านยังทำไม่เป็น พอชาวบ้านทำไม่เป็น แผนพัฒนายังไม่เกิด ชาวบ้านก็คุยกันเฉยๆ แต่เวลานำเสนอต้องเป็นแผนที่เป็นกระดาษ แล้วที่นี้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่เข้าไปเป็นตัวแทนก็นำเสนอแผนไม่เป็นเหมือนกัน ก็เลยฝากไว้กับปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล แล้วแผนก็ออกมาจากปลัด ส่วนแผนพัฒนาที่เกิดมาจากความคิดของภาคประชาชนจริงๆ กลับไม่ได้รับการนำเสนอเพื่อแก้ไขปัญหาที่ตรงจุด

ที่นี้ เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดตั้งขึ้นแล้ว ก็มีการเก็บภาษีเพื่อให้ได้ผลประโยชน์เข้าไปบริหาร แล้วก็มีการแบ่งเขตการปกครอง แต่การแบ่งเขตการปกครองนั้นได้ไปแบ่งทรัพยากร ซึ่งทรัพยากรที่มีอยู่แต่ดั้งเดิมนั้น ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันหลายหมู่บ้าน หลายตำบล พอมีการแบ่งเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแล้วก็มีมีการเก็บภาษี พอฐานทรัพยากรไปเป็นส่วนของตำบลใดตำบลหนึ่งแล้ว เขาไม่มองเห็นคุณค่าของทรัพยากรในเรื่องของการใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต แต่เขามองเห็นว่าลูกทุ่งตรงไหนเยอะที่สุด แม้จะมีป่าไม้เยอะขนาดไหนก็ตาม แต่ถ้ามีลูกทุ่งอยู่ข้างล่าง เพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหรือผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งคิด ป่าตรงนั้นก็หมด

ยกตัวอย่างป่าที่อยู่อำเภอง่วงน้อยเมื่อก่อนเป็นป่าซึ่งคน ๒ อำเภอ ๖ ตำบลใช้ประโยชน์ร่วมกัน พอมาแบ่งเขตเป็นตำบลนั้นตำบลนี้แล้วป่าถูกแบ่งออก ทำให้ประชาชนที่เคยเข้าไปทำกิจกรรมร่วมกัน คือทำบุญ ประเพณีร่วมกัน กลายเป็นตำบลนั้นเป็นเจ้าของแล้วก็เชิญคนอื่นเข้ามาเป็นแขก แล้วองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นก็เป็นการจัดงานบุญแข่งขันบั้งไฟ โดยให้คนที่มีความรู้เรื่องการแข่งขันบั้งไฟ การพนันเข้าไปวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยเข้าไปทำกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรก็หายไป

ที่นี้เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจในการจัดการป่า ก็มีอำนาจที่จะนำทรัพยากรในป่านั้นไปพัฒนา ก็ไปขุดเอาลูกรัง ป่าทั้งปาก็จะกลายเป็นบ่อลูกรัง ซึ่งเปลี่ยนวิถีไปเลย เพราะฉะนั้น การเมืองภาคประชาชน ผมว่าตอนนี้ที่อันตรายมากที่สุดก็คือว่าทำอย่างไรประชาชนจะเข้าถึงกระบวนการพัฒนาในระดับการเมืองส่วนท้องถิ่นให้เป็นจริง แล้วก็สามารถจะผลักดันแผนการพัฒนาที่เกิดจากภาคประชาชนจริงๆ ให้ได้ ตรงนั้นเป็นการเริ่มต้นในการเรียนรู้การเมืองภาคประชาชนอย่างแท้จริง ขอขอบคุณครับ

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๓** - ตามแนวคิดของดิฉัน การเมืองภาคประชาชนมีการพูดกันมาบ่อยมากในหลายเวที แต่ว่าไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นเต็มรูปแบบ เพราะองค์การบริหารส่วนตำบลเข้าไปอยู่ในครอบคลุมของทางอำเภอ หรือไปอยู่ใต้อาณัติของข้าราชการ ความคิดที่จะให้ปฏิรูปในเรื่องของภาคประชาชนมีอำนาจและบทบาท กฎหมายหรือว่านโยบายของเขาที่อยู่ในสภา ประชาชนจะต้องมีสิทธิที่จะไปเข้าร่วมฟัง มีสิทธินำเสนอได้ แต่ในความเป็นจริง ฟังได้ เสนอได้ แต่ไม่มีสิทธิยกมือ เพราะฉะนั้นการที่จะให้เป็นรูปธรรมไม่เกิด เพราะว่าเราไม่มีสิทธิที่จะเข้าไปอยู่ตรงนั้น ฉะนั้นจึงเห็นด้วยในการที่จะอยากให้ผลักดันในเรื่องนโยบายที่จะปฏิรูปการเมืองโดยฟังเสียงประชาชน

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๔** - วันนี้เราพูดถึงเรื่ององค์ความรู้การบริหารจัดการทรัพยากร แต่ว่าเราไม่ได้พูดถึงเรื่องการสร้างทายาทตัวแทนขึ้นมา หรือพูดกันน้อย การปฏิรูปการเมืองกันจริงๆ คงไม่มองแค่การจัดการหีบเลือกตั้ง ไม่ได้มองแค่การแก้ไขเอกสาร แต่ต้องเริ่มจากขบวนการประชาชน ทำให้ทุกคนตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ว่ามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนอย่างไร หลังจากที่หมดโครงการสิทธิชุมชนศึกษา ก็จะขยายต่อไปอีก ผมคิดว่าในการทำงานของการเมืองภาคประชาชน ภาคพลเมืองต้องอาศัยการมีส่วนร่วม เปิดเป็นเวทีแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดการขับเคลื่อนปฏิรูปการเมืองภาคประชาชน

⊗ **ศยามล ไกยูรวงศ์** - สิ่งที่เราพูดกันมาตั้งแต่เข้าเป็นแค่ร่าง เป็นแค่งานวิจัยชั่วคราว แต่เรื่องที่ว่าสิทธิชุมชนต้องพูดถึงการจัดการฐานทรัพยากร แล้วก็องค์ความรู้ของชาวบ้านจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ทั้งในทางจิตสำนึก การเมือง โครงสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนด้วย แล้วก็ผลักดันในระดับนโยบาย ในระดับการเมือง ในรัฐธรรมนูญ เรื่องนี้ขอสรุปประเด็นฝากไปในภาคหัวค่ำ ขอขอบคุณทุกท่านที่แลกเปลี่ยน ขอขอบคุณวิทยากรทุกท่าน

เสวนา เครือข่ายภาคประชาชน บนฐานทรัพยากร

ดำเนินรายการโดย
วัน-เวลา

เวดี ประเสริฐเจริญสุข
๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๙ เวลา ๑๘.๐๐ - ๒๐.๓๐ น.

เสวนา เครือข่ายภาคประชาชน บนฐานทรัพยากร

ดำเนินรายการโดย

เรวดี ประเสริฐเจริญสุข

วัน-เวลา

๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๙ เวลา ๑๘.๐๐ - ๒๐.๓๐ น.

☉ เรวดี ประเสริฐเจริญสุข จุดประสงค์ที่เรามาอยู่ในภาคค่ำเพราะว่า ภาคกลางวันค่อนข้างจะเป็นบรรยากาศแบบวิชาการ ได้แลกเปลี่ยนในวงกว้างมากกว่าในส่วนของชาวบ้าน ในภาคเย็นจะเป็นการพูดคุยกันในมิติที่เราได้ประโยชน์จากงานวิจัยชิ้นนี้ ชัดเจนว่าเรื่องสิทธิชุมชนในเรื่องของการจัดการทรัพยากร ไม่ใช่เพียงว่ารองรับโดยรัฐธรรมนูญ แต่จะเป็นการประกาศสิทธิจากชาวบ้านอย่างเป็นรูปธรรม สิ่งที่เราได้พบ ไม่ใช่เป็นปรากฏการณ์ที่ปรากฏขึ้นใน ๑ หรือ ๒ หมู่บ้าน แต่โดยภาพรวม วิถีชีวิตของพี่น้องเราได้ปฏิบัติในเรื่องของการดูแลทรัพยากรด้วยองค์ความรู้แบบชาวบ้านอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าเรื่องนี้ไม่ถูกยอมรับอย่างเป็นทางการ เมื่อไม่ถูกยอมรับอย่างเป็นทางการ เพราะมีความขัดแย้งกับกฎหมายลูกต่างๆ ซึ่งกฎหมายลูกต่างๆ ก็มีความขัดแย้งกับกฎหมายแม่บท ประเทศไทยเราก็แปลกไม่ได้เอารัฐธรรมนูญเป็นหลัก กลายมาเป็นตัวปฏิบัติการขึ้นต่อกฎหมายลูกให้อำนาจรัฐในการจัดการทรัพยากร

ที่นี่ ในโอกาสที่ว่าช่วงนี้การเมืองก็ค่อนข้างจะอึมครึม เราจะต้องเข้าไปมีบทบาทในเรื่องของการปฏิรูปนโยบายสาธารณะ หรือว่าตัวกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในช่วงที่เราจะต้องรื้อเลยว่าการเมืองกันอย่างไร ท่ามกลางกระแสที่ยังไม่ชัดเจนว่าเราจะได้เลือกตั้งหรือไม่เลือกตั้ง จะมีพรรคการเมืองต่อไปหรือไม่จะมีพรรคการเมือง นั่นก็เป็นเรื่องของการเมือง

ในเวทีที่เรามาเจอกัน สิ่งที่เราอยากจะปรึกษาหารือก็คือว่า ผลของการศึกษารั้วนี้ เราอยากจะให้ศึกษาแล้วก็ชื่นชมกันในระหว่างพวกเราหรือไม่ มีรายงานเล่มสองเล่ม หรือว่าเราจะได้มาคิดถึงเรื่องสาระเนื้อหาที่ได้จากการทำงานที่แต่ละคนก็ทำอยู่แล้ว แล้วก็เห็นเครือข่ายต่างๆ รวมทั้งผลการวิจัยยืนยันว่าโครงการนี้มีรากฐานที่เป็นของพี่น้องเรา สิ่งที่เราชวนมาพูดคุยก็คือว่า เราจะมาคิดเห็นหรือว่าจะต้องดำเนินกิจกรรมอะไร เพื่อไม่ให้ผลการศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงแค่ผลการศึกษาแล้วก็รับรู้กันเองในห้องนี้ มีกระดาดออกมาเล่มหนึ่ง แต่ว่าในส่วนของตัวเอง จะมีการในช่วงการปฏิรูปการเมือง มีข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะอย่างไร จะต้องทำอะไร เมื่อเช้า ถ้าเก็บตกจากเวที เราได้รับฟังข้อเสนอแนะเรื่องหนึ่งคือว่า สิทธิชุมชนก็คือ การยืนยันหลักปฏิบัติอย่างต่อเนื่องของชาวบ้านในการพิทักษ์สิทธิของตัวเอง ในการที่จะใช้และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ถ้าปราศจากสิ่งนี้ ลำพังการเรียกร้องนิตินัย แต่ว่าพฤติกรรมไม่ได้เป็นไปตามที่สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ชาวบ้านได้ อาจจะไม่มีคามหมายก็ได้ ...

ประเด็นที่สอง คิดว่าสิ่งที่เราได้คือข้อเสนอที่ว่ากันมาตลอดทั้งวันเกิดขัดกับกฎหมายลูกเราจะทำเช่นไร

ประเด็นต่อไปก็คือ ทำอย่างไรให้มีกลไกหรือสถาบันอะไรขึ้นมารองรับ เพื่อที่จะผลักดันให้เกิดการแสดงผล หรือว่านำเสนอผู้ที่ทำได้อยู่แล้วให้ยืนหยัดต่อไป แล้วก็ไม่ต้องถูกกระแสพัฒนาที่ใหม่เข้ามาทำให้ทำอะไรไม่ได้

สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นที่จะชวนคุย ในช่วงของการปฏิรูปการเมืองที่จะถึงนี้ จะไปอย่างไร ผลการศึกษานี้ นี่ก็เป็นเรื่องที่จะพูดถึง อยากจะให้ทุกท่านที่อยู่พื้นที่ได้เสนอความเห็นแล้วเรื่องที่เราพูดคุย

กันในวันนี้ เราก็จะประมวลสรุปประกาศปณิธานสิทธิชุมชนร่วมกัน โดยเรื่องสำคัญที่จะพูดถึงคือ ๑. จะทำอย่างไรจะให้สิทธิถูกรับรอง ๒. กลไกที่จะใช้ขับเคลื่อนการทำงานจะจัดการในรูปแบบไหน ๓. สิ่งประมวลขึ้นมาในวันนี้จะดำเนินกิจกรรมร่วมต่อไปอย่างไร

ก่อนอื่นดิฉันขอแนะนำผู้อยู่บนเวที คุณกฤษดา บุญชัย เป็นนักศึกษาปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คุณสนั่น ชูสกุล เป็นผู้ประสานงานวิจัย วิธีการที่จะจัดคืนนี้ เราจะใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมงครึ่ง ร่วมแลกเปลี่ยนกัน แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นสิทธิชุมชน เสร็จแล้วเราจะตกลงกันว่าจะทำหรือไม่ทำอะไร แล้วประกาศสู่สาธารณะว่านี่คือสิ่งที่เรายกระดับ เอาประสบการณ์แต่ละพื้นที่ที่ทำอยู่มาผนวกกับงานวิจัยมาเป็นข้อคิดเห็นร่วมกัน สิ่งที่น่าจะช่วยกันทำงานต่อไป

เริ่มจากการแนะนำตัว แล้วก็แสดงความคิดเห็น ความรู้สึกต่อการประชุมวันนี้ เป็นอย่างไร

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๑** - อยากให้ทุกพื้นที่ได้แสดงความคิดเห็น เราทำงานร่วมกันมา ต่อสู้ร่วมกันมาก็หนักก็เหนื่อย แล้วในทางความรู้ ถือว่าเราพยายามที่จะทำให้เป็นงานวิจัย จากงานวิจัยนี้ก็คงเห็นทิศทางกันอยู่ว่า เราคงจะขยายผล เอาไปเผยแพร่ผลักดันในหลายๆ ระดับ พื้นที่หลายพื้นที่ที่มีโอกาสคืออยู่แล้ว หมายถึงว่างานวิจัยชิ้นนี้จะไปเพิ่มพลังในการทำงานของเราข้างหน้าอย่างไร จะมีข้อเสนออะไร พื้นที่จะมีข้อเสนออย่างไรจากประสบการณ์ที่ทำอยู่ ณ ปัจจุบันนี้ ยกระดับขึ้นมาสู่นโยบายอย่างไร

ประเด็นที่ ๒ คือ จะมีการสร้างกลไกหรือเชื่อมเครือข่ายอย่างไร จะต้องมียุทธศาสตร์ทำงานอะไรขึ้นมาหรือเปล่า ในการที่จะให้หนุนช่วยในการที่จะยกระดับ

อีกระดับหนึ่งก็คือว่า เราก็จะเห็นว่ารูปการของสิทธิชุมชนไปปรากฏอยู่ในกฎหมายต่างๆ โดยเฉพาะในขณะนี้ สถานการณ์ของการปฏิรูปการเมือง หรือถ้าเป็นรูปธรรมขึ้นมาอย่างเช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ หรือว่าแก้กฎหมาย แก้กลไกต่างๆ ของรัฐ เพื่อที่จะไปช่วยหนุนเสริมให้สิทธิชุมชนเป็นไปได้ มีข้อเสนออย่างไรหลายระดับครับ เสนอกันเต็มที่เลยครับ แล้วเราก็จะรวบรวม ประมวล แล้วก็สรุป ถ้าอันไหนที่คิดว่าเป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติการร่วมกันต่อไป เราก็คงจะต้องลงจากเวทีนี้แล้วก็ไปวางแผนร่วมกันต่อไป อย่างเช่นพื้นที่นอย ยกตัวอย่างว่าพื้นที่นอยปากพองกำลังสนุก อยากจะทำวิจัยต่อ ให้ลงลึกลงไปอีก ปฏิบัติการให้เข้มขันลงไปอีก อันนี้ก็คิดว่าโครงการสิทธิชุมชนศึกษาในระยะที่เราทำที่ผ่านมาจบไปแล้ว เราอาจจะคิดช่วยกันต่อไปอีกว่ามีกลไกหรือว่าโครงการอะไรบ้างที่จะมาหนุนช่วยให้แต่ละแห่งเป็นไปได้จริง แล้วก็สิ่งที่ดี ๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว ณ วันนี้ ให้ขยายผลต่อไป

⊗ **สนั่น ชูสกุล** - เน้นข้อเสนอไปเลยนะครับ การอภิปรายว่าเราทำอะไร ทำอย่างไร กันมาพอสมควรแล้ว ทั้งในพื้นที่ทั้งในเวที ช่วงนี้ขอข้อเสนอเลยนะครับ

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๒ (แม่น้อย)** - หลายคนคงรู้จักแม่น้อยแล้วนะคะ วันนี้ก็จะขอคุยด้วยหน่อย ตอนนี้องค์กรไทยน้ำมันแพงขึ้น ข้าวยากรมากแพง อะไรๆ ก็แพงหมด ยางพาราก็ขึ้น หลายๆ อย่างราคาสูงขึ้น จนฟังเสียงตามสายทุกวัน ที่ผู้เป็นใหญ่ในบ้านเมือง การฟังวิทยุเป็นการฟังด้านเดียว จนหอบสังขารมานี้ ก็อยากจะมาฟังจากพี่เลี้ยงผู้อยู่ในพื้นที่ ผู้อยู่ในส่วนกลาง ผู้รู้จักข้อมูลต่างๆ เพราะทุกวันนี้เราฟังด้านเดียว จะ

เชื่อได้ไงละ เวลาเขาออกวิทยุ เขาก็ว่าอันนี้ อันโน้นก็ดี ทุกสิ่งทุกอย่างดีหมด เราอยากมาฟังจากปากพี่เลี้ยงของเราที่อยู่ตรงนี้ เช่น ว่าข้าวแพง ทำไม่ถึงแพง

ที่นี้วิเคราะห์การเมือง การเมืองก็จะปฏิรูปไปในแนวทางที่ดี ต้องไม่ขายเสียงให้เขา แม่น้อยมีอุดมการณ์มาจากเด็กๆ เลือกตั้งตั้งแต่อายุ ๑๘ ปี ไปเลือกตั้งมีการซื้อเสียงแจกเงิน แม่น้อยก็ไม่เอาชกที่ เขาเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน เขาให้หวัละ ๒๐๐ แม่น้อยยังไม่เอา ทั้งๆ ที่ไม่เงิน แม่น้อยยืนยันในอุดมการณ์อย่างไรก็ไม่ขายเสียง

⊗ **เรวดี ประเสริฐเจริญสุข** - ประเด็นของแม่น้อยคือ อยากจะเปรียบเทียบ ขอเวลาแม่น้อยหน่อย แม่น้อยอยากจะทำเปรียบเทียบให้ฟังว่าการปฏิรูปการเมือง ถ้าจดยเสียงให้เขา ไม่เอาเงิน ๕ บาท ๑๐ บาท หรือ ๑๐๐-๒๐๐ บาท เพราะว่าขายให้เขาแล้ว เรามีค่าแค่ร้อยสองร้อย ถ้าทุกคนไม่ขายเสียงให้เขา การเมืองก็จะดีขึ้น จะเป็นการปฏิรูปการเมืองที่ดีที่สุด เขาจะมาซื้อเราก็อายขายเสียงให้เขา ก็มีเท่านี้แหละค่ะ

เวลาพูดถึงการปฏิรูปการเมืองนั้นมีหลายด้าน แต่ว่าวันนี้อยากจะให้เป็นเรื่องปฏิรูปการเมืองในเรื่องของการรับรองสิทธิชุมชน จะให้ขยับอะไรไปมากกว่านี้ จากนั้นไปนะ เข้าใจตรงนี้ แต่ว่าเมื่อที่ประเด็นของป้าน้อยก็คือว่า ในแง่ของตัวระบอบการเลือกตั้ง อันที่หนึ่ง ไม่ขายเสียงให้กับพรรคที่ไม่สนับสนุนเรื่องสิทธิชุมชน อันนี้ป้าน้อยไม่ได้พูดนะ ขยายความคิดเรื่องสิทธิชุมชนให้เป็นนโยบายของพรรคการเมือง นี่ยกตัวอย่างก็แล้วกันว่า อาจจะเป็นข้อเสนอแนะของเราในสิ่งที่ทำงาน แต่ตอนนี้ก็เปิดให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นและขอให้บริหารเวลาหน่อยนะคะ

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๓** - ผมมาเวทีนี้เพราะเกิดความห่วงใย ผมไปคุยกับชาวบ้านเรื่องปฏิรูปการเมือง ชาวบ้านก็ไม่ได้คิดว่าเป็นเรื่องไกลตัว ชาวบ้านไม่เข้าใจประเด็นของการปฏิรูปการเมือง ตัวผมเองก็ไม่ได้เข้าใจนัก ปฏิรูปการเมืองนี้เขาจะทำอย่างไร พี่น้องที่ผมไปถามเรื่องการปฏิรูปการเมืองเขาไม่เข้าใจ แต่ถามเรื่องเสียงปากเสียงท้องถิ่นเข้าใจ พูดได้ แต่ถ้าพูดภาษากฎหมาย เขาจะไม่เข้าใจปฏิรูปการเมืองคืออะไร ก็เลยไม่ได้ความคิดเห็น ผมเองก็งั้นครับ อยากฝากไว้ตรงนี้ คือถ้าเรายื่นหัตถ์สิทธิชุมชน สิทธิชุมชนจะเกิดอย่างแท้จริงต้องให้ชุมชนเป็นผู้ดูแล ชาวบ้านทำ ชาวบ้านสร้าง หลักตัวนี้จะไปปฏิรูปการเมือง คือหลักความเป็นอยู่ของพี่น้องเอง สรุปง่าย ๆ คือวัฒนธรรมประเพณีแต่ละที่เข้าไปดูแล แล้วให้กฎหมายรองรับและจะต้องไม่มีการครอบงำ ผมฝากไว้แค่นี้ก่อนนะคะ สวัสดิ์ครับ

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๔** - ขออนุญาตสวัสดิ์พ่อแม่พี่น้องที่ทุกขัยากมาด้วยกัน ดิฉันเองมาจากเครือข่ายป่าชุมชน จะขอเสนอในเรื่องที่ว่าปฏิรูปการเมือง เคยได้พูดกันมานาน การปฏิรูปการเมืองให้เข้ากับระบบสิทธิของชุมชน แส่นยากแสนลำบากคือ คนในชนบทในชุมชน นักการเมืองเขาบอกว่าปฏิรูปการเมืองแล้ว แต่ปฏิรูปไม่ถูกต้องกับวิถีชีวิตคนยากคนจน

การปฏิรูปการเมืองที่ถูกเข้ากับระบบของวิถีคนยากคนจนด้วย ให้ได้เข้าไปดู ให้มีส่วนร่วม คณะกรรมการต้องลงไปดูในพื้นที่ในชุมชน ในพื้นที่ที่จะเลือกตั้ง ว่าเขาดำเนินการมาสอดคล้องกับคนที่ลงสมัครที่

กำลังจะเข้าระบบอย่างไร การซื้อสิทธิขายเสียง อันนี้คนของเขา ตำรวจก็เป็นของเขา เวลาจ่ายเงิน จะพูดดังก็ไม่ได้ เห็นดำตา ตั้งแต่ สว. สจ. สส. ทุกระบบ ที่ว่าจะปฏิรูป นี่คือการจริงของนักการเมืองภาคประชาชน

อยากให้ถูกต้อง หาแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้ ที่ช่วยกัน ยื่นหนังสือต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบว่าต้องแก้ไขปัญหามี เช่น กรรมการกลาง ถ้าไม่ถูกต้องก็ต้องออกไป ให้คนอื่นเข้ามา อย่างนี้เป็นกรปฏิรูปที่ถูกต้องว่าแม้แต่ระดับสูงลงไประดับล่างให้เสมอภาคกัน นี่คือการปฏิรูป ก็ขอเสนอไว้แค่นี้ ขอขอบคุณมากค่ะ

☸ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๕** - ขอแสดงความคิดเห็นด้วยนะครับ เพื่อที่จะช่วยกันเชื่อมโยงให้ใกล้กัน การปฏิบัติแก้ปัญหาอยู่ที่บ้านของตัวเอง ก็คิดว่าคงจะเคยถกเถียงกันมาว่า เรื่องที่เรากำลังแก้ไขปัญหาลึกซึ้งหรือว่าปัญหาของชุมชนอยู่เป็นการเมืองหรือเปล่า เพราะว่าผมฟังดูแล้วคำว่าเมืองอยู่ไกลตัว อยู่นอกห้องนี้ อยู่ที่สภา อยู่ที่ทำเนียบรัฐบาลอย่างนั้นหรือเปล่า อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ผมว่าหลายเวทีเคยคุยกัน เหมือนกับว่าประชาธิปไตยอยู่ที่ไหน มีประชาธิปไตยในโลกนี้ ประชาธิปไตยเกิดขึ้นครั้งแรกไม่ใช่ระบบตัวแทนนะ คนทุกคนต้องมานั่งคุยกันในห้องประชุม ๑๔๐ คน มานั่งประชุมกันแล้วออกระเบียบ กฎเกณฑ์ พอถึงเดือนก็มาคุยกันว่ากฎเกณฑ์ที่ตั้งกันไว้ปฏิบัติกันหรือเปล่า มีปัญหากันตรงไหน จะแก้ยังไงดี นั่นคือการเมือง เรียกว่าประชาธิปไตยทางตรง ๑๔๐ คนเขามานั่งคุยกันทุกเดือน มีการปรับแก้ระเบียบ แปลว่ามีการปฏิรูปการเมืองทุกเดือนเลยครับ ใช่หรือไม่ใช่

เหมือนกับว่าเรามีสิทธิอยู่ แต่ว่าขณะนี้เราอยู่ในระบบใหญ่ ระบบการเมืองใหญ่ ที่เรียกกันว่าประชาธิปไตยแบบตัวแทน เขาก็มักจะอ้างอย่างนั้นนะครับว่า ไม่มีที่ให้คนทั้งประเทศมานั่งประชุมกันเลยเลือกผู้แทนเข้าไป แล้วเมื่อเลือกผู้แทนเข้าไป ก็อภิปรายกันมาตั้งแต่เช้าแล้วจะครับว่าระบบผู้แทนไม่สามารถที่จะเอื้ออำนวยให้สิทธิชุมชนเกิดขึ้นได้ หรือว่าปัญหาของชุมชนจะสามารถแก้ไขได้ ผู้แทนได้แล้วนี้ อันนี้ผมคิดว่าเขาไปพูดที่ไหนก็จริง พี่น้องทั้งหลายที่นั่งกันอยู่ ณ ที่นี้ ทำให้ต้องออกแรง มาวิจัย มาทำงาน มาปฏิบัติการกันอยู่ตรงนี้ ผมคิดว่าเพราะว่ากลไกที่เราเลือกไปเป็นตัวแทนเขาไม่ทำงาน ที่นี้ปัญหาของเราคือว่า เราเคยให้เขาไปหมด อำนาจของเรามีอยู่ ๑๐๐ สิทธิของเรามีอยู่ ๑๐๐ เราให้เขาไปหมด แล้วพอมาคิดถึงว่าปฏิรูปการเมืองๆ ก็คิดถึงหน้าคนใส่สูทอยู่แถวสภา จริงหรือไม่จริง คิดว่าจะใช้เขาอย่างไร จริงๆ แล้วเขาอาจจะไม่ได้ยืนอยู่กับเราด้วยซ้ำไป เขาอาจจะยืนอยู่กับพวกที่ละเมิดสิทธิเราด้วยซ้ำไป จริงหรือไม่ ผมคิดว่าความจริงนี้ต้องพูดกันระกอน

แล้วก็พอพูดถึงเรื่องการปฏิรูปการเมือง เราพูดการเมืองจากหมู่บ้านขึ้นมาเลยครับ ผมคิดว่าทุกหมู่บ้านที่ได้สืบประวัติบ้านตัวเอง เคยมีการปกครองตัวเองด้วยซ้ำไป แต่ว่าคำว่าปกครองตัวเองเดี๋ยวนี้เป็นคำอันตราย ทำไมเราจะพูดไม่ได้ ของจริง ผมคิดว่าเราต้องพูดของจริงกันให้มาก

หมู่บ้านมีการจัดการปกครองตัวเอง มีระบบยุติธรรม ระบบศาลหมู่บ้านมีมัยครับ ระบบเศรษฐกิจมีมัย ระบบการศึกษามีมัย ระบบสุขภาพ ระบบสาธารณสุข มีหมด แต่ว่าขณะนี้เรายกให้เขาไปแล้ว แล้วพอพูดถึงการเมืองนี่ไปดูที่สภาไปดูที่ทำเนียบมากเกินไป

เพราะฉะนั้น คิดอย่างนี้เลยครับว่า ทุกระดับ เรามีสิทธิอยู่กับตัวเรา เราใช้สิทธิอยู่ในชุมชนร่วมกับพี่น้องคนอื่นๆ เป็นชุมชนขึ้นมา นี่คือการเมือง ปฏิรูปการเมืองที่เราจะพูดถึง อาจจะต้องพูดถึงเรื่องปฏิรูปกันใน

ชุมชนก็ได้ ในท้องถิ่น ในจังหวัด ในพื้นที่ลุ่มน้ำ ก็ใช้หมด อย่าไปมองแต่เรื่องผู้แทนอย่างเดียว เราควรจะสรุปกันพอสมควรแล้ว ไม่รู้ว่าผมพูดล้าหน้าไปหรือเปล่า แต่ว่าควรจะสรุปกันพอสมควรแล้วว่า ควรจะเอาสิทธิไว้กับเราให้มาก แล้วก็ลดสิทธิอำนาจที่เรามีอยู่ไปให้ สส. ให้น้อยลง แต่ว่าขณะเดียวกันเป็นจริงอยู่ตรงนั้น มีบทบาทจริงอยู่ เราก็อาจจะต้องเรียกร้องขึ้นไปให้แก่กฎหมาย ให้ควบคุมผู้แทนอะไรก็แล้วแต่ อันนี้ก็ว่ากันได้ด้วย แต่ว่ามองจากตัวเอง लेकर ว่าเราจะเพิ่มความสามารถของเรา หรือว่าปฏิรูประบบการเมืองในหมู่บ้าน ในชุมชน ในลุ่มน้ำของเรา อย่างไร เพิ่มสิทธิของตัวเอง นี่ก็คือการปฏิรูปการเมืองเหมือนกัน และไม่ใช่ว่าเรื่องไกลตัว लेकर

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๖ - สวัสดิ์ศรี** ผมมาจากเชียงดาว ความจริงก็เข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้างในเรื่องการปฏิรูป แต่การจะปฏิรูปอะไรหรือจะทำอะไรซักอย่าง จะต้องตั้งเป้าให้ชัดเจน แล้วเราจะไปยิงเป้าพร้อมกันที่ผ่านมาระหว่างหรือประชุมกันหลายเรื่อง เราไม่รู้ว่าเราจะเอาอะไรเป็นเป้า การปฏิรูปการเมืองที่ดี จะเอาวิถีชีวิตเป็นเป้า หรือเอาวัฒนธรรมเป็นเป้า หรือเอาศีลธรรมเป็นเป้า อันนี้เราต้องมาคิดร่วมกันว่า การปฏิรูปการเมืองภาคประชาชนเราจะเอาอะไรเป็นเป้ากันแน่ เพื่อจะได้ยิงไปตรงกัน แล้วจะมีพลังที่จะเดินร่วมกันได้ ที่ผ่านมาระหว่างเราไม่มีเป้าที่จะเดินร่วมกัน เพียงแต่เราพูดกันกว้างๆ ว่าจะมีหลายเรื่องหลายราว น่าจะสรุปได้ในเวทีว่าเราจะเอาอะไรเป็นเป้ากันแน่ เอากฎหมาย หรือระเบียบ หรือศีลธรรม หรือวิถีชีวิต หรือเราจะมาวิเคราะห์ร่วมกัน ความเป็นอยู่ที่ผ่านมาระหว่าง ความเป็นเจ้าของค่อนข้างจะหายไป ผากชีวิตไว้กับคนอื่นค่อนข้างจะเยอะ ในเรื่องของชาวบ้านนะครับ อย่างเหมือนฝ่ายทางภาคเหนือ ทางเชียงใหม่หรือล้านนา มีเหมือนฝ่ายเป็นหัวใจหลักแต่ค่อนข้างจะเปลี่ยนแปลงบางที่ เปลี่ยนแปลงเป็นชลประทาน การเปลี่ยนแปลงเป็นชลประทานก็คือการขาดความเป็นเจ้าของ ขาดการบริหาร ตัวเองทำนาทำสวนอยู่ดีๆ ต้องมีคนอีกคนหนึ่งมาเปิดประตูน้ำให้ ผมว่าไม่ถูกต้อง ถ้าเป็นของเรา เราจะเอาน้ำเข้าเวลาไหน เราจะปลูกตอนไหน เราจะทำตรงไหน ก็เป็นสิทธิของเราที่จะถือฤกษ์แจไปเปิด การเปลี่ยนแปลงเราก็ออมรับ ถ้าเปลี่ยนแปลงโดยพวกเรามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงด้วย อันนี้ผมอยากจะชี้เสนอแนะแค่นี้ครับ ว่าเราจะเอาอะไรเป็นเป้าหมายกันแน่ครับ

ถ้าเป็นผมจะต้องเอาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพี่น้องชาวบ้านเป็นเป้าหมาย ถ้าเอาอย่างอื่นเป็นเป้าหมายคงจะอยู่กันไม่ได้ วิถีชีวิตของพี่น้องชาวบ้านต้องหากินหาอยู่ร่วมกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม วัฒนธรรมของพี่น้องชาวบ้านถือว่าเป็นตัวเชื่อมร้อยความสามัคคีให้ทำกิจกรรมร่วมกันมาโดยตลอด ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ขอขอบคุณครับ

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๗ - ผมมาจากเครือข่ายน้ำแม่แดงตอนล่าง จังหวัดเชียงใหม่** วันนี้มีโอกาสดำเนินทางมา ผมรู้สึกว่าการแลกเปลี่ยนเรื่องประชาธิปไตยและปฏิรูปการเมืองภาคประชาชน ผมเห็นด้วยครับที่จะมีการปฏิรูปการเมืองภาคประชาชน ซึ่งทุกวันนี้ผมอยากจะให้ลงโทษตัวแทนที่ได้ส่งเข้ามา หมายความว่าถ้าเลือกผู้แทน ผู้แทนที่มาแล้วไม่ทำงานอะไร ก็อยากให้มีความหมายของภาคประชาชนลงโทษเสียบ้าง เพราะว่าเวลาที่มีการเลือกผู้แทนเข้ามา บอกว่าเราไม่ไปใช้สิทธิ พอเราไปใช้สิทธิ ถ้าหากว่าไม่ไปใช้สิทธิก็บอกว่าคุณจะไม่เสียสิทธิใน ๔ ประการ ผมก็อยากจะให้ทางผู้แทนเสียสิทธิเหมือนกัน เพราะเหมือนกับท่านนายกพูดวันเสาร์

ผมก็อยากให้ทางภาคประชาชนได้พูดออกอากาศวันเสาร์เหมือนกัน อันนี้เป็นสิทธิของเรา มาตรา ๓ เป็นต้นไป ทั้งเนื้อทั้งตัวมาตรา ๓ ในเมื่ออยู่โครงการสิทธิชุมชนศึกษา เราก็ภูมิใจอย่างยิ่งว่า ไม่ว่าจะเป็นพี่เลี้ยง ไม่ว่าจะเป็น เป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การสิทธิ รู้สึกว่ามีความเชี่ยวชาญแล้วก็มีการต่อรองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะฉะนั้นผม อยากจะให้มีการต่อสู้ต่อไป เพื่อภาคประชาชนครับ

๕ ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๘ - ดิฉันนางผา กองธรรม ถ้าจะถามว่าการปฏิรูปการเมืองนี้ก็เหมือนกันกับคนอื่น คือเข้าใจเป็นบางอย่าง ถ้าจะให้เสนอเห็นด้วยในการปฏิรูปการเมืองของภาคประชาชน เห็นด้วยแบบไหน

เรื่องแรกคือภูมิปัญญาของท้องถิ่น งานวิจัยของท้องถิ่นหลายๆ ภาคส่วน ทั้งภาคอีสาน ภาคเหนือ ภาคใต้ เรามีภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วเรามีกงานวิจัยอาจจะไม่ครบทั้งหมด แต่ก็พอใช้ได้ในการที่จะปฏิรูปออก กฎหมายของภาคประชาชนได้ องค์ความรู้เหล่านี้ น่าจะได้สิทธิของชุมชน สิทธิของชุมชนก็คือ คนที่ดูแล กฎหมาย หรือคนที่ถูกคัดเลือกเป็นตัวแทนของกฎหมายจะต้องเคารพ และให้สิทธิกับชุมชน ดังที่กฎหมายที่ ท่านเคารพ ไม่ใช่จะเอากฎหมายของท่านไปกดขี่ข่มเหงประชาชน

สิทธิประชาชนจะขึ้นจากอะไร หนึ่ง ทรัพยากรท้องถิ่นจะต้องเป็นของท้องถิ่น แล้วออกกฎหมายรองรับ ด้วย ตามข้อเรียกร้องของปฏิรูปการเมืองภาคประชาชน ถ้าจะทำอะไร ไม่ว่าจะเป็นสร้างเขื่อน ไปยึดหมู่บ้าน ที่ สาธารณะ หรือว่าเขตอุทยานแห่งชาติแห่งไหนก็ตาม ต่อไปนี้จะไม่ทำได้ จะต้องเคารพสิทธิของประชาชนบ้าง อันนี้คือกฎหมายของประชาชน ที่เรียกร้องกันยาวนานแล้ว และน่าจะได้ และจะได้มาอย่างไร

ถ้าประชาชนออกกฎหมายแล้วก็บอกในสิ่งที่ประชาชนอยากจะบอกกับรัฐ รัฐจะต้องปฏิบัติตาม ไม่ใช่ให้ท่านไปแต่งตั้งตัวแทนภาคประชาชน เพราะที่ผ่านมา พวกเราเรียกร้องประชาธิปไตย พวกเราเรียกร้อง รัฐธรรมนูญ แต่การปฏิบัติของรัฐจะหลีกเลี่ยงรัฐธรรมนูญอันที่จะเป็นไป พอเรามาพูดอะไรก็บอกว่า ชาว ประชาชนมีส่วนร่วมแล้วไง อันนี้เราไม่เอา ภาคประชาชนจะขอร่างระเบียบ ขอร่างกฎกติการ่างด้วยกฎหมาย ของประชาชน แต่คนที่ปฏิบัติด้วยคือคนที่มีอำนาจ โดยที่เราเลือกตั้งเขามา อันนี้อยากจะฝากเวทีหลายๆ เวทีที่มาพูดในเรื่องปฏิรูปการเมืองให้ทำเป็นเอกสารหรือว่าทำเป็นกฎกติกาของภาคประชาชนที่มีคนมากำหนด อนาคตของตัวเองขึ้นมาเป็นปฏิรูปการเมืองภาคประชาชนให้เห็นเด่นชัด อยากให้มีตัวแทนไปนั่งเป็นตัวแทน ประชาชน ที่แต่ผ่านมามีหลายคนที่เราเลือกเข้าไป แต่พอไปถึงตรงนั้นล้มหมด ฉันทิเลยไม่อยากพูด แต่ว่าถ้า เป็นไปได้ที่จะเป็นรูปธรรม ก็อยากให้เป็นตัวแทนประชาชนจริงๆ

ตัวแทนประชาชนจริงๆ คืออย่างไร หนึ่ง ถ้าท่านไปแปรเป็นอื่น ขอเปลี่ยนแปลงได้มัย เปลี่ยนออกมา คนๆ นั้นไม่ต้องใช้อีกแล้ว ประชาชนมีสิทธิที่จะปลด ได้มัย ประชาชนมีสิทธิที่จะปลดท่านออกมาจากตำแหน่ง นั้น ฉันทิเห็นด้วยในการจะปฏิรูปการเมืองภาคประชาชน ถ้าเป็นไปได้อยากให้เราเป็นผู้กำหนดให้กับชะตา ประเทศชาติและบ้านเมืองได้มัย ท่านทักษิณ ท่านจะเป็นนายกอีกต่อไป จะทำตามนโยบายของภาคประชาชน ได้มัย ไม่ใช่ว่าอยากเป็นและอยากได้ ถ้าท่านไม่ทำตามนี้ ท่านลงไปตามสัญญาภาคประชาชน ถ้าท่านทำ ไม่ได้ลงมา ไม่ลง สามารถปลดตามกฎหมายภาคประชาชน จะต้องเป็นแบบนั้น เพราะว่ามียทเรียนมา ยาวนาน ขอขอบคุณค่ะ

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๙** - ดิฉันมาจากเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน จังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นที่อยากจะเสนอแล้วก็แลกเปลี่ยน ๓ - ๔ ประเด็น ในเรื่องของสิทธิของชุมชนแล้วก็มีมิติของการปฏิรูปการเมือง ซึ่งจริงๆ แยกกันไม่ออกเหมือนกันอย่างที่ทางคุณสนั่น (ชูสกุล) ที่ได้บอกว่าการเมืองกับการเมืองปากท้องเป็นอันเดียวกัน เพราะเกี่ยวข้องแล้วก็เชื่อมโยงกันปฏิเสธไม่ได้

อยากเสนอว่าในเรื่องสิทธิชุมชน ถ้ามองว่ารัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ ที่เราได้รัฐธรรมนูญมา ถามว่ารัฐธรรมนูญเหล่านั้นสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนหรือไม่ อย่างมาตราบางมาตราที่เอื้อต่อสิทธิของชุมชน แต่ก็ยังมีในเรื่องของการโต้แย้งอยู่ว่าต้องทำตามกฎหมายกำหนด ถึงแม้เราจะเคารพสิทธิชุมชน แต่ว่ากฎหมายที่กำหนดไว้นั้น เป็นปัญหา ทำให้เกิดปัญหากรณีพิพาทที่ผ่านมาแล้วก็ยังหาทางแก้ไขไม่ได้ คือในเรื่องของกฎหมายป่าไม้ กฎหมายอื่นๆ ออกมาแล้วได้ส่งผลกระทบ ดังนั้น การเสนอก็คือว่า อยากให้มีการแก้กฎหมายที่ขัดแย้งกับการละเมิดสิทธิของชุมชน เช่น นโยบายป่าไม้แห่งชาติ หรือนโยบายที่เน้นเรื่องของป่าอนุรักษ์ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนแล้วก็จะละเมิดสิทธิของชุมชน ควรที่จะยกเลิกเสีย หรือว่าหาวิธีการที่จะให้ปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิของชุมชนให้ได้

ประเด็นที่สอง คิดว่าน่าจะมีเรื่องของ การรับรองรูปธรรมหรือทางเลือกในการจัดการทรัพยากรของชุมชนในรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับชุมชนนั้นๆ เพราะว่าเราไม่สามารถที่จะบอกว่า ทางเลือกของการจัดการทรัพยากรป่าทุ่งป่าทามจะใช้ได้กับทางเลือกของการจัดการทรัพยากรป่าต้นน้ำ แต่ว่าควรจะรับรองรูปธรรมสำหรับการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่

ประเด็นที่สาม ถ้าพูดถึงเรื่องของ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในมุมมองของรัฐตรนี้ก็เป็นปัญหาเหมือนกันว่า เขามองว่าประชาชนก็คือกำนันผู้ใหญ่บ้าน คือตัวแทนของชุมชน อย่างเช่นในเรื่องของการจัดตั้งคณะกรรมการน้ำ พอมีกลุ่มชาวบ้านที่ไปถามว่าตัวแทนของประชาชนทำไมไม่มีส่วนร่วม เขาก็จะบอกว่าทำไมจะไม่มีส่วนร่วมละ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ก็เชิญมาทั้งหมด ซึ่งถือว่าเป็นวิธีคิด หรือว่าเป็นมุมมองที่แตกต่างกันอยู่ ซึ่งคิดว่าตรงนี้เราน่าจะมีการเสนอว่าชาวบ้านก็คือชาวบ้านจริงๆ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียจริงๆ ไม่ใช่เป็นแค่ตัวแทนที่เป็นตัวแทนของรัฐ

สิ่งสำคัญที่คิดว่าจะส่งผลให้ข้อเสนอที่พวกเราเสนอไปเกิดผลจริงๆ คือ การที่ประชาชนทุกคนต้องทำหน้าที่ในการตรวจสอบระบบการทำงานของฝ่ายการเมือง ซึ่งเราจะต้องเริ่มตั้งแต่การตรวจสอบฝ่ายการเมืองท้องถิ่นเป็นต้นไป ตั้งแต่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่เราเลือกตั้งไป ว่าจริงๆ แล้วเขาทำงานให้เราจริงหรือเปล่า ไม่ใช่เราเลือกเขาแล้วก็ปล่อยเขาไป ก็จะเป็นปัญหาอยู่แบบนี้

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๑๐** - ผมมาจากอำเภอเวียงน้อย ขอนแก่น ผมเห็นด้วยนะครับว่า การที่เราจะปฏิรูปการเมือง ผมว่าเราต้องปฏิรูปการบ้านก่อน เพราะถ้าเราไม่เข้าใจการบ้าน เราจะปฏิรูปการเมืองไม่ได้ การบ้านก็คือในระดับครอบครัว แล้วก็มาสู่ชุมชนในระดับหมู่บ้าน แม้แต่สมาชิก อบต. ในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ในหมู่บ้าน เรายังตรวจสอบไม่ได้ ประชาชนยังตรวจสอบไม่ได้ แล้วจะมาตรวจสอบทัศนคติได้อย่างไร ตรวจสอบรัฐบาลได้อย่างไร ตรวจสอบครอบครัวตัวเองตรวจสอบได้มัย ว่าเราอยู่อย่างพอเพียงแบบไหน อยู่อย่างเข้มแข็งได้มัย งบประมาณที่องค์การบริหารส่วนตำบลเอาไปพัฒนา ผมมีข้อมูลว่าตำบลหนึ่งมี

งบประมาณ ๑๐ - ๑๒ ล้านบาทปี งบประมาณเดือนกับค่าบริหารตกเข้าไปแล้ว ๔ ล้าน แล้วยังมีงบที่จะให้โบนัสกับเจ้าหน้าที่อีก ๕ เท่าของเงินเดือน แล้วงบประมาณเหลืออีก ๔ ล้าน แล้วไปพินกันมาเหลืออีกประมาณ ๓ ล้าน อีกล้านหนึ่งเอาเก็บไว้ คือสิ่งเหล่านี้ชุมชนยังไม่สามารถที่จะตรวจสอบและนำงบประมาณที่มีอยู่มากมายในชุมชนเอาไปพัฒนาให้เกิดผลประโยชน์ต่อประชาชนอย่างสูงสุดได้ ผมคิดว่าถ้าจะมาตรวจสอบในระดับนโยบายทางการเมืองระดับสูงนี้ยิ่งยาก ฉะนั้นผมคิดว่าการเรียนรู้ในระดับการบ้าน ในระดับชุมชนหมู่บ้าน จนไปสู่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ให้เข้าใจได้ว่าที่เขาได้เงินเดือนแล้วก็เขาได้งบประมาณมาพัฒนาคือภาษีประชาชน ถ้าทุกคนเข้าใจว่า ๑๒ ล้านคือภาษีประชาชนแล้ว เขาจะรู้ว่าเขาโดนล้างผลาญงบประมาณที่มาจากเลือดของเขามากมายขนาดไหน แล้วเขาจะตรวจสอบ แล้วเขาจะรู้ว่าเขาถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างไร แล้วเขาก็จะกดดันสมาชิก อบต. ในหมู่บ้านให้ทำงานให้เขาอย่างเต็มที่ เพราะคุณรับเงินเดือน ๒ ท่านนี้มีประโยชน์อะไร เดือนหนึ่งก็มารับเงินเดือน คนเดียวก็เหลือหลายแล้ว เวลาชาวบ้านจะเรียก อบต. สมาชิก ๒ ท่านออกไปช่วยพัฒนา บอกว่า เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

นี่คือปัญหาของผม อยากให้ปฏิรูปการบ้าน ทำการบ้านให้คนเข้าใจ แล้วจะสามารถปฏิรูปในระดับที่สูงขึ้นมาได้ ขอบขอบคุณครับ

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๑๑** - ขอเสนอว่า เราน่าจะมีเป้าหมายให้ชุมชนได้รู้ตัวเองว่า เขาจะต้องทำการพึ่งตัวเองให้ได้ เมื่อมีเป้าหมายอย่างนี้แล้ว เขาจะเริ่มมองเห็นว่าสิ่งที่เขาอยากได้อะไร หรือที่จะตอบสนองต่อความต้องการของเขาอย่างเดียวยังไม่ใช่ แต่ที่นี้วิธีการนี้อาจจะมีอยู่หลายวิธี แต่ใครขอเสนอว่า ในประเด็นของการสื่อสาร จะเป็นไปได้มั้ยที่โครงการมีรายการของโครงการชักหนึ่งรายการ หรืออาจจะไม่ใช่เป็นรายการก็ได้ แต่ว่าเป็นโฆษณาสั้นๆ หลายๆ แบบมากๆ หลายๆ ช่อง ไม่ใช่ปล่อยให้เขาอมเมาประชาชนด้วยหลากหลายรูปแบบ แล้วเวทีนี้จัดการเต็มที่ คิดกัน ระดมความคิดกันเต็มที่ เครียดกันมากเลย แล้วคนที่รู้มีใครบ้าง คนที่มาช่วยกันระดมความคิดนี้ เท่าที่ฟังดูแล้วแต่เป็นคนที่ไม่เจอวิกฤตทั้งนั้น แต่ประชาชนคนอื่นเขารู้มั้ยว่าเขาเจอวิกฤต อาจจะรู้ หรือยังไม่ทันรู้ตัว คือน้ำค่อๆ ร้อน เขาก็เลยยังไม่ได้กระโดด ในขณะที่ท่านทั้งหลายเจอน้ำร้อนแล้วท่านก็กระโดด แต่ว่าคนอื่น ๆ กว่าจะกระโดดเขาอาจจะตายแล้วก็ได้ เขาไม่รู้ตัว ในประเด็นการสื่อสารนี้ แล้วเขาอะไรก็ไม่ได้ใส่หัวประชาชนทุกวันๆ ทุกช่อง ซึ่งใช้ไม่ได้เลยจริงๆ ถ้าหากว่าเราทำ อาจจะเป็นโฆษณาสั้นๆ บอกให้รู้ว่ตรงนั้นเป็นอย่างนั้น ตรงนี้เป็นอย่างนี้ แล้วก็แทรกซึมเข้าไปในความคิดของเขาว่า ถ้าเราเจออย่างนี้แล้วเราจะเป็นอย่างไร นั่นเขาเชื่อมโยงเครือข่ายแล้วนะ เขาศึกษาต่อเพิ่มเติมแล้วนะ ก็คงจะเข้าใจ ที่ท่านพูดเมื่อที่ว่าการบ้าน คือหมายความว่าสร้างสำนึกนี้ให้กับประชาชน เพราะถึงอย่างไรเราไปแก้กฎหมายหรือไปปฏิรูปหรืออย่างไร เรารับประกันไม่ได้หรอกว่าเครือข่ายจะครบงำได้อย่างไร อาจจะไม่ครบงำเสียดวง แต่อาจจะไปครบงำที่อื่นที่น้ำมันยังไม่ร้อน จึงใคร่ขอเสนอประเด็นนี้

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๑๒** - ดิฉันมาจากอำเภอฝางเหมือนกัน การปฏิรูปการเมืองเป็นเรื่องสูง เรื่องไกลตัวชาวบ้าน ตอนนี้ชาวบ้านเขายังไม่รู้ตัวเลย ชุมชนท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นที่บ้านของดิฉัน เขายังไม่รู้ตัวว่าตัวเขามีสิทธิอะไรบ้าง ดิน น้ำ ป่า เขายังไม่รู้เลยว่าเขามีสิทธิอะไร บ้านของดิฉันอยู่ใกล้ป่าอนุรักษ์ เมื่อ ๒ ปีก่อนเคย

มี อบต. ท่านหนึ่งไปยึดที่มาจากนายทุนได้ ก็หวังว่าจะเอามาเป็นป่าชุมชนของหมู่บ้าน ชาวบ้านจะเข้าไปทำอะไร ป่าไม้เขาก็ไม่ให้ เขาบอกว่าที่ป่า แต่ ๒ - ๓ ปีผ่านมา เจ้าหน้าที่ป่าไม้เองไปปลูกกล้วย นี่ก็เกิดในชุมชน แล้วก็อีกอย่างหนึ่ง พอถึงฤดูแล้ง เขาก็จะเอาหน้าที่ดินดับไฟป่ามาโยนให้ชาวบ้าน พวกคุณต้องเป็นอาสาสมัครขึ้นไปดับไฟป่า ดิฉันถามเจ้าหน้าที่ในที่ประชุมว่า คุณเอาชาวบ้านขึ้นไปดับไฟป่า ถ้าชาวบ้านเป็นอะไรไปในป่าใครจะรับผิดชอบ พวกคุณมีอะไรประกันมั๊ย ป่าไม้หน้าแห้ง บอกว่าไม่มี พวกคุณน่าจะมีความประมาท หรือว่ามีหลักประกันอะไรให้ชาวบ้านบ้าง อย่างน้อยก็มีป้ายแขวนคอให้เขาเป็นอาสา เพราะว่าชาวบ้านเข้าไปในป่า ถ้าไม่ใช่ฤดูกาลที่เขาใช้งาน เขาจะจับ ยึดเป็นบ้าง ยึดเป็นเก็บบ้าง นี่คือการเอาเปรียบประชาชน ดิฉันคิดอย่างนี้ ดิฉันกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่ค่อยถูกกันเท่าไร เพราะว่าดิฉันปากมาก คือเวลาประชุมเขาบอกว่ายายนี้หัวแข็ง ประชุมไม่ต้องบอกมัน แต่ก็ต้องมีคนเล็ดลอดมาบอกเรา เราก็ไปเอง มันก็มองหน้า นี่แหละค่ะ ถ้าปฏิรูปการเมืองได้ ฉันอยากจะให้ล้มระบบเจ้าหน้าที่ป่าไม้ให้ออกไปให้หมด ขอให้ประชาชนดูแลป่าไม้ ป่าไม้จะเขียวค่ะ

ที่อำเภอฝาง ป่าไม้ใกล้ๆ วันนั้นมีคนแก่คนหนึ่งเขาถามว่า ตรงนั้นทำไมมันร้อน ตรงนี้ทำไมมันรก ป่าไม้เขียว พอบอกว่าช่วยกันรักษาป่า ปลูกป่านะ วันนั้นก็มาชวนว่าไปปลูกป่านะ ชาวบ้านก็ไปปลูกป่า ดิฉันถามว่า ชาวบ้านปลูก ป่าไม้ปรับ ไม่ไป ขนาดในป่าอนุรักษ์ เจ้าหน้าที่ตัดไม้เอง ตัดต้นสน ราบเป็นหน้ากลอง แล้วชาวบ้านก็ไม่ว่าจะทำอย่างไร ก็เลยไม่มีกำลังที่จะไปปลูกป่า ที่จริงแล้วมีจิตใต้สำนึกที่อยากจะทำป่า อยากจะปลูกป่า อยากจะรักษาต้นน้ำลำธาร แต่ท้อใจตรงที่ว่า เราทำไปแล้วเขาเอาไปหมด เราปลูก เขาตัด ที่ป่าไม้ตรงไหน ชาวบ้านจะขอทำ เขาบอกว่าเป็นที่ป่า แต่ทำไมเจ้าหน้าที่ป่าไม้ตัดเอาๆ

ดิฉันก็อยากจะฝากไว้ตรงนี้ว่า ถ้าเป็นไปได้ จะปฏิรูปก็ขอให้ปฏิรูปแบบล้างไปเลย ล้างกรมป่าไม้ ออกจากประเทศไทย ขอขอบคุณค่ะ

☉ ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๑๓ - ผมเสนอปัญหาเฉพาะหน้า ๗ - ๘ ปัญหา อาจจะนานนิดหน่อยครับ ข้อแรกความเที่ยงธรรมที่ใช้กับชาวบ้าน ในกฎหมายทุกฉบับจะพูดถึง อยู่ที่ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ทำอย่างไรจะมีกระบวนการตรวจสอบ เพราะว่าดุลพินิจของเจ้าหน้าที่คือปัญหา เวล่านายทุนทำผิดไม่แจ้งจับนายทุน แต่ชาวบ้านทำผิดแจ้งจับชาวบ้าน เคยฟังนักกฎหมาย เขาบอกว่าเวลาเขาแจ้งความจับนายทุน เขาไม่ใช้กฎหมายป่าสงวน แต่ของชาวบ้านใช้ นี่คือนโยบายที่ไม่เที่ยงธรรม จะให้แก้ตรวจสอบข้อนี้เป็นปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่ทุจริตหรือไม่ดีใช้อำนาจกฎหมายไปรังแกชาวบ้าน

ข้อที่ ๒ อยากจะให้มีการกองทุนช่วยเหลือผู้ถูกคดีทางด้านสิทธิ ที่ชาวบ้านจะใช้สิทธิ เพราะถามว่าเวลาไปร้องขอสภาพนายความ เราไปร้องเขาก็ช่วย เพียงแต่ว่าชาวบ้านไม่มีกระบวนการทำซ้ำ หรือว่าชาวบ้านที่ไม่รู้ อีโนอีเนน ไม่มีกระบวนการทำซ้ำในการเตรียมคดี โอกาสที่จะแพ้มีมาก เราจะทำอย่างไรให้มีกระบวนการช่วยเหลือเรื่องคดีกับชาวบ้าน ไม่อย่างนั้นพี่น้องเองก็จะถูกคุกคามโดยกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

แล้วก็อยากจะให้มีการกองทุนช่วยเหลือครอบครัวผู้เสียชีวิตจากการรักษาป่า ๒๑ ราย ที่กรรมการสิทธิฯ เพิ่งจัดงานรำลึกไปเมื่อปีที่แล้ว เพราะว่ามียุติธรรม ๒ รายจากการรักษาป่าที่สุราษฎร์ แล้วก็คนอื่นๆ ที่เป็นเพื่อนกัน แล้ววันนี้เราจะหันไปช่วยเหลือลูกเขาที่เรียนหนังสือไม่ได้ ไม่ได้เรียนหนังสือจนทุกวันนี้ ๒ ราย และอีกหลายคนที่ผมไปเจอมา

ข้อที่ ๓ ไม่ใช่เรื่องเคราะห์ฟ้าดิน แต่เป็นเรื่องน้ำยีนดี ที่เรามาเรียกร้องสิทธิชุมชนกัน ไม่ใช่เรื่องนำ
เคราะห์ ข้อที่ ๓ และข้อที่ ๔ รัฐใช้คำว่าประชาพิจารณ์ในพื้นที่ใช้คำว่าประชาพิจารณ์กับคำว่ารับฟังความคิดเห็น
ใช้ ๒ คำ มั่วมาก ขอให้รัฐใช้คำเดียวชาวบ้านจะได้ไม่สับสน

แล้วก็ควรปรับเปลี่ยนกระบวนการทำประชาพิจารณ์ด้วย ให้มีการจัดประเมินผลกระทบต่อ
สิ่งแวดล้อม (EIA) ส่วนเรื่องการถือครองที่ดินของชาวบ้านในสภาพความเป็นจริงมีความเหลื่อมล้ำกันมาก
ที่ดินที่มีเอกสารครอบครองของชาวบ้านมีมากน้อยไม่เท่ากัน เราก็กังขี้ เพราะมีการจับจองมานานแล้วใน
สมัยอดีต ถ้ามีกองทุนซื้อที่ดินคืน แล้วจัดสรรให้ประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อไม่ให้ที่ดินตกอยู่ในมือ
ของนายทุนต่างชาติหรือว่าคนรวย

ยกตัวอย่างกรณีป่าพรุในพื้นที่ชุ่มน้ำภาคใต้ หลายพื้นที่มีการครอบครองของชาวบ้าน แต่ตรงนั้นเรา
อยากจะให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำไว้เพื่อป้องกันน้ำท่วม แล้วก็เพื่อกักน้ำไว้ ทำอย่างไรจะรักษาตรงนั้นไว้ได้ เพราะ
ไม่อย่างนั้นในอนาคตอาจจะมีปัญหา ตรงนี้ต้องป้องกัน ส่วนเรื่องที่ชาวบ้านเรียกร้องให้รัฐทำ ไม่ว่าจะกรณี
ป่ามดกรณี่ กรณี่เขื่อน กรณี่อะไรต่างๆ รัฐบอกว่าทำไม่ได้หรอก อ้างว่ามีมาตรการทางกฎหมายที่จัดการอยู่ แล้ว
รัฐเบียดชาวบ้าน พอเปิดเขื่อนได้ไม่กี่วันก็ปิดเขื่อน เราจะทำอย่างไรกับกระบวนการรัฐที่เบียดชาวบ้าน สัญญา
แล้วไม่รับผิดชอบ จะมีกระบวนการจัดการอย่างไร

อีกข้อ ขอให้ทำให้ พรบ. ข้อมูลข่าวสารเป็นจริง ชาวบ้านไปขอข้อมูลเรื่องเขื่อนไม่ให้ บอกว่าไม่มี
แกล้งพูดไปเรื่องอื่น

กรณีที่น่าพูดถึงอีกเรื่องหนึ่งคือ การยึดที่ดินคืนของรัฐมาจัดให้ชาวบ้าน เพื่อเร่งรัดกระบวนการปฏิรูป
ที่ดิน ปฏิรูปการเมืองน่าจะพูดถึงการนำที่ดินที่อยู่ในมือนายทุนรวบที่ดิน พื้นที่หมดสัญญาเช่า กลับมาเป็นของ
รัฐแล้วจัดสรรให้กับคนจนไร้ที่ดิน เพื่อแก้ปัญหาความยากจนในระยะยาว ผมก็มีข้อเสนอเพียงเท่านี้ครับ

⊗ **เรวดี ประเสริฐเจริญสุข** - ในกรณีกองทุนช่วยเหลือครอบครัวผู้เสียชีวิตนั้น ปัจจุบันนี้สามารถทำ
ประวัติมาได้เลย เพราะตอนนี้อยู่ในส่วนของการประสานงานจัดทุนการศึกษาให้กับแกนนำ ครอบครัวของ
แกนนำ ถ้ามีรายละเอียดก็จัดทำรายละเอียด เขาก็จะมีกลไกมาพิจารณาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแล้วมี
หลักเกณฑ์ที่ชัดเจน

เรื่องที่ ๒ ในแง่ของกองทุนคดีต่างๆ ตอนนี้มีการก่อรูปกองทุนช่วยเหลือคดีชาวบ้าน กำลังอยู่ใน
ระหว่างการก่อรูป หากสนใจจะปรึกษากันต่อไปว่าจะนัดหมายอย่างไร ในส่วนของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
จะจัดสรรงบประมาณก้อนหนึ่งไปเป็นกองทุน คิดว่าคงไม่ใช่การนำเสนอแล้วก็ปล่อยไปเรื่อยๆ

ส่วนในเรื่องของธนาคารที่ดิน หมู่บ้านไหนที่คิดว่ามีความพร้อมในเรื่องของการทำธนาคารที่ดิน ใน
ส่วนนี้ติดต่อไปที่ กป.อพช. และมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ เป็นโครงการในระดับชุมชน เพราะว่าเราจะ
สนับสนุน ตรงนี้ก็ต้องมีหลักเกณฑ์ ไม่ใช่ทั่วไปเรื่อย ก็จะมีหลักเกณฑ์เหมือนกัน เพราะฉะนั้นหลายส่วนที่
เสนอก็รับทราบ แล้วก็เปิดสำหรับทั่วประเทศ

⊗ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๑๔** - จากที่ได้รับฟังตั้งแต่ต้น รู้สึกว่าเนื้อหาดี เป็นแนวทางที่ดีที่ทุกคนจะต้อง
ช่วยกันให้ความสำคัญและร่วมกันผลักดันต่อ ในช่วงเย็น ดูเหมือนผู้จัดจะให้พวกเราช่วยกันระดมว่าเราจะ

ประเมินผลจากประเด็นเรื่องสิทธิชุมชนได้อย่างไร เพื่อผลักดันให้ปฏิบัติการได้จริง

ในส่วนของสิทธิชุมชน ผมมองในบริบทของพี่น้องชนเผ่า ผมคิดว่าชนเผ่าสมัยที่อยู่ดั้งเดิม สิทธิชุมชนเป็น ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ เพราะว่ามีโครงสร้างบริหารจัดการต่อกันภายในชุมชนสูง แต่ภายหลังจากที่กระแสภายนอกมากับงานพัฒนาต่างๆ แทนที่จะเสริมสิทธิชุมชนที่ดั้งเดิมมีอยู่ กลับเป็นการทำลายสิทธิชุมชนที่มีอยู่แล้ว ณ ทุกวันนี้ สิทธิชุมชนต่างๆ กลับถูกกลืนจนสิทธิชุมชนไม่รู้ว่าสิทธิของใครกันแน่ โดยเฉพาะคนที่อยู่กับฐานทรัพยากรของชนเผ่า อยู่กับทรัพยากรจริงๆ กับสิทธิที่ฟังมีฟังได้กลับถูกมองว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมาย

เพราะฉะนั้นผมคิดว่านับแต่วันนี้ไปพวกเราทั้งหมดที่พูดประเด็นในเรื่องของสิทธิชุมชน คิดว่าเราต้องผลักดัน เพราะว่าทุนมีอยู่แล้ว ทุนทางนโยบายก็คือ ทั้งรัฐธรรมนูญก็เอื้อแล้ว กฎหมายหลายฉบับก็เอื้อแล้ว อนุสัญญากฎหมายระหว่างประเทศที่เอื้อต่อการให้สิทธิชุมชนก็มีสูงมาก แต่ว่าในขณะเดียวกันพวกเรากันเองไม่ผลักดัน โดยเฉพาะพันธมิตรเพื่อประชาธิปไตย แต่ว่าไม่ใช่พูดประเด็นว่าจะผลักดันให้รัฐธรรมนูญนำไปปฏิบัติการได้จริง แล้วพี่น้องอย่างพวกเราไม่ได้ผลักดันในประเด็นสิทธิชุมชนนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง กลับไปเป็นว่าสิทธิชุมชนที่ผ่านมาเหมือนกับพูดลอยๆ แล้วไม่มีความเป็นไปได้เลยที่จะเกิดขึ้น เพราะว่าอย่างเมื่อเช้าที่มีคนบอกว่า สิทธิชุมชนไม่เป็นนิติบุคคล เวลาจะพูดอะไร คนที่ลุกขึ้นมาก็กลายเป็นตัวบุคคล นั้นไม่ถูกยอมรับในสถานการณ์เป็นนิติบุคคล ก็ทำอะไรไม่ได้

เพราะฉะนั้นประเด็นผมคืออยากจะเสริมว่า การจะอย่างไรให้ชุมชนกลับไปเป็นนิติบุคคลได้ ในลักษณะที่อาจารย์ประเวศพูดถึงว่าเป็นกฎหมายสิทธิชุมชนได้ใหม่ หรือว่าการบริหารส่วนหมู่บ้านเลยจะได้ใหม่ เพราะว่านี่ถือว่าเป็นนิติบุคคลไปซะเลย เวลาถูกกลืนตอน ตัวองค์กรชาวบ้านจะถูกยกสถานะให้สามารถเรียกร้องความชอบธรรมได้สูง

อันที่หนึ่งที่ผมอยากเสนอก็คือว่า กระบวนการส่งเสริมการวิจัยในลักษณะวันนี้ น่าจะยังคงมีต่อไปเรื่อยๆ ให้พูดกันถึงมากยิ่งขึ้น ให้มีหลายบริบท โดยเฉพาะเน้นในเรื่องของทุน ทุนชุมชน ทุนสังคม องค์ความรู้ภูมิปัญญาที่ชุมชนมี ประเด็นเหล่านี้ ในเมื่อเราพูดถึงสิทธิชุมชน สิ่งที่เราอยากได้ ผู้ที่มีอำนาจ ที่จะคืนอำนาจให้กับเรา เขาไม่มั่นใจในสิ่งที่ชาวบ้านมี เขาถือว่าเรามีจริง ๆ หรือเปล่า เขาถึงไม่ให้เรา อันนี้คิดว่าควรส่งเสริมกระบวนการศึกษาวิจัยต่อ

และอันต่อมา ในเมื่อได้องค์ความรู้จากท้องถิ่นต่างๆ แล้ว ท้องถิ่นนั้นๆ ให้ผลักดันไปสู่หลักสูตรท้องถิ่นที่จะให้ลูกหลานของชุมชนนั้นได้แทรกซึมภูมิปัญญา วัฒนธรรม สิ่งดีๆ ที่ชุมชนนั้นมี ไปพร้อมๆ กันกับส่วนกลางที่รัฐจัดให้ เพราะว่าประเด็นของหลักสูตรท้องถิ่นติดขัดอยู่ที่ว่าตัววิทยากรชุมชนพร้อมที่จะสอน แต่ว่าในขณะนี้ไม่มีสิ่งเอื้อที่จะให้คำตอบแทนกับตัววิทยากร แต่อยากจะเรียกร้องว่า กระบวนการส่งเสริมหลักสูตรท้องถิ่นให้ปฏิบัติการได้จริงถึงขั้นที่ว่า รัฐควรจะสนับสนุนงบประมาณทั้งกระบวนการสรรหาหลักสูตร แล้วก็การให้คำตอบแทนนิดหน่อยกับวิทยากรชาวบ้าน ครูชาวบ้าน

อันต่อมาก็คือว่า จะอย่างไรให้กฎหมายต่างๆ ถูกแก้ไข กฎหมายที่ลิดรอนสิทธิต่างๆ ที่เห็นได้ชัดทั้งหลาย เวลาชุมชนที่ถูกกลืนขึ้นมากถูกแก้ไข โดยเฉพาะกฎหมาย ๔ ฉบับที่ทางภาคเหนือหรือป่าชุมชนหรือทางคนอยู่กับป่าเรียกร้องแก้ไข ในขณะที่แก้ไขเสร็จแล้ว เวลาปรับปรุงหรือว่าเวลาทำกฎหมายฉบับใหม่ให้มีความสอดคล้องเหมาะสมตามสภาพความเป็นจริงของชุมชน ให้ถึงหลักของจารีตประเพณีของวัฒนธรรม

ชุมชน ให้สอดคล้อง ไม่ใช่ออกกฎหมายฉบับเดียวแต่ครอบคลุมไปทั้งหมด แล้วชุมชนอื่นๆ ไม่ได้ได้รับความยุติธรรม

ส่วนเรื่องของการแก้ปัญหาสิทธิในที่ดิน ผมคิดว่ามีความจำเป็นในลักษณะของคนที่ต้องพึ่งพาเกษตรกรรมอย่างประเทศไทย หรือคนชนบทอย่างพวกเรา สิทธิในที่ดินถือว่าเป็นทุนของวิถีชีวิต ทุนทางวัฒนธรรม ทุนของชีวิตเลย เพราะฉะนั้นการให้สิทธิต่างๆ น่าจะให้เป็นไปเลย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นให้เหมาะสม เพราะว่าชนเผ่าจะมีการเรียกร้องถึงขั้นที่ว่าไม่อยากได้เป็นปัจเจกแล้ว เพราะว่าปัจเจกอาจจะคุมกันไม่ได้ ให้เป็นสิทธิชุมชนจริงๆ เลย เป็นโฉนดชุมชน

แล้วก็เรื่องของรัฐ จะทำอะไรให้รัฐบาลรู้ว่า สิ่งที่มีอยู่ อย่างรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๕, ๕๕, ๔๖, ๕๖ และ ๗๙ อะไรทั้งหลาย ที่เราพยายามพูดถึงบ่อยๆ ว่าให้อำนาจในสิทธิชุมชน มีการจัดการฟื้นฟูทรัพยากรของตัวเองได้ตามที่ตัวเองปฏิบัติอยู่ อันนี้ก็ไม่ถูกนำไปปฏิบัติ ในขณะที่อนุสัญญาต่างๆ ที่ผมอยากจะทำให้พวกเรารับรู้จริงๆ ก็คือ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ที่พวกเราถนัดกันนักกันหนาว่าจะทำลายสิทธิชุมชน แต่ว่าตัวอนุสัญญานี้ถ้าเปิดดูแล้ว มาตรา ๑๔ ก็เชื้อตอให้ชุมชนได้รับการคุ้มครองและให้รัฐส่งเสริมจารีตประเพณี วิถีปฏิบัติของชุมชนอยู่ หรือมาตรา ๘ พยายามส่งเสริมให้ชุมชนต้องได้รับการปฏิบัติอยู่ สอดคล้องกับมาตรา ๔๖ และ ๕๖ ของรัฐธรรมนูญไทย

เพราะฉะนั้นประเด็นเหล่านี้ เวลาพูดถึงไร หมายถึงว่ากระแสของพวกเราไม่ดังพอที่จะนำไปสู่การแก้ไข พวกเราต้องช่วยกันผลักดันต่อ ที่สำคัญ ผมว่าหลังจากนี้ไป จะทำอะไร กระบวนการสิทธิชุมชนจะกระจายกว้างไปสู่ชุมชนทุกชุมชน แล้วก็เกิดเป็นเครือข่ายของสิทธิชุมชนในที่สุด ก็หวังว่าอาจจะเหมือนกฎหมายสิทธิชุมชนที่อาจารย์ประเวศแนะนำเมื่อเช้า คิดว่าอาจจะไม่ไกลเกินฝันก็ได้ ถ้าพวกเราตระหนัก และพวกเรา ร่วมกันผลักดัน

☉ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๑๕** - การที่เราจะมานั่งคุยกันแบบนี้ แต่ว่าถ้าจะให้ดี คิดว่าประเด็นต่างๆ ที่เรารวบรวมกัน เสนอให้กับรัฐบาลได้ก็อยากจะบอกต่างๆ ช่วยกันบอกต่างๆ กับรัฐบาลว่า คุณหยุดได้แล้ว หยุดพัฒนาอะไรของคุณบ้าง หยุดได้แล้ว ฟังเสียงประชาชนบ้าง อย่าง พ.ร.บ.แร่ ชาวบ้านเขาคัดค้าน นักการเมืองไม่ทำเลยคะ แล้วปากบอกว่าจะพัฒนา ก็อยากจะฝากว่าหยุดพัฒนาได้แล้ว กลับไปแก้ไขอันที่คุณพัฒนามาแล้วมีปัญหา กลับไปแก้ปัญหานั้นหมดเสียก่อนแล้วค่อยพัฒนา ต่อไปถ้าเกิดมีกฎหมายอะไรก็ต้องให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม เพราะว่า สส. พูดแทนชาวบ้านไม่ได้แล้วตอนนี้ ไม่พูดแล้วแถมยังไม่ฟังอีก อะไรประมาณนี้ ถ้าเราอยากให้ชัดเจน เราต้องช่วยกันพูดมากขึ้น แล้วก็ให้รัฐบาลหำมนายทุนผูกขาดมากกว่านี้

สส. นี่แย่มาก ยิ่งเป็น สส. นายทุน อย่างบริษัทอิตาเลียนไทยก็ยังมีถือหุ้นแทนบริษัทแคนาดาที่จะมาขุดเหมือง แล้วคนที่เป็นเจ้าของอิตาเลียนไทยก็คือรัฐมนตรีในกระทรวง แล้วก็จะเป็นคนที่จะอนุมัติโครงการได้ เป็นนักการเมือง เป็นนายทุนอยู่ในตัว ซึ่งหนูคิดว่าถ้าเราปล่อยอย่างนี้ สังคมเราล่มสลายแน่ๆ อยากฝากพี่น้องทุกคนว่าถ้าร้องคนเดียวกันก็ไม่ได้ แต่ว่าช่วยกันร้องหลายๆ คนจะดังมาก ขอขอบคุณมากคะ

☉ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๑๖** - กราบเรียนท่านวิทยากรและผู้เข้าร่วมสัมมนาที่เคารพทุกท่าน ผมมาจาก มหา วิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มาร่วมเวทีวันนี้ด้วยความตั้งใจ พอเห็นประเด็นผมก็ขออนุญาตลาวิชาการ

เลย ได้รับหนังสือเชิญ ประเด็นที่คุยกันวันนี้ผมคิดว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ผมอยากขยายความนิดเดียว

ผมคิดว่าประการสำคัญ สิทธิชุมชนคือตัวพวกเราเองในชุมชน เราเป็นสิทธิพวกเราเองโดยที่พวกเราไม่รู้ตัว จากที่ผมไปทำวิจัยกับคนจนบ้าง กับชาวบ้านบ้าง ถ้าเข้าไปในหมู่บ้าน ทุกหมู่บ้านมีแหล่งน้ำสาธารณะ ทุกหมู่บ้านจะห้ามจับปลา ผมยกตัวอย่างให้ดูนิดหนึ่ง ชาวบ้านคนยากจนเขาไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองเลย เมื่อก่อนเขาอาศัยที่สาธารณะ แต่วันนี้ทุกหมู่บ้านบอกห้ามจับปลา ครอบครัพลำนี้เขาจะไปไหนต่อ ที่ท่านว่าทำลายสิทธิของคนจน ถามว่าอยากให้เขาไปร่วมประชุมมั้ย อยากจะให้เขาแสดงออกมั้ย เขาบอกว่าผมไม่ไปแล้วครับ เพราะว่าไปเขาก็ไม่ฟังเสียงผม นี่แม้กระทั่งชุมชนเองก็จะละเมิดสิทธิครับ

ประการต่อมา ผมเห็นอีกคนหนึ่งที่เขาไปในหมู่บ้าน ก็คือการทำเหมือง แม้แต่ อบต. เองก็คือพี่น้องในหมู่บ้านเป็นตัวแทน เวลาทำถนนที่สูงขึ้น ชาวบ้านที่ต่ำกว่าก็เดือดร้อน ถามว่าละเมิดมั้ย ผมเองก็คิดว่าอย่าสนใจที่ท่านอาจารย์หมอบริเวณ วะสีพูดเมื่อเช้าว่า ถ้าชุมชนเราเป็นองค์กร เป็นนิติบุคคลได้ สิ่งเหล่านี้พวกเราอาจจะต้องเรียนรู้ และชุมชนเองผมว่าก็น่าจะมีองค์กรสิทธิมนุษยชนระดับสิทธิชุมชนระดับหมู่บ้าน เพื่อจะมาดูว่าสิทธิชุมชนเราถูกละเมิดอะไรไปบ้าง และเราจะต้องมีสิทธิข้อบังคับอะไรเกี่ยวกับชุมชน

และเมื่อวันเสาร์ที่ผ่านมาผมไปหมู่บ้านหนึ่ง ไปนิเทศงานนักศึกษาผมที่ออกฝึกภาคสนาม ท่านบอกว่าเขาจ้างนายพลูกชายผู้ใหญ่บ้าน ผมบอกคีนี่จะมีการตีกันมั้ย เห็นมีเวทีใหญ่ๆ เขาบอกไม่มีแล้วครับ ถามว่ากรรมการหมู่บ้านก็มีระเบียบ เขาบอกว่าระเบียบก็จริง แต่ควบคุมไม่สามารถบังคับได้ เพราะระเบียบที่กำหนดขัดต่อระเบียบราชการ ผมก็บอกว่าถ้าชุมชนเรามีระเบียบแล้วปฏิบัติกันได้ ก็น่าจะเป็นสิทธิของชุมชนที่จะกำหนดกันได้ ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาอธิบายค่อนข้างยาวนาน

สิ่งเหล่านี้ผมเข้าไปค่อนข้างจะหลากหลายว่า คนในชุมชนเองบางทีเขาก็ละเมิดกันเอง หลายสิ่งหลายอย่างที่เราไม่ค่อยรู้จัก ถ้าฝากไว้วันนี้ ผมคิดว่าอย่างน้อย ข้อเสนอน่าจะมาให้ชุมชนเป็นองค์กรสิทธิระดับชุมชน แล้วตัวนโยบายในการพัฒนาระดับประเทศ ผมคิดว่า ซึ่งอย่างนี้น้องนำเสนอเมื่อกี้ เป็นแนวคิดการพัฒนา ระดับประเทศ ณ วันนี้เราจะไปแบบได้วันมัย ถ้าพูดถึงแนวคิดเศรษฐกิจ อาจจะเกี่ยวกับเงินลงทุนงบประมาณ กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศด้วย ถ้าเรายกระดับการลงทุนที่ต่ำลง แล้วช่วยกระจายความเป็นเจ้าแก่นักทุนมากขึ้น ซึ่งตรงนั้นก็คงจะพูดกันในเรื่องนโยบาย อาจจะเข้าไปแก้ไขระดับใหญ่เลย

ประการสุดท้ายผมคิดว่าสิ่งหนึ่งที่อยากจะให้พี่น้องในชุมชนเข้ามาก็คือว่า อย่างน้อยก็อยากจะให้พวกเรามีส่วนร่วมในสิทธิต่างๆ ที่เป็นของชุมชน ขออนุญาต ๑ นาทีนะคะ อยากจะเล่าเหลือเกิน เพราะว่าไปเจอพี่น้องถูกรังแก ยกตัวอย่างที่ชัยภูมิ ผมเป็นเขยชัยภูมิ มาสอนที่ราชภัฏโคราช บ้านก็อยู่หนองบัวลำภู บ้านปู่อยู่กาฬสินธุ์ ผมบอกคนอีสานนี้แทบจะบ้านผมทั้งหมดเลย ผมอยู่สกลนคร คนนาฝ่าย พ่อเฒ่าพ่อแก่ พ่อใหญ่แม่ใหญ่ เกิดที่นาฝ่าย ไปเก็บเห็ด เก็บหน่อไม้ ไปเที่ยวได้ตลอดเวลา แต่วันดีคืนดีมีป้ายมาติด วันนี้พ่อใหญ่ที่เกิดกับนาฝ่ายไปไม่ได้แล้ว เพราะต้องจ่ายค่าผ่านประตูเข้า พ่อใหญ่แม่ใหญ่ก็ไม่กล้าไป ถ้าเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ที่เพ็งย้ายมาไม่กี่เดือนก็ไปเที่ยวฟรีด้วย ไม่ต้องจ่ายเลยด้วย แต่ถามว่ากลไกของรัฐที่เราพูดกันมา ก็เชื่อว่าส่วนหนึ่งกลไกของรัฐที่ดีก็ยังมีเยอะ แต่ว่าทำอย่างไรถึงจะมีกลไกที่ภาคประชาชนต้องมีส่วนร่วม ผมเองก็เคยเสนอว่าถ้าอย่างนั้นคนนาฝ่ายไปเที่ยวฟรีได้มัย แต่คนตำบลอื่นขอชก ๕ บาทได้มัย คนชัยภูมิ ๑๐ บาทได้มัย คนโคราช ๒๐ บาทได้มัย สิทธิชุมชนบางทีมันก็ต้องอาจจะต้องมีการกำหนดหลายระดับ เพื่อมี

โอกาสในการยกย่องนะครับ คงจะขออนุญาตตั้งข้อสังเกตเพียงเท่านี้ ขอขอบคุณมากครับ

☸ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๑๗** - ขอกราบคารวะท่านผู้ดำเนินรายการ พ่อแม่พี่น้องมวลมหาประชาชนผู้
ท่านผู้ดำเนินรายการที่เคารพครับ ผมนั่งฟังเพื่อนสมาชิกร่วมเวทีนี้อภิปรายกันมาพอสมควร ท่านผู้ดำเนิน
รายการว่าขณะนี้ดีพอสมควร คิดว่าพี่น้องผู้ร่วมเวทีนี้คงจะพอใจแล้ว ผมขอขอบคุณเวลาท่านชกนิตหนึ่ง สิ่งที่ผม
อยากจะพูดตอนนี้ พอสรุปได้ดังนี้

สิ่งที่เกิดขึ้น ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนเป็นการละเมิดสิทธิชุมชนนั้น ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายหรือโครงการ
ต่างๆ ที่รัฐ ที่ดำเนินการพัฒนาแล้ว ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของพี่น้องในชุมชน ตรงนี้ผมอยากจะเสนอแนะ
หนึ่งประเด็น คือต่อไปนี้ ถ้าหากกฎหมายฉบับใด หรือโครงการที่รัฐนำมาพัฒนาโครงการใด ส่งผลกระทบต่อ
วิถีชีวิต หรือเป็นการละเมิดสิทธิของพี่น้องในชุมชน ให้พี่น้องในชุมชนเข้าชื่อกัน ๕ พันชื่อ แล้วถอดถอน
กฎหมายฉบับนั้น หรือโครงการนั้นๆ ออกเสีย เพื่อจะไม่เป็นการละเมิดสิทธิชุมชน ถ้าตามกฎหมายให้ชุมชนมี
สิทธิถอดถอนตรงนี้ได้ ผมว่าจะเป็นพระคุณยิ่ง เพราะสิ่งที่เกิดขึ้น โครงการใหญ่ๆ เช่นโครงการโปแตซ์ที่จังหวัด
อุดรธานี เป็นกฎหมายออกมาแล้วอย่างนี้ พี่น้องประชาชนเรียกร้องจนเลือดตาจะกระเด็นก็ไม่มีทิศทางที่จะให้
เขาอยู่ได้ กรณีที่โครงการโขงชีมูล มาทำฝ่ายเขียนกันล้าชี ทำให้น้ำท่วมพี่น้องชุมชนคนลุ่มน้ำ ๕ ปิดติดต่อกัน
ค่าเสียหายทั้งหมดที่น้ำท่วม อันเป็นผลที่การพัฒนาของรัฐได้มาทำการพัฒนา ทำให้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต
ของพี่น้องในชุมชน ตรงนี้ถ้าเป็นไปได้ หากว่าจะพิจารณาให้ความเป็นธรรมจริงๆ คนใดที่มาทำให้ทรัพย์สิน
ของพี่น้องเสียหาย ควรที่จะชดเชยค่าเสียหายให้กับพี่น้องประชาชน ตรงนี้ครับ เพราะถ้าหากไม่เป็นเช่นนั้น ก็ไม่
มีความเป็นธรรมกับชุมชน หรือว่าเป็นการละเมิดสิทธิชุมชนเต็มที่ กรณีเขื่อนอุบลรัตน์ ผลิตรกระแสไฟฟ้า กัน
เขื่อนเอาไว้ เก็บน้ำกินกระแสไฟฟ้า พอฝนตกลงมาหน่อย บอกว่าเขื่อนจะแตก แล้วปล่อยน้ำที่เขื่อนทะลักลง
ไปท่วมข้าวพี่น้องชาวไร่ชาวนาที่ชุมชนคนลุ่มน้ำ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดยโสธร จังหวัดอุบล ท่วมไปหมด ตรงนี้
เขื่อนที่ผลิตรกระแสไฟฟ้าน่าจะชดเชยค่าเสียหายให้กับพี่น้องประชาชนที่เขาลงทุนทำงานเป็นหลายๆ ล้านไร่
เป็นเงินไม่ใช่น้อย ตรงนี้ไม่เกิดความเป็นธรรม เป็นการละเมิดสิทธิชุมชน ผมคิดว่าขณะนี้กำลังตั้งทีมทนายที่จะ
ฟ้องรัฐบาลแล้วครับ จะไปฟ้องที่ศาลปกครอง กำลังตั้งเป้าไว้ ถ้าหากว่าเป็นไปได้ อยากจะให้ตรงนี้พวกเราได้
ผลักดันให้ชุมชนได้ถอดถอนโครงการใหญ่ๆ หรือถอดถอนกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของพี่น้องใน
ชุมชนทั้งหมด ขอกราบขอบคุณครับ

☸ **เรวดี ประเสริฐเจริญสุข** - ยังสนุกอยู่นะคะ เชิญข้างหลังค่ะ

☸ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๑๘** - ต้องกราบขอบคุณนะครับ ผมจากจังหวัดเชียงใหม่ สมาชิกทุกท่านที่มา
ร่วมกันในครั้งนี้ สิทธิของเรามีอยู่ในตัวบุคคลของเรา แต่ว่าองค์กรเครือข่ายภาคประชาชนตามรัฐธรรมนูญที่การ
มีส่วนร่วม การเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมา องค์กรนี้ก็ส่งตัวแทนเข้าไปดำเนินการเลือกตั้ง ตรวจสอบดูแล แต่
ทำงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร บางที่เราจะตรวจสอบมากก็ไม่ได้ เพราะเรามีสิทธิจำกัด การตรวจสอบดูแล
ในหน่วยนั้นๆ ห้ามเข้าไปในหน่วยการเลือกตั้ง ผมขอฝากองค์กรนี้ด้วยครับ ขอขอบคุณครับ

๕ ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๑๙ - สวัสดิ์ท่านผู้ดำเนินรายการแล้วก็พี่น้องชาวสิทธิชุมชนทุกคน ผมประเสริฐ คงสง จากลุ่มน้ำปากพนัง การจะปฏิรูปการเมืองหรือว่าการจะปฏิรูปอะไร ถ้านึกถึงความเป็นจริงแล้ว เราจะปฏิรูปอะไรเขา เราต้องปฏิรูปตัวเราก่อน การปฏิรูปหรือการพัฒนา อย่างที่เขาบอกว่าปฏิรูปการศึกษา แต่ขอโทษครูบาอาจารย์หลายคนนะที่ดีๆ แต่ครูเลวลง ปฏิรูปการเมือง แต่นักการเมืองเลวลง เลวที่ไหนครับ เลวที่ใจครับ ขอให้พี่น้องทุกคนช่วยกันคิดว่าจะแก้อย่างไร ผมนะคิดไม่ได้ แต่จะบอกไว้ให้แก้กันที่ใจ การเอาเปรียบก็เอาเปรียบกันที่ใจ การละเมิดสิทธิก็คิดมาจากใจก่อน อย่างพระพุทธเจ้าท่านสอนว่าคนจะดีจะชั่วอยู่ที่ใจ อย่างที่อาจารย์คนก่อนได้มาพูดไปเรื่องฟ้องร้องอะไร ผมก็คิดขึ้นมาได้ว่าอยากให้มีกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายแม่ กฎหมายลูกให้สมบูรณ์ เรื่องการปฏิบัตินิติราชการของนักการเมืองหรือของข้าราชการตั้งแต่ระดับหัวหน้าส่วนราชการ ตั้งแต่องค์กรเล็กๆ ขึ้นไป ถ้าเกิดการบริหารงานผิดพลาดเสียหาย เกิดการละเมิดสิทธิชุมชนหรือว่าเกิดการทำให้ทรัพยากรของรัฐหรือของประชาชนในท้องถิ่นเสียหาย สมควรจะให้มีความหมายรองรับฟ้องร้องให้ผู้นั้นรับผิดชอบ ไม่ใช่เอาเงินรัฐบาลมาจ่าย ไม่ใช่เอาเงินภาษีประชาชนมาจ่าย แล้วก็ตัวเองทำงานสลายต่อไป น่าจะมีกฎหมายอย่างนี้ เพราะการทำงานของนักการเมืองก็ดี พอทำผิดแล้วลาออกพ้นผิด มันไม่ใช่ ผลกระทบยังเกิดอยู่กับชาติบ้านเมือง ยังกระทบอยู่กับประชาชน น่าจะให้บุคคล หัวหน้าส่วน ต้องรับผิดชอบเฉพาะตัวไปเลย ต้องติดคุก หรือว่าต้องเอาทรัพย์สินตัวเองมาจ่ายเป็นค่าสินไหม เช่นว่าการบริหารจัดการเขื่อนชลประทาน เกิดน้ำล้นอย่างที่พี่ชายบอกว่า เปิดลงมาท่วมเสียหายหมด ไม่ใช่เอาเงินรัฐบาลมาจ่ายนะ แต่เอาเงินผู้จัดการโครงการมาจ่าย ถ้าหากอธิบดีสั่งอธิบดีต้องจ่าย จะสั่งด้วยวาจาก็ได้ จะสั่งด้วยหนังสือก็ดี ทุกวันนี้นักการเมืองก็ดี ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ก็ดี สั่งด้วยวาจา ต่อไปพวกเราทำงานต้องมีเทปกันหมด ต้องลงทุนกันซัก ๒ - ๓ พันยุคโลกาภิวัตน์ไม่มีเงินก็ทำไม่ได้ นี่แหละชุมชนเราที่ทำงานยากลำบากแล้วก็ไม่ค่อยมีผลสำเร็จ ทำอะไรก็ต้องใช้เงินทั้งนั้น จะไปหาข้อมูลก็ต้องขอตั้งค์แผน ต้องขอตั้งค์แม่ เพราะโครงการมันดูดเงิน นี่ยุคโลกาภิวัตน์ จะทำยาก แต่ขอให้ทุกคนช่วยกันคิดว่าต่อไปจะอย่างไรให้ชุมชนเรา ให้ประชาชนเรา คุณนักการเมืองให้ได้ แล้วจะคุณอย่างไรที่ไปคุมที่ใจเขาได้ ขอวางแผนว่ายุคโลกาภิวัตน์ ระบบทุน ประมาณ ๔๐ ปี ถ้าผมคิดไม่ผิด ผมประเมินประมาณ ๔๐ ปี แล้วเรื่องสิทธิชุมชนเราเพิ่งมาฟื้นฟูขึ้นเมื่อปี ๔๒ ประกาศใช้ ก็ใกล้กันลิบ ทำยากมาก แต่ว่าผมยังเชื่อว่าในประเทศไทยเรามีคนดีอยู่เยอะที่จะมาช่วยแก้ไขเรื่องนี้ แต่ว่ากลัวจะหมดกำลังใจกันไปเสียก่อน เพราะทำงานหนักกันทุกคน แล้วต้องใช้เงินด้วย

แล้วก็อยากว่า ถ้าได้กฎหมายอีกข้อ คือข้าราชการกิติ ลูกจ้างประจำกิติ การเข้ามาปฏิบัตินิติราชการ ต้องมีการแจ้งทรัพย์สินเหมือนกับนักการเมือง แล้วก็ออกราชการไปแล้ว ต้องแจ้งทรัพย์สินอยู่อย่างนั้นจนตาย เพราะบางคนโอนรายได้ไปอยู่กับญาติพี่น้อง พอเกษียณอายุก็เอากลับเข้ามา มีเยอะ ยกตัวอย่าง นายภฯ เราครอบครัวอยู่กับอะไรครับ รายได้จากบริษัทหนึ่งมัย ที่โอนไปสู่ลูกสุเมีย ถ้าพูดทางกฎหมายรัฐธรรมนูญแล้ว ผัวกับเมียคือคนๆ เดียวกัน พ่อกับลูกที่ยังไม่ได้แต่งงานก็คือคนๆ เดียวกัน แต่ว่าทำไมกฎหมายตรวจสอบไปไม่ถึงโอนจากพ่อไปให้ลูกถือได้ โอนจากผัวไปให้เมียถือได้ แสดงว่ากฎหมายยังทำงานไม่ได้ ผมจะพูดภาษากฎหมายว่าจะให้ทำอย่างไรดี แต่ผมก็พูดไม่เป็นวิชาการ ขอให้ช่วยกันคิด ช่วยกันเสนออีกแล้วกัน บางคนโอนไปอยู่ที่หลาน บางคนโอนไปอยู่ที่น้อง พอเกษียณอายุก็รับไป พวกนี้ที่เป็นลูกจ้าง เป็นราชการ ต้องตรวจสอบทรัพย์สินกันจนตาย เพราะแย่งกัน ไม่ต้องกลัวว่าใครจะไม่ใช่ รับข้าราชการไม่ต้องกลัวว่าใครจะไม่ใช่ไปเป็น

นักการเมือง มันแย่งกัน ก็คงมีคนเข้าไปทำกันเยอะ ต่อไปพวกที่โกงทั้งหลายจะได้เหนื่อยน้อย จะได้มีคนดีเข้าไปบ้าง

สุดท้ายหวังว่าทุกคนที่ร่วมเวทีนี้ให้ช่วยกันคิด ให้ช่วยกันนำเสนอ ขอบพระคุณมากครับ

☸ **ผู้ร่วมแลกเปลี่ยน ๒๐** – ผมเรียงชัย ต้นสกุล จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อยากจะเรียนยืนยันนิดหนึ่งว่า ที่เราบอกว่าสิทธิของชุมชนไม่มี อยากจะยืนยันว่ามีนะครับวันนี้ คนจะนะทำให้ดูแล้วว่าสิทธิชุมชนมีจริง แต่ว่ามีราคาสูงนิดหนึ่ง สิทธิของคนที่ได้รับการชดใช้แล้วว่าถูกละเมิดสิทธิ ได้คนละ ๑ หมื่นบาท บวกดอกเบี้ยอีก ๓ พัน ตอนนี้ขอยืนยันว่าเรามีสิทธิจริง แล้วก็ถ้าหลายคนก็เป็นสิทธิของชุมชนแน่นอน แต่การที่จะได้สิทธิ ได้ผลตอบแทนตรงนั้นกลับคืนมา ความจริง ๑ หมื่นบาทนี้เป็นเงินน้อยมาก แต่สิ่งที่ได้ก็คือว่าสิทธิเหนือสิ่งที่เราอยากทำเนี่ยเป็นจริง สามารถทำได้ แล้วก็ป็นรูปธรรม จับได้ต้องได้ คนที่บอกมาก็คือศาลปกครอง แต่การที่เราจะได้ตรงนั้น ผมอยากจะทำให้แข็งแรง ไม่อยากใช้คำว่าเข้มแข็ง แล้วก็ต้องใจสู้ ต้องทำงานต่อเนื่อง แล้วต้องไม่หมดกำลังใจด้วย เมื่อกี้ท่านข่าวกันบอกว่า หมุดกำลังใจแคว้นเดียวพอแล้ว เราไปดูชุมชนที่จะนะ ผู้นำคือผู้แก่ คนอายุ ๗๐ เป็นผู้นำ คนที่มีอายุต่ำลงมา ประสบการณ์น้อยกว่าคือผู้ตาม ตามแล้วก็ประสานกันใช้ทุกเรื่องให้เป็นประโยชน์

ผมจะไม่พูดหลายประเด็น แต่เข้าใจว่าคงจะเสริมกัน ประเด็นของกฎหมายที่เราพยายามใส่เข้าไปมากๆ ผมเข้าใจว่ากฎหมายของเราวันนี้มีมากพอแล้ว แต่กฎที่ใหญ่กว่ากฎหมายก็มี ชาวบ้านส่งเรื่องไปก็ไปติดอยู่ที่ลูกน้องหมดเลย การฟ้องก็ฟ้องกันอยู่อย่างนั้น ยื่นกันไป ๓ เดือน ๕ เดือน ก็ยังไม่ส่งฟ้อง หรือไม่ส่งเลย เพราะฉะนั้นตอนนี้ผมเข้าใจว่าประเด็นของกฎหมาย ประเด็นของ พ.ร.บ. ประเด็นของระเบียบต่างๆ เราต้องทำไปด้วย เราไม่ทิ้ง แต่เราจะต้องทำอีกอย่างหนึ่งเสริมไปด้วย ก็คือว่าฐานของเรา จุดยืนของเรา ฐานคิดของเรา กำลังของเรา จะต้องทำกันต่อไป แล้วก็จะมีประเด็นที่คิดว่าน่าสนใจที่จะต้องทำในจุดย่อยๆ ประเด็นกฎหมายต่างๆ ถ้าฟ้องได้ฟ้อง แล้วฟ้องตัวบุคคล ไม่ได้ฟ้องตำแหน่ง ถ้าวันนี้ออกจากตำแหน่งไปแล้ว แต่ถูกฟ้องว่าใช้อำนาจหน้าที่ในขณะที่ปฏิบัติราชการอยู่ ใช้อำนาจเกินหน้าที่ของตัวเอง ผิดกฎหมายอาญาสามารถฟ้องได้ แล้วก็สามารถต่อเนื่องเข้ากับกฎหมาย ปปส. ถูกยึดทรัพย์ได้ด้วย เรื่องพวกนี้ต้องช่วยกันทำให้ได้จริง

☸ **เรวดี ประเสริฐเจริญสุข** – คิดว่าเราน่าจะได้แง่มุมที่ครอบคลุมนะคะ จะพยายามที่จะได้ประมวล แต่ว่าจะขออนุญาตเดิมของตัวเองใส่เข้าไปด้วย

ประเด็นที่คุยกันก็คิดว่า ประเด็นแรกที่เราพูดถึงเรื่องสิทธิชุมชน ตรงนี้น่าจะชัดเจนว่ายังดำรงอยู่และเป็นหลักการที่มีอยู่แล้ว แต่จะอย่างไรที่คนทำจะรู้สึกว่ามันเป็นความชอบธรรมของเราเอง แล้วก็สิ่งที่เราเห็นว่าเป็นความชอบธรรม แล้วเราก็ทำเพื่อที่จะปกป้องตัวเอง ปกป้องฐานทรัพยากรที่มาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเราเอง เกี่ยวข้องกับการรักษาครอบครัว เกี่ยวข้องกับการรักษาอาชีพ เกี่ยวข้องกับการรักษาชุมชนตัวนี้มีรูปธรรมปฏิบัติการว่าสามารถจะดำเนินการได้เลย เป็นความชอบธรรมที่ถูกยอมรับไว้โดยสิทธิ ไว้โดยธรรมชาติ และตามกฎหมายในประเทศไทย เพราะฉะนั้นหลายคนที่เรียกร้อง ก็เป็นการทำในเรื่องของการที่จะให้กำลังใจกัน ว่าสิ่งที่เราทำเป็นสิ่งที่มาถูกทางแล้ว สิ่งเพิ่มเติมก็คือว่า ไม่พอนะ ถ้าหากว่าคนที่ทำมีจำนวน

น้อยๆ คนที่ทำได้ใจเอา ใจถึง แล้วก็จำเป็นที่จะต้องขยายผล มีกำลังใจที่ดี จำต้องเข้มแข็ง จะต้องทำให้เป็นลักษณะของกลุ่มก้อนที่เข้มแข็ง เครือข่ายที่เข้มแข็ง คิดว่าเป็นเหมือนกับว่าการย่ำแน่นถึงแนวคิดเรื่องสิทธิชุมชนที่เป็นปฏิบัติการภาคประชาชนที่ได้ดำเนินการต่อเนื่องกันไปแล้ว

ที่มีมติของการที่จะขับเคลื่อนเรื่องสิทธิชุมชน ประเด็นปัญหาตอนนี้ที่ชัดเจน ตั้งแต่เมื่อเข้ามาก็ได้มาพูดจากันอย่างชัดๆ ว่า ในตัวอำนาจรัฐแล้วก็ตัวมาตรการทางกฎหมายที่ขัดแย้งกันระหว่างรัฐธรรมนูญกับกฎหมายลูก และนโยบายที่เน้นหนักด้านการพัฒนาเศรษฐกิจตัวนี้ เข้าไปเบียดขับ และสร้างปัญหา ที่นี้ในการต่อสู้ของชาวบ้าน เหมือนกับยันไว้ได้ แต่เราต้องการที่จะเรียกร้องว่า ไม่ใช่แค่นั้นนะ ก่อนที่ใครก็แล้วแต่ที่จะตัดสินใจทำอะไรเพื่อมาเบียดเบียนทำให้เราต้องลุกขึ้นมายัน ยืนหยัดในสิทธิของเรา จะต้องมีการบวนการที่ชอบธรรม ที่เป็นครรลองคลองธรรมสำหรับการปฏิบัติในบ้านในเมืองนี้ เป็นกฎหมายที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยน ปรับปรุงแก้ไข เพื่อไม่ให้ความไม่ชอบธรรมเบียดขับพวกเราไปมากกว่านี้ คิดว่านี่เป็นสาระที่พวกเรากำลังพูดถึง จะทำอย่างไรที่จะให้ปฏิบัติการนี้ จะพูดเป็น ๒ ระดับนะคะ

ระดับที่ ๑ ก็คือว่า ในการเปลี่ยนแปลง แนนอนต้องใช้เวลา เพราะไปเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางอำนาจ ไปเกี่ยวข้องกับระบบราชการ ไปเกี่ยวข้องกับระบบกฎหมาย เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเดิม ปัญหาที่พี่น้องประสบจะต้องใช้เวลานาน เพราะฉะนั้นถ้าฟังดูจากสิ่งที่เรียกร้องหรือว่าคุยกันในวันนี้ ในขณะที่จะต้องปฏิบัติการเพื่อที่จะเปิดตัวที่เป็นปัญหา มาเปลี่ยนแปลงให้มาเกื้อกูลการทำงาน ในการที่ชุมชนจะต้องมีส่วนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูจัดการทรัพยากร มีข้อเสนอว่า ยืนพื้นคือภาคประชาชน แต่ขณะเดียวกันเราจะต้องปะทะสังสรรค์กับปัจจัยรอบข้างที่เกี่ยวข้อง ฟังดูเหมือนเป็นอย่างนั้น เป็นอย่างนั้นหรือเปล่า ก็คือว่าในขณะที่เรารุกคืบ สร้างความเข้มแข็ง สร้างกำลังใจให้ตัวเอง ขยายผล สร้างความเข้มแข็งในท้องถิ่น ทำงานด้วยการเกาะเกี่ยวกันเป็นเครือข่าย ขยายหมู่บ้านอื่นที่เจอปัญหาให้ลุกขึ้นมาพิทักษ์สิทธิของตัวเองด้วย สิ่งนี้ก็ต้องทำอย่างต่อเนื่อง แต่ขณะเดียวกันเราเองดูเหมือนว่าจะไปเกี่ยวข้องกับ จะต้องไปจัดการปัจจัยที่เป็นอุปสรรคปัญหาอื่น ซึ่งปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรค มองดูก็มีตั้งแต่เรื่องนโยบาย เรื่องของระบบรัฐ ระบบราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบพรรคการเมือง แล้วก็ระบบและกระบวนการจัดการประชาธิปไตยที่มีอยู่ รวมทั้งตัวบทกฎหมายที่มีอยู่ นี่เป็นประเด็นที่เราารู้สึกว่า จำเป็นที่ภาคทางการเมืองจะเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งการเข้าไปเกี่ยวข้องตรงนี้ ถ้ามาดูหัวเรื่องการคุยกันในเรื่องสิทธิชุมชนที่เกี่ยวกับการปฏิรูปการเมือง ความเข้าใจของเราในเรื่องการปฏิรูปการเมือง รู้สึกว่าเราเข้าใจร่วมกันนะ ว่าปฏิรูปการเมืองไม่ใช่เรื่องการเลือกตั้ง ไม่ใช่แค่การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ปฏิรูปการเมืองก็คือการที่ประชาชนตระหนักถึงสิทธิของตัวเอง แล้วลุกขึ้นมาปฏิบัติการเพื่อพิทักษ์สิทธิ ในขณะเดียวกันก็เข้าไปมีส่วนร่วมในการที่จะตัดสินใจ ทั้งนโยบายและกฎหมายที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเอง และปฏิบัติการภาคประชาชนไป เรื่องนี้เราก็ต้องไปปะทะให้มาเอื้อกับการทำงานของเรา

ฟังดูปัจจัยรอบนอกที่เป็นระบบการเมือง ระบบนโยบาย ระบบกฎหมาย ระบบราชการ ปัจจุบันรู้สึกว่าเราจะเน้นไปในทางลบมากกว่าในทางเอื้อ สิ่งที่มีข้อเสนอค่อนข้างจะเป็นรูปธรรมมากมาย ดิฉันจะพยายามรวบรวมให้เป็นหมวดๆ ก็แล้วกัน

มีข้อคิดเห็นในแง่ของตัวนโยบาย อาจจะไม่ได้พูดชัดออกมา แต่ดิฉันตีความขยายความก็แล้วกัน ตัวนโยบายปัจจุบันถูกกำหนดโดยคนอื่น แล้วก็เน้นนโยบายที่เน้นการใช้ทรัพยากรเพื่อสร้างมูลค่าทาง

เศรษฐกิจ แต่มาขัดแย้งกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพี่น้องเรา เพราะฉะนั้นประเด็นของเรา เราจะมีปฏิบัติการอย่างไร ที่จะต้องเสนอนโยบายภาคประชาชน ให้ภาคประชาชนได้ดำเนินการกันเอง อันที่ ๑ นะ อันที่ ๒ ก็เอาหลักการที่ว่าภาคประชาชนจะดำเนินการกันเอง ผลักดันให้กับพวกที่เข้ามาที่จะกล้ารับเข้ามาบริหารจัดการประเทศ รับเป็นนโยบายที่ทางการเห็นด้วย เช่นยกตัวอย่าง แผน ๑๐ ตอนนี้นายกก็ไปส่งกระบวนการทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำแผน ๑๐ อันนี้รู้กันบ้างหรือเปล่าว่าเขาทำอะไร เนื้อหาอย่างไรบ้างเกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนมั๊ย แล้วแบบนี้จะเป็นปฏิบัติการที่เราจะต้องไปมีอิทธิพลใหม่ว่า ร่างแล้วเป็นอย่างไร แต่ที่ชัดเจนว่า เราไม่ได้ไปพึ่งหรือหวังว่าตรงนั้นจะทำให้เรา เราก็ยังทำของเราอย่างต่อเนื่อง แต่ถ้าตรงนั้นสามารถจะเอื้อเราได้ นี่คือนี่สิ่งที่เราอยากเห็นในทางนโยบาย เป็นนโยบายภาคประชาชน

ที่นี้ นโยบายภาคประชาชนก็ชัดเจน พูดไว้เยอะ เรื่องการรับรองสิทธิชุมชน ซึ่งให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรธรรมชาติกับการเมืองในด้านความมั่นคง ชีวิต ความเข้มแข็งของท้องถิ่น เราพูดถึงนโยบายทางการเมือง เราพูดถึงเรื่องของหลักการมีส่วนร่วม เราพูดถึงเรื่องหลักการการที่จะต้องมีการกลไกที่มาตรวจสอบกันได้ โปร่งใส การที่จะต้องนั่งพูดกันได้ แล้วก็พูดถึงเรื่องนโยบายได้ที่ไม่ให้คนอื่นกำหนด แต่ประชาชนกำหนด ตรงนี้ปัญหาในรูปธรรมที่เสนอมาว่า แล้วจะทำอย่างไร ยังไม่ได้มีข้อเสนอที่ชัดเจน แต่ดิฉันอาจจะลอง เตี่ยรวบรวมหลังจากจะคุยกันว่าอย่างไร เราประมวลตรงนี้ รับหลักการกันเองแบบไหน

มาในแง่ของตัวกฎหมาย ดิฉันคิดว่าในที่ประชุมได้เสนอมิติทางกฎหมายไว้หลายเรื่องด้วยกันค่อนข้างที่จะหลากหลายแล้วก็ค่อนข้างที่จะครอบคลุม แต่ถ้าดูในหลักการทางกฎหมาย หลักการที่เสนอในมิติที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย เรารู้สึกว่าในรัฐธรรมนูญปัจจุบันที่พูดถึงการมีส่วนร่วม การแสดงอำนาจ สิทธิเสรีภาพด้วยกลไกที่มีการตรวจสอบ เรา รู้สึกว่าเป็นเกณฑ์แล้ว ควรจะรักษาไว้ แต่สิ่งที่เรากำลังบอกว่า สิ่งที่ไม่ม่ก็คือกฎหมายลูก เพราะฉะนั้นแนวทางก็คือว่า จะต้องผลักดันให้แนวทางที่จะต้องมีการแก้ไขกฎหมายในรัฐธรรมนูญให้ครบถ้วน มีการพูดถึงการปฏิรูปการเมือง แล้วหลายคนก็พูดถึงการแก้ไขกฎหมาย ก็ต้องทำให้กฎหมายลูกและแม่ไปด้วยกัน ไม่อย่างนั้นก็จะเป็อุปสรรคของเรา ฟังดูเป็นแบบนี้ ก็มีกฎหมายหลายฉบับโดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำโครงการใดๆ ก็แล้วแต่ จะต้องตั้งอยู่บนฐานของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ตั้งแต่ในหลักธรรมาภิบาล การตรวจสอบ การที่จะต้องมีการกระบวนการที่โปร่งใส แล้วก็ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วม คิดว่านี่เป็นนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการทำโครงการใดๆ ก็แล้วแต่ที่จะเข้ามามีผลกระทบกับชีวิตความเป็นอยู่ของพี่น้องภาคประชาชน

อย่างไรก็ตาม นอกจากจะเป็นหลักกฎหมายที่จะต้องมีการกระบวนการทางธรรมาภิบาลแล้ว ถ้ากรณีทำไปแล้ว ปรากฏว่าสร้างปัญหา ก็ต้องมีกฎหมายที่เกี่ยวกับการเอาผิดหรือว่าการชดเชย ที่มาทำให้ชีวิตของเราไม่แย่ไปกว่านี้ รวมทั้งที่ชัดเจนที่เสนอในตัวกฎหมาย ในแง่ของข้อมูลข่าวสาร

สาระในแง่ที่จะเกี่ยวข้องในทางนโยบาย ก็มีหลายสาระที่เกี่ยวข้องกับตัวนโยบาย อย่างเช่นเรื่องนโยบายการปฏิรูปที่ดิน นี่ชัดเจน นอกจากนั้นจะเป็นเหมือนกับกิจกรรมย่อยๆ ที่ทุกคนเสนอมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกองทุน เรื่องการเอาผิด นี่เป็นประเด็นย่อยที่เวลาเขียนเอกสารจะเอาทั้งหมดที่พูดมา

ดิฉันคิดว่าโดยรวมแล้ว สิ่งที่เราพูดมามี ๔ - ๕ เรื่องใหญ่ เรื่องหนึ่งคือหลักคิด ตกด้วยกันเรื่องสิทธิชุมชน สิ่งที่เราต้องปฏิบัติการสิทธิชุมชนด้วยตัวเอง เรื่องหลักการในแง่ของการปฏิรูปการเมืองของภาค

ประชาชน ก็คือต้องทำด้วยตัวเอง และขณะเดียวกันก็ไปปะทะสังสรรค์กับภาครัฐ ซึ่งการปะทะสังสรรค์กับภาครัฐตรงนี้ จะเกี่ยวข้องกับนโยบาย เกี่ยวข้องกับระบบราชการ และเกี่ยวข้องกับตัวกฎหมาย ซึ่งอันนี้พูดไปแล้ว และทั้งหมดนี้จะต้องมีการผลักดันติดตาม ตรวจสอบอย่างชัดเจน และที่ค่อนข้างจะเน้นมากเป็นพิเศษก็คือว่า กระบวนการที่จะทำให้เกิดสิทธิชุมชนได้จะต้องเป็นกระบวนการกระจายอำนาจ ทำอย่างไรจะให้มีความถูกต้องโปร่งใส รับรอง รวมทั้งการสนับสนุนทางทรัพยากรและงบประมาณที่จะให้ชุมชนมีส่วนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ใช่ไปพึ่งกลไกรัฐ

คิดว่าเราคงได้ภาพรวมปัญหาทั้งหมดแล้ว มีอะไรเพิ่มเติมหรือไม่คะ ดิฉันคิดว่า ทั้งหมดที่เล่ามานี้ หากนำมาเขียนเป็นเอกสาร จะเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของเราว่าจะขับเคลื่อนเรื่องสิทธิชุมชนกับการพิทักษ์ทรัพยากรไปทางใด นี่คือการที่หนึ่ง สารที่สอง ดิฉันยังไม่แน่ใจนะ เราคงจะต้องเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดกฎหมาย เอาเนื้อหาที่เราเคยมาขับเคลื่อน พยายามให้นำไปตราเป็นกฎหมาย แล้วในกระบวนการที่จะเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ในที่นี้ยังไม่มีใครพูดนะ ถ้าดิฉันพูดเองก็คือว่า ต้องเสนอนโยบายของเรา เราจะต้องเลือกเฉพาะพรรคที่รับรองว่าจะนำนโยบายของภาคประชาชนไปสนับสนุน พรรคที่ไม่มีนโยบายอย่างนี้ อย่าไปเลือก หรือว่าต้องควบคุมตัวเองไม่ให้เห็นแก่เงิน แล้วก็ยืนอยู่ในหลักการ นี่เป็นรายละเอียด อันนี้ก็คือส่วนที่จะขับเคลื่อนต่อไปในภาคประชาชน หรือที่ชัดเจน ที่คิดว่ามีการป้อนข้อมูลมาแล้วเมื่อเข้าก็คือว่า การที่จะต้องผลักดัน พ.ร.บ.สิทธิชุมชนออกมา แล้วพยายามที่จะสร้างกลไกในการทำงานสนับสนุนคนที่พิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง อันนี้คิดว่าเป็นรูปธรรมที่จะเป็นหลักการร่วมกันของเราในอนาคต

☉ **สนั่น ชูสกุล** - ขอดถามอะไรบางอย่าง คือว่าเท่าที่พวกเราประชุมสัมมนาขึ้นมา มาเจอกันหลายภาค ผมคิดว่าเป็นบรรยากาศที่ดี ได้ฟังเสียงทองแดงบ้าง ได้ฟังเสียงว่าลาว อู๋คำเมือง ผมคิดว่าระหว่างพวกเราเกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันใช่ไหมครับ ๓ - ๔ ปีแล้วที่เราได้ทำงานร่วมกันมา ผมคิดว่าความรู้สึกเข้าอกเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ ความผูกพันซึ่งกันและกัน นั้นเกิดขึ้นอยู่ แต่ว่าข้อเสนอดังๆ ที่เราได้เสนอมานานหลายรอบ ไม่ใช่รอบแรก แต่ว่านี่คือสถานการณ์ที่ตึงเครียด มีสถานการณ์ที่แหลมคมอยู่ ก็คือเรื่องการปฏิรูปการเมือง เราคิดว่าสาระของสิทธิชุมชนน่าจะเป็นน้ำๆ เนื้อๆ เลย ใช่มั๊ยครับ สำหรับการปฏิรูปการเมือง เป็นเรื่องจริง เนื้อหามั่งสาบกันเลย มีความสำคัญอย่างนี้ และผมคิดว่าเท่าที่นั่งฟัง ข้อเสนอต่างๆ ที่ผมคิดไม่ถึงก็เกิดขึ้นมากมายเลย แต่ว่าเราก็จะได้ประมวลแล้วก็จัดทำเป็นเอกสารให้พี่น้องเอากลับบ้านไปด้วย บางเรื่องข้อเสนอต่างๆ ของคนอื่นจะจำได้ไม่ได้ แต่ว่าก็จะทำออกมาอย่างเป็นระบบ ทำออกมาเป็นข้อๆ

ที่นี้เรื่องในใจของหลายคน ผมเข้าใจว่า หลังจากวันนี้แล้ว เอาอย่างไรต่อ ผ่ากันคิดแล้วก็คงจะมีรอบคุยกันอีกบ้างนั้ย เพราะว่าผมก็ได้ฟังคำถามนี้มาตั้งแต่เช้า

เนื่องจากพรุ่งนี้มีเวทีที่ทั้งชาวบ้านและนักวิชาการได้มีการคุยเรื่องทิศทางการปฏิรูปการเมือง ผมคิดว่าใช้เวลาที่มีอยู่ในวันพรุ่งนี้ ให้ได้คำตอบชัดเจน มากกว่าแค่เรื่องหลักการหรือว่าจะเอาอย่างไรต่อ ภายได้เครือข่ายทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ คิดว่าน่าจะมีข้อสรุปที่กลับไปแล้วรู้เลยว่าเราจะทำอะไรกัน พรุ่งนี้เราจะสามารถคุยกันได้ ต้องช่วยกันนะครับ

เพราะว่าประเด็นที่ผมหยิบยกเมื่อสักครู่นี้ ผมได้ฟังแล้วคิดว่าถ้าค้างคาอยู่ในใจ เราจะใช้ช่วงย่อยคุยกัน

ไป จะได้เข้มข้นขึ้น แล้วก็ใช้เวลาไม่มากนักในวันพຸ່งนี้ที่อาจารย์กฤษฎาว่า ในการพูดคุย เสนอแลกเปลี่ยนกัน
ขึ้นมา เพราะว่า ผมก็เห็นใจหลาย ๆ คนที่ห่วงงาน ค้างคาแล้วก็มีการกิจที่จะต้องไปร่วมกันต่อไป ถ้าพวกเรา
คิดว่าพวกเราทั้งหมด ที่ไม่ได้อยู่ในห้องนี้ด้วย เป็นชุมชนหนึ่งขึ้นมาแล้ว ก็คือว่าเป็นสังคมหนึ่งที่ปฏิบัติงาน
ร่วมกัน คิดว่าเป็นพวก เป็นหมู่กันที่จะทำกันต่อไป เราก็ต้องการยืนยันสิทธิของชุมชนของเราเหมือนกันใช่ไหม
ครับ

⊗ **เรวดี ประเสริฐเจริญสุข** - ให้ข้อมูลแล้วกัน คืบนี้เดี่ยวสรุปเป็นเอกสาร แล้วได้แนวทางอย่างไร
จะทำอย่างไรกันต่อเดี่ยวทางนี้อาจจะไปย่อยกลุ่มย่อยแล้วมานำเสนอ แต่ยังมีเวลา ในส่วนของคณะกรรมการ
การประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนแล้วก็เครือข่ายแต่ละภาคมาร่วมประชุมหารือกันอีกที เนื่องจากว่าเรา
ไม่อยากจะพูดแทนภาคประชาชน วันนี้ดิฉันขอจบการอภิปรายแค่นี้ละ

สิทธิชุมชน เส้นทางกระจายอำนาจจัดการทรัพยากรของชุมชน
ในมิติของผู้นำชุมชน

นำเสนอโดย กำนันอนันต์ ดวงแก้วเรือน อดีตผู้นำชุมชนภาคเหนือ
คุณประยัด ผาระยัก สมาชิกสภาประมงทะเลสาบสงขลา
แม่ผา กองธรรม ผู้นำชาวบ้านเครือข่ายลุ่มน้ำมูล

ดำเนินรายการโดย คุณเรวดี ประเสริฐเจริญสุข

วัน-เวลา ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๐.๓๐ น.

สิทธิชุมชน เส้นทางกระจายอำนาจจัดการทรัพยากรของชุมชน
ในมิติของผู้นำชุมชน

๕. **กำนันอนันต์ ดวงแก้วเรือน** - ผมขอมองคำว่า “สิทธิชุมชน” ในความคิดของผมในฐานะคนทำงาน ซึ่งมาจนถึงวันนี้ผมทำงานมา แล้ว ๓๕ ปี ตั้งแต่ปี ๒๕๑๔ ถึงวันนี้ ๒๕๔๙ การทำงานไม่มีบรรลุผล กระทั่งกลายมาเป็นอดีตผู้นำเครือข่ายป่าชุมชน ผมลาออกจากการเป็นประธานป่าชุมชน ที่ลาออกเพราะถอดใจที่กฎหมายป่าชุมชนไม่ออก ก็ไปเป็นที่ปรึกษา

สิทธิชุมชนกับสิทธิปัจเจกชน สิทธิประชาชน สิทธิของเอกชน มีความหมายเหมือนกันหมด สิทธิของประชาชนก็ได้ยินคำที่เขาพูดว่า คนจนมีสิทธิไหมครับ จริงๆ แล้วคนจนไม่มีสิทธิ ยกตัวอย่าง บอกว่าคนไทยทุกคนอยู่ใต้กฎหมาย มีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้รัฐธรรมนูญ ครั้งหนึ่งคนจนจากภาคเหนือเดินขบวนจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มาที่ลำพูน เดินเลาะข้างถนนซูเปอร์ไฮเวย์ จังหวัดลำปาง หลีกกลัวโดนรถชน ก็ถูกกล่าวหาว่ากีดขวางการจราจร โดนตำรวจประกบตลอดเวลา คนจนเดินถนนไม่ได้ผิดกฎหมาย ยิ่งรัฐบาลปัจจุบันใช้อำนาจมาจัดการกับคนจน แต่ภาพของคนรวยคับคั่งที่ถนนข้าวสาร ที่ถนนท่าแพเชียงใหม่ ถนนที่ขออนแก่น คนรวย ปิดถนนทุกวันเสาร์อาทิตย์ แล้วได้เงินด้วย ไปจัดการวานหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ แล้วใครมีสิทธิมากกว่ากันคนจนกับคนรวย แค่นั้นเรื่องเดียว ฉะนั้นผมว่าไม่มี สิทธิในภาคประชาชนคนยากคนจนไม่มีหรอกครับ

เรื่องที่ดิน คนจนทำไว้ในที่ลาดชันเกิน ๓๕ องศาไม่ได้ ผิดกฎหมาย ยิ่งปัจจุบันมีคำสั่งของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ออกมาว่า ถ้าเกิน ๓๕ องศาห้ามไถขึ้นลง ให้ไถขวาง ถ้าไถขวางจะเกิดอะไรขึ้นกับเกษตรกร รถไถคว่ำตายแน่นอน ถ้าไถขวางไม่ได้อย่าทำเลย เพราะเป็นการตัดสิทธิ์เกษตรกรทำเกิน ๓๕ องศา แต่ขอโทษครับ พี่น้องปดที่เชียงใหม่และหลายๆ ที่ เกิน ๓๕ องศาเป็นที่ของใครไม่รู้ เจ้าของอยู่กรุงเทพฯ

หมด

น้ำ เรากำลังต่อสู้กับกฎหมายน้ำ แต่ท่านทราบไหมว่าเรารู้เรื่องการผันน้ำจากแม่แตงมาแม่จัดมาแม่กวง แล้วผมดูอำเภอแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน วันนั้นชลประทานเรียกผมไป บอกว่ากำหนดด้านโครงการนี้ทำไม ผมก็จะทำตรงนี้ จะเอาน้ำจากแม่แตงไปแม่ทานะ ไม่ต้องคัดค้านหรอก ผมถามว่าแม่ทาที่ผมอยู่ คือขุนแม่ทา สูงจากแม่จัด ๑๒๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเล แล้วน้ำนี้จะมาที่ไหน จากแม่แตงมาแม่จัดมาแม่กวงแล้วมาสุดไหนครับ เป้าหมายจริงๆ คือนิคมอุตสาหกรรม ไม่มาให้เกษตรกร ยิ่งวันนี้อำเภอสันกำแพงเป็นพื้นที่ของรีสอร์ท ทำไมต้องขุดภูเขาให้เป็นบ่อปลา ทำไมต้องถมทุ่งนาให้เป็นสนามกอล์ฟให้รีสอร์ท ผมพูดตลอดว่าไม่ถูกต้อง

เพราะฉะนั้นสิทธิชุมชนผมว่ายังไม่ได้ตรวจดูที่เรายังมีคนหน้าเดิมกลุ่มนี้เข้าไป อยากให้ผู้หลักผู้ใหญ่เข้ามาฟังเราบ้าง ไม่ใช่มาเปิดเวทีให้เราฟัง แล้วก็เถียงไปเรื่อย ยากมากที่คนจะเห็นตรงกัน ผมอยากเห็นเวทีที่ผู้มีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างมานั่งกับเรา มาฟังชาวบ้านพูดบ้าง พอรัฐมนตรีพูดชาวบ้านฟังเงียบ สิบกว่าปีที่ผมเข้ามาในเครือข่ายนี้ตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ เถียงไปเถอะครบรัฐมนตรี ล่าสุดผมไปเถียงรัฐมนตรียงยุทธ ที่รายการถึงลูกถึงคน จากนั้นผมถอดใจขอลาออกจากประธานสมัชชาป่าชุมชนตรงนั้นเลย ยิ่งฟังรัฐมนตรี สส. เสียเวลา ยิ่งฟัง สว. เสียความรู้สึก ไม่ได้ผล ฉะนั้นในมุมมองผมว่าในสิทธิชุมชน อันดับแรกก็คือ ก็อยากจะเลียนแบบพี่น้องสามจังหวัดภาคใต้ อยากดื้อแพ่งบ้าง เราจะกลับไปชุมชน ไปสร้างภาคประชาชนให้เยอะๆ ให้มากกว่ากฎหมาย ให้ออกกฎหมายรองรับเราจะดีกว่าที่จะไปวิ่งเอากฎหมายมาตั้งป่า เราจะไปสร้างป่าเพื่อมารองรับกฎหมายมากกว่าที่สร้างกฎหมายเพื่อรองรับป่า เพราะฉะนั้นผมต้องหายไปจากหน้าเวทีผู้นำในการเรียกร้องกฎหมาย ผมจะไปออกหน้าในฐานะเป็นผู้นำในการสร้างป่า ให้เหมือนกับห้วยใต้ดิน ห้วยใต้ดินออกมาเยอะ แล้วเขาก็เอามาบนดิน ให้ถูกต้องตามกฎหมาย ผมจะทำป่าชุมชนเถื่อนเยอะๆ แล้วก็ถูกกฎหมายไปเอง

เรื่องกระจายอำนาจ เป็นเรื่องตลกของการปฏิรูปราชการ ประเทศไทยมีทั้งหมด ๑๒-๑๓ กระทรวง ทำไมถึงแยกออกไปถึง ๒๐ กระทรวง เพื่อใคร ไม่เพื่อรัฐบาล ไม่เพื่อรัฐมนตรี ไม่เพื่อ สส. หรือกระทรวงที่จะมีคณะรัฐมนตรีเยอะๆ ๒๖ คน แยกเล็กแยกน้อยแยกออกไป แล้ววันนี้บางกระทรวงบางหน่วยงานจะยุบอีกแล้วมันอะไรกัน เรื่องนี้เป็นปัญหาทางราชการล้วนๆ ทุกวันนี้ท่านไม่มีอันที่จะทำการทํางาน รอว่าจะย้ายไปอยู่ที่ไหน จะซื้ออะไร ป้ายที่หน้ากระทรวงหน้าสำนักงานเปลี่ยนอยู่นั่นละ ลูกชายผมเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ทุกวันนี้เห็นความทุกข์ยากลำบากของลูกชายตลอดเวลา อะไรก็ไปหานายกฯ บ้านหลังเดียวมีนายกและกำนันอยู่ด้วยกัน ก็เห็นความแตกต่างเห็นความทุกข์ยากลำบากของคนท้องถิ่นอยู่มาก การกระจายอำนาจกระจายแต่คำพูด แต่งานไม่มี งานมีแต่ไม่มีเงิน เครื่องจักรมีทํางานไม่ได้ ทุกวันนี้ที่ตำบลแม่ทามีการขุดลอกลำน้ำแม่ทา ๑๒ กิโลเมตร ไปกลับ ๒๔ กิโลเมตร เป็นโครงการขององค์การส่วนตำบลเสนอไปทางกรมเจ้าท่าหรือกรมราชนาวิก ท่านทราบไหมครับ วันเวลาที่ท่านจะไม่เกิน ๓ เดือน แต่ทำไปทำไมมาเริ่มตั้งแต่วันที่ ๒ ธันวาคม ๔๔ เดือนนี้ยังไม่เสร็จเลย เพราะทำงานวันละ ๒-๓ ชั่วโมง อยู่เชียงใหม่มาแม่ทา ๗๐ กิโลเมตร ไปกลับ ๑๔๐ กิโลเมตร. ขอร้องให้ทำดีๆ หน่อย บอกผมไม่ใช่ลูกน้อง อบต. นะครับ ผมทำตามหลักวิชาการ ผมไม่ฟังชาวบ้านชาวบ้านด่า อบต. แหกเลย ขุดทำไมขุดแล้วทำเสียหาย ฝ่ายเขาทำอยู่ดีๆ ยังเอารถแบคโฮไปขุด ฉะนั้นการ

กระจายอำนาจจึงยังไม่เกิด

⊗ **เรวตี ประเสริฐเจริญสุข** - ในเรื่องสิทธิชุมชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พังดูเหมือนกำหนดแน่ชัด เห็นว่าเป็นแค่เศษกระดาษ ภาคประชาชนจะต้องปฏิบัติการของตัวเอง ถ้ามันจะเป็นอย่างไร

⊗ **ก้านนอ นันต์ ดวงแก้วเรือน** - เรื่องกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นบทบัญญัติที่ดี ที่ไม่ดีก็ตรงสุดท้าย อย่างมาตรา ๔๖ สิทธิชุมชนท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดการทรัพยากรและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน แต่กลับไม่มีวรรคสุดท้ายที่ว่า “ทำเช่นนี้ตามกฎหมายบัญญัติ” ตัวนี้สำคัญ เพราะถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติ วันนี้ลูกไม่ยอมแม่ แม่จะตีขนาดไหนแต่แม่ดันเกิดที่หลังลูก กฎหมายป่าไม้ไม่ยอมกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๖ กระทั่งมีพี่น้องภาคเหนือพยายามไปตัดไม้ให้โดนจับเพื่อจะไปสู้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๖ ว่าสิทธิชุมชนมีจริงหรือไม่ ผลสุดท้ายก็ไปไม่รอดครับ โดนกฎหมายลูกจัดการ ผมพูดหลายครั้งว่าชาวบ้านพยายามเรียกร้องกฎหมาย ได้กฎหมายมา แต่ผมเปรียบเทียบกฎหมายรัฐธรรมนูญคือรถยนต์ ชาวบ้านวิ่งหาซื้อรถยนต์มาคันหนึ่งแต่ชาวบ้านขับไม่เป็น ต้องให้ สส. ขับให้ ทีนี้ท่านก็ไม่ยอมไปตามใจเรา เราอยากไปเชียงใหม่ ท่านขับไปนราธิวาส เราขับไม่เป็น ผมก็มองว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญเหมือนกัน ถ้ากฎหมายป่าชุมชนออกมาแบบต้องไม่อีกรอบเดิม ดังนั้นเราต้องหัดขับรถเป็นก่อนถึงจะซื้อรถยนต์ ผมกลับไปเรียนขับรถให้ดีเพื่อเอารถยนต์คันนั้นไปขาย อันนี้ผมว่าน่าจะหัดทำเรื่องที่เป็นจริงเกิดขึ้นมากๆ อย่าไปพูดถึงกฎหมาย กฎหมายบางครั้งก็ไม่ถูกศีลธรรม ผมไปทำงานอยู่ตำบลแม่ทา ณ วันนี้หลายสิบกว่าปีผมไม่เคยใช้กฎหมาย เอาพี่น้องเอาญาติโยมเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นมาตัดสินปัญหา ถ้าเอากฎหมายมาสู้แม่ทาวนไหน ที่นั่นไม่มีพี่มีน้องหรอกครับ แดกเลย ไม่มองหน้า ฉะนั้นสังคมวัฒนธรรมชุมชนก็ดี ชื่อสัตย์มันคงชื่อตรงกว่ากฎหมาย ฆีเป็นผู้ยิ่งใหญ่เหนือกฎหมาย ฆีตัดสินบนไม้ได้แต่คนยึดเงินได้ ดังนั้นมุมมองของเราก็คือ จะกลับไปทำชุมชนให้เข้มแข็ง มีป่าชุมชนเยอะๆ มีการพัฒนาเครือข่าย ซึ่งวันนี้มีหลายองค์กรเข้าร่วม พยายามจะทำให้ตรงนี้ให้มากพอที่จะมาวิ่งตามกฎหมาย เมื่อ ๔ ปีก่อนเราบอกว่าคำตอบอยู่ที่สภา คำตอบอยู่ที่ทำเนียบรัฐบาล แต่ไม่ใช่ คำตอบอยู่ที่ชุมชนต่างหาก

⊗ **เรวตี ประเสริฐเจริญสุข** - ดิฉันคิดว่ามีค่าง่ายๆ แต่ว้าซึ่งใจ ที่ท่านก้านนได้พูดไป ทำไม่เป็นก็หัดทำ ทำแล้วก็ได้กำหนดเส้นทางว่าเราจะไปที่ไหนกันเอง ดิฉันคิดว่าความหมายลึกซึ้งนะ ถ้าเราไปห้วงตัวกฎหมายเพื่อมารับรองเรา เราเปรียบเทียบ เราก็สร้างป่าของเรา สร้างมากๆ แล้วในที่สุดกฎหมายก็ต้องมาตามเราเองแหละ แทนที่จะจะไปเอากฎหมายก่อน เป็นคำคม ดิฉันคิดว่าก็ได้แง่คิดของการพูดเรื่องสิทธิชุมชนหรือการกระจายอำนาจซึ่งเป็นเหมือนกับว่า ได้รับรองตามตัวกฎหมาย แต่ตัวมันเองก็สะท้อนว่าเป็นจุดใหญ่ที่จะขับเคลื่อน ก็น่าจะได้แง่คิดที่ชัดเจนว่าท่านจะขับเคลื่อนไปอย่างไร การกระจายอำนาจที่เราจะทำได้ไม่ได้ไปอยู่ที่โครงสร้างที่กำหนดไว้ เราต้องหัดทำ ทำไม่เป็นก็ต้องหัด พอหัดแล้วก็จะรู้ทิศทางด้วยตัวเราเอง และก็ความเข้มแข็ง ถ้าเรายิ่งขยายไปในหลายพื้นที่ ก็เป็นสาระที่ดิฉันคิดว่าสื่อสารอย่างชัดเจนทีเดียว กลับมาทางภาคใต้ มาฟังดูว่าแง่คิดเกี่ยวกับสิทธิชุมชนทางภาคใต้เป็นอย่างไร การกระจายอำนาจกับการจัดการทะเลในสภาพความเป็นจริงเป็นอย่างไร และท่านคิดว่าในทิศทางที่เป็นอยู่เป็นอย่างไรกับงานของพี่น้องชาวประมงพื้นบ้านกำลังขับเคลื่อนไปในทางไหนอย่างไร

⊗ **ประหยัด ผาระยิก สมาพันธ์ชาวประมงทะเลสาบสงขลา** - ผมชื่อประหยัด ผาระยิก มาจากทะเลสาบสงขลา เป็นพื้นที่ที่พี่น้องประกอบอาชีพประมง ได้พึ่งพาอาศัยกับทะเลสาบมาตลอด แต่มาปัจจุบันเปลี่ยนไป สิทธิชุมชนอ่อนแอ ภาครัฐไม่สนใจ ความเข้มแข็งของชุมชน ความเข้มแข็งของภาคปฏิบัติไม่มี ผมคิดว่าสิทธิต่างๆ จะเกิดขึ้นได้ก็โดยพวกเราในชุมชนมาช่วยกันสร้างความเข้มแข็ง สร้างความเข้าใจว่าเราควรจะทำอะไรบ้าง และจะอย่างไร ซึ่งถ้าเราลงมือทำเพียงคนเดียวสิทธิชุมชนก็จะอ่อนแอ เราต้องสร้างทีมงาน สร้างเครือข่ายเพื่อให้สิทธิชุมชนเข้มแข็ง เขาจะรับฟังเราหรือไม่ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของเรา ซึ่งความเข้มแข็งของเราก็มาจากการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายของพวกเรา อย่างทะเลสาบสงขลา คนก็เข้าใจว่าเป็นน้ำจืดอย่างเดียว แต่ที่จริงแล้วเป็นนิเวศ ๓ น้ำ แต่ผลของการพัฒนาส่งผลต่อระบบนิเวศ ๓ น้ำ วงจรของทะเลสาบเป็นวงจร ๓ น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ของปลา แต่ตอนนี้ ๓ น้ำหายไป เพราะผลของการพัฒนา คนที่อยู่ไม่ได้ทำ คนที่ทำไม่ได้อยู่ สร้างความเสียหายให้ลุ่มน้ำทะเลสาบ เราเรียกร้องมาตลอด พุดมาตลอด แต่ไม่สำเร็จ คุยกันแล้วคุยกันอีกหลายปีมาแล้ว

อยากให้ชุมชนสามารถตรวจสอบได้ และให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้เมื่อมีโครงการ ต่อไปถ้าจะทำอะไรในลุ่มน้ำทะเลสาบ อยากให้ชาวบ้านรอบทะเลสาบได้ร่วมศึกษาด้วยว่าจะทำลายระบบนิเวศของทะเลสาบไหม

⊗ **แม่ผา กองธรรม ผู้นำชาวบ้านเครือข่ายลุ่มน้ำมูล** - กราบเรียนท่าน อ.เสน่ห์ ดิฉันนางผา กองธรรม เป็นคนหนึ่งในการร่วมต่อสู้ในเรื่องสิทธิ ทำงานมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๒ทำงานอนุรักษ์ป่าทาม จริงๆ แล้วสิทธิของเรามีมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย เราก็มาร่วมกันทำในลักษณะแบ่งพื้นที่ว่าส่วนใดจะเป็นที่สาธารณะ ส่วนใดจะแบ่งให้ลูกหลาน ส่วนใดจะเอาไว้ทำกิน และผู้หญิงก็เข้ามามีบทบาท เพราะต้องเป็นผู้จัดการเรื่องปากท้องของครอบครัวซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องทรัพยากรเหล่านี้

ถามเรื่องสิทธิชุมชนกับการกระจายอำนาจ ยังเป็นคนละเรื่องกัน การกระจายอำนาจก็ยังเป็นเรื่องขององค์กรบริหารท้องถิ่น ความรู้ความเข้าใจของคนทำงาน ขององค์กรบริหารท้องถิ่นต่อเรื่องการจัดสรรทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมยังไม่มี แม้กระทั่งปัจจุบันก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง มีชาวบ้านประมาณร้อยละ ๓๐ เท่านั้นที่เข้าใจและลงมือทำจริง มีคนไม่กี่คนที่ได้อำนาจ แต่เขาไม่ลงมือทำ มีเพียงกลุ่มที่เข้าใจกัน ช่วยกันทำเท่านั้น เส้นทางกระจายอำนาจ อำนาจถ้าไม่เคารพภูมิปัญญาท้องถิ่นก็อยู่ไม่ได้ ควรจะยอมรับภาคประชาชน คนที่ลงมือทำเรื่องนี้ และให้โอกาสในการสร้างความเข้าใจต่อคนในสังคมอื่นๆ ควรจะมีกฎหมายรองรับเรื่องสิทธิชุมชนออกมาให้เป็นรูปธรรม และงานวิจัยที่ได้ศึกษามา สิ่งที่ดีควรนำมาพัฒนาต่อ องค์กรรัฐควรนำมาพัฒนาต่อนำสู่การปฏิบัติ อยากให้ผู้ปกครองในองค์กรท้องถิ่นมีจิตสำนึกในการปกป้องทรัพยากรของชุมชนหมู่บ้าน

⊗ **เรวดี ประเสริฐเจริญสุข - ชัดเจนนะคะ** ถ้าหากว่าทรัพยากรเสียหายก็สร้างความลำบากให้กับทั้งชุมชน แต่ว่าผู้หญิงก็จะตกหนักกว่าเขา เพราะว่าไหนจะต้องมีปัญหาในเรื่องความมั่นคงทางอาหารของครอบครัว ไหนจะเรื่องสวัสดิการของครอบครัว รายได้ การจัดการชีวิตสืบสานไปหมด เพราะฉะนั้นการลุกขึ้นมาของแม่ผา เพื่อทำงานกับชุมชน และปลูกจิตสำนึกหรือสร้างความตระหนักในเครือข่ายของผู้หญิงให้เขามาร่วมทำงานด้วยกัน ไม่ใช่ปล่อยให้เป็นการกิจของผู้ชายฝ่ายชาย ก็เป็นการกิจที่นำเอามิติของผู้หญิงซึ่งบางทีถูกมองข้ามไป จะทำให้การขับเคลื่อนมีความรอบคอบและตอบสนองต่อปัญหาที่ชีวิตของครอบครัว

ชีวิตของผู้คน ทั้งที่มีลูกเด็กเล็กแดง ทั้งเพศหญิงเพศชายให้ได้รับการตอบสนองในหลายมิติครอบคลุม สิ่งสำคัญที่ในบทเรียนของแม่ผาทำมาก็ตอกย้ำว่าตัวนโยบายต่างๆ ก็ยังลอยอยู่ โครงสร้างต่างๆ ที่สร้างขึ้นก็มีเงื่อนไขที่เป็นไปได้ ที่จะมาเอื้อการทำงานให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าถึงการจัดการทรัพยากร แต่อย่างไรก็ตามยังมีช่องว่างในความเข้าใจในเรื่องของ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำคมของแม่ผาในเรื่องของ จิตสำนึกนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องของการจะรู้แค่หน้าที่หรือมีกลไกโครงสร้างที่ต้องไปทำ แต่ว่าการตระหนักและมี จิตสำนึกในสิ่งที่เป็นความสำคัญของชุมชน เป็นหลักประกันให้การทำงานสามารถแก้ไขปัญหาและปกป้อง ทรัพยากรธรรมชาติได้

ขณะนี้ยังมีเวลาให้แต่ละท่านสะท้อนความมุ่งมั่นของการที่จะให้การขับเคลื่อนภาคประชาชนว่ายังสามารถยืนยันไม่ให้อาณาเขตไหนหน่วงไปกว่านี้ ท่านจะดำเนินการอย่างไร อยากให้แต่ละท่านได้พูดถึงสิ่งที่ท่าน มุ่งมั่นและก็อยากเชิญชวนพรรคพวกที่ทำงานด้วยกันให้มีความตั้งใจหรือปฏิบัติการร่วมกันอย่างไร เพื่อให้ ปฏิบัติการภาคประชาชนได้ดำเนินการรุกคืบและมีความหนักแน่นเพิ่มขึ้นกว่าเดิม

⊗ **กำนันอนันต์ ดวงแก้วเรือน** - ช่วงนี้เป็นโอกาสดีของพี่น้อง ช่วงที่ไม่มีรัฐบาลเป็นผู้บริหาร ก็รู้สึก จะเจียบ คนเราถ้าขาดที่พึ่งจริงๆ ก็พึ่งตัวเองได้ ช่วงนี้พึ่งรัฐบาลไม่ได้ ชาวบ้านก็ไม่มีเรื่องมีราวอะไร ช่วยกันทำ มาหากิน ถ้าไม่มีรัฐบาลทำงานก็น่าจะดี สุดท้ายอยากจะทำให้กำลังใจ ในช่วงนี้รัฐบาลอย่าทุ่มเงินลงไปเยอะๆ เงินคือกระดาษ ทำให้มีอำนาจเหนือชีวิตเรา เงินตกใส่ผู้หญิงต้องแก้ผ้า ตกใส่หน้าหญิงก็ตาย ตกใส่หลวงพี่ ครอบาก็พาสี่กาเข้าโรงแรม สุดท้ายก็ขอให้กำลังใจนักสิทธิมนุษยชนทุกคนจงต่อสู้ต่อไป ประเทศไทยเรามีสิทธิ มากมาย มากกว่าประเทศเพื่อนบ้านบางประเทศ พูดถึงการเมืองพูดถึงผู้ปกครองไม่ได้เลย นี่เรายังมีสิทธิมาก แต่สิทธิต้องอยู่ในขอบเขตไม่ก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น

⊗ **ประหยัด ผากระยิก** - ผมคิดว่าเรายังโชคดีที่เป็นคน เพราะล้วนมีความฉลาดเฉลียวอยู่ในตัวคน โลก นี้สร้างทรัพยากรให้ แต่มันจะมีค่า ก็ต่อเมื่อเราใช้อย่างมีปัญญา ความฉลาด ความรู้ในการใช้ทรัพยากร แต่ ต้องมีความสามัคคีมาก่อน ถ้าสามัคคี อะไรๆ ก็จะทำลายเราไม่ได้ ความเข้มแข็งเกิดจากการศึกษา เรียนรู้ และเอาไปปฏิบัติ

⊗ **แม่ผา กองธรรม** - อยากให้กำลังใจ ทั้งองค์กรที่ทำงาน ทีมอาจารย์ คนในท้องถิ่นเองก็ต้องการ กำลังใจ ทรัพยากรเป็นของชุมชน ทุกคนต้องช่วยกัน ทำงานเป็นทีมประสานกันเพื่อลูกหลานของเรา ตอนนี้ สถานการณ์ในประเทศของเราเปลี่ยนแปลง ร้อนก็ร้อนแรง หนาวก็หนาวมาก มีแต่การแบ่งพรรคแบ่งพวก พวก เราที่ทำงานมีกันอยู่น้อยอยู่แล้วก็ควรจะช่วยกัน ค่อยพูดค่อยจา ต่อไปถึงเศรษฐกิจไม่ดี แต่เราก็อยู่ได้ ถ้าเรายัง มีป่า

⊗ **เรวดี ประเสริฐเจริญสุข** - สูงสุดของการได้มาซึ่งสิทธิ สิทธินั้นเป็นของเราอยู่แล้ว แต่ว่าการ ปฏิบัติการให้เกิด รับรองอย่างชอบธรรม ในแง่ของการให้ได้อย่างชอบธรรมที่เป็นนโยบายกฎหมายก็เป็น จุดที่เราต้องขับเคลื่อนต่อ แต่อย่างน้อยที่สุด ฐานของเรา ปฏิบัติการพิทักษ์ทรัพยากรก็เป็นภารกิจร่วมที่เรา จะต้องดำเนินการอย่างเข้มข้น ดิฉันคิดว่าก็เป็นหนทางที่ชัดเจนของการทำงานของเราพวกเรากันเอง มีฐานของ

องค์ความรู้ มีผลที่เกิดจากข้อมูลจากปฏิบัติการจริง ดิฉันคิดว่าเราก็ได้เดินทางมาถึงจุดที่ต้องไปอย่างนี้ จุดของการขยายผลทำกันไปเรื่อยๆ รุกคืบให้ขยายพื้นที่ นี่ก็เป็นภารกิจร่วมที่เราจะต้องช่วยกันทำ ซึ่งก็มีเครือข่ายมีหน่วยงานต่างๆ ก็ต้องขอขอบคุณทั้งสามท่าน

เมื่อคืนก็มีการคุยกัน ก็มีการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สุดที่จะทำให้อยู่ได้หรือไม่ได้ เมื่อทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายไปจากตัวนโยบาย ไปจากการผูกขาดการจัดการโดยหน่วยงานรัฐและจากกระบวนการที่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชน สะท้อนชัดเจนว่าลำบากขึ้นมาก ได้มีการพูดว่าในแนวคิดหรือทิศทางที่พูดถึงการรวมกลุ่มเพื่อจะทำอะไรกันขนานใหญ่ การรุกรานนั้นมีการรุกคืบมานานแล้วและจากนั้นจะขัดแย้งขึ้นและน่าสะพรึงกลัว ตรงที่ว่าตัวนโยบายปัจจุบันที่ได้เชื่อมต่อกับทั้งโลกในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเสรี ในกระแสที่จะต้องให้ทุนเข้ามาเอาตัวทรัพยากร กลายมาเป็นปัจจัยในการเพิ่มรายได้และผลผลิต การเพิ่มผลผลิตไม่ใช่แค่เพิ่มจากส่วนครอบครัวส่วนบุคคล แต่ว่าในระบบการจัดการแบบการค้าธุรกิจได้เบียดขับคนเล็กคนน้อยออกไปแทบจะตกขอบและตอนนี้อยู่ไม่ได้ มีการสะท้อนการยื่นไว้ทุกพื้นที่ พูดถึงปฏิบัติการปัจจุบันนั้น ทางกฎหมาย จะออกมาดูดี นโยบายก็ดูดี พูดถึงการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ตัวกฎหมายก็รับรองสิทธิเสรีภาพ พูดถึงการกระจายอำนาจ การตรวจสอบ การถ่วงดุล แต่ในทางปฏิบัติจริง สิ่งเหล่านี้ยังเป็นแค่แนวคิดและโครงสร้างกลไก สิ่งที่ยังยังไม่มีการปฏิบัติปัจจุบันคือการใช้อำนาจของหน่วยงานต่างๆ ที่ไม่ได้ใส่ใจการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมาย และยังไม่สามารถสะท้อนการตัดสินใจที่เอาความคิดเห็นและสภาพปัญหาเข้าไปส่งเสริมปฏิบัติการในฐานะรากที่จะให้มีชีวิตอยู่ได้

ในตัวกลไกทางโครงสร้างปัจจุบันที่ยังสะท้อนว่ามีช่องว่างและเป็นปัญหา ได้มีการคุยกันถึงหลักการว่าถ้าเช่นนั้นจะไปอย่างไรในเรื่องของสิทธิชุมชนกับการมีส่วนร่วม ในเรื่องของการไปปฏิรูปการเมือง ก็มีการคุยกันว่าในมิติด้านสิทธิชุมชน เป็นมิติที่ได้มาตั้งแต่เกิดแล้ว และขณะนี้ประชาชนก็ได้มีปฏิบัติการสะท้อนสิทธิของตัวเองในภาคปฏิบัติ เพียงแต่ว่าปัญหาก็คือ สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ถูกรับรองอย่างเป็นทางการเท่านั้นเอง การรับรองในปัจจุบัน ในกฎหมายต่างๆ ก็มีอยู่ และก็มีการรับรองในระดับนานาชาติ ไม่ว่าจะเป็นปฏิญญาอนุสัญญาระหว่างประเทศ ก็รับรองเรื่องสิทธิชุมชน เป็นสิทธิสากล พอมาถึงสภาพปัญหา เราก็บอกว่าในช่วงที่พูดถึงการปฏิรูปการเมือง เราจะทำอย่างไรกับปัญหาที่เราเผชิญอยู่ เราพูดถึงการปฏิรูปการเมืองว่าไม่ใช่เป็นเรื่องของการเลือกตั้ง ไม่ใช่เป็นเรื่องของการที่ตัวแทนไปทำงานแทนเรา ไม่ว่าจะเป็นการเมือง นโยบาย หรือการออกกฎหมาย แต่เราพูดถึงการที่ภาคประชาชน คนที่ไปเป็นตัวแทน จะต้องทำงาน ไม่ใช่ทำงานให้หรือทำงานแทน แต่เป็นการเอื้ออำนวยที่จะต้องเอาเสียงภาคประชาชนไปมีส่วนในการกำหนดตัวนโยบาย และกฎหมายได้ ในขณะเดียวกัน เมื่อตัดสินใจใดๆ ก็ร่วมในการตัดสินใจ และร่วมตรวจสอบการปฏิบัติการอย่างใดก็ตาม ความหมายของปฏิรูปการเมืองที่เราพูดถึงไม่ใช่ปฏิรูปการเมืองเข้าไปหาผู้แทนที่ดีเป็นตัวแทนเรา แต่ว่าปฏิบัติ การการเมืองภาคประชาชนก็คือ ปฏิบัติการสะท้อนสิทธิของเราในการพิทักษ์ดูแลรักษาฟื้นฟูทรัพยากร ปกป้องการกำหนดนโยบาย และออกกฎหมายโดยไม่ได้เอาตามเสียงของภาคประชาชน ดิฉันคิดว่าก็เป็นเรื่องการเมืองภาคประชาชน ในส่วนที่เราจะต้องไปปฏิบัติกับตัวกลไก แต่ขณะเดียวกันการขับเคลื่อนตนเองก็ยังเป็นพื้นฐานต่อเนื่อง

ข้อเสนอในแง่ของกฎหมายนโยบาย ก็มีหลายเรื่องซึ่งตรงนี้ดิฉันคิดว่าข้อสรุปจากการที่ทำมา นอกเหนือไปจากที่ทุกฝ่ายพูดคุยกันและตอกย้ำจากการพูดคุยเมื่อเช้า กับการขับเคลื่อนต่อเนื่องของภาคประชาชน สร้างความเข้มแข็งสร้างความตระหนักและทำงานกับกลไกต่างๆ ให้เข้าใจร่วมกัน ได้มีข้อตกลงกันในเรื่องของการปรับเปลี่ยนตัวกฎหมายตัวนโยบาย โดยเมื่อน้อยจะมานำเสนอ

☸ **แม่น้อย (สว่างจิตร์ ราชคำ):** สวัสดิ์คะพี่น้องที่มาชุมนุมทั้งหมด แม่น้อยได้รับเกียรติพิเศษคือการประกาศข้อเสนอ เมื่อวานนี้พวกเราทุกคนได้เสนอว่าจะปฏิรูปการเมืองอย่างไร ทุกชุมชนทุกพื้นที่ก็หลากหลายความคิด โดยเฉพาะแม่น้อยแล้วยังยืนหยัดคำเดิมคะคือ ไม่ขายเสียงให้หน้าไหนทั้งนั้น ไม่ว่าลูกชายจะไปเป็น อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถ้าเขาอยากเป็นอยากทำงานเพื่อประชาชน ก็ขอให้เขาขายในสิ่งที่เขาประพฤติปฏิบัติมา คือเราเห็นความดีของเขาเราจะเลือกเขาด้วยความดีด้วยความเสียสละเห็นแก่เพื่อนมนุษย์ของเขา

ต่อไปนี้นั่นแม่น้อยขอประกาศข้อเสนอของการปฏิรูปการเมืองของภาคประชาชน

พวกเราทุกคนทุกชุมชนท้องถิ่นมีความตระหนักและได้ปฏิบัติในสิทธิการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นตามวิถีวัฒนธรรมประเพณีและตามรัฐธรรมนูญด้วยพวกเราเองมาตลอด จนได้ร่วมกัน ยืนยันในการเข้าร่วมการปฏิรูปการเมืองด้วยบทบาทของสิทธิชุมชน เพื่อรักษาวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากร ขอประกาศข้อเสนอดังต่อไปนี้

๑. ให้มีกฎหมายสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคม การเมือง อย่างหลากหลาย และสอดคล้องกับพื้นที่ และสิทธิในการได้รับการชดเชยจากผลกระทบการพัฒนาใด ๆ ที่ทำลาย ฐานทรัพยากรและวิถีชีวิตชุมชน ตลอดจนให้มีกลไกสนับสนุนและตรวจสอบในทางนโยบาย วิชาการ และงบประมาณ เพื่อให้ได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจัง
๒. ให้มีการปฏิรูปกฎหมายและกลไกด้านสื่อ เพื่อให้ชุมชนมีสิทธิในการสื่อสารอย่างเป็นอิสระ
๓. ประชาชนมีสิทธิที่จะตรวจสอบ ฟ้องร้อง ไปจนถึงการเข้าชื่อปลดผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือนักการเมืองอื่นๆ ตลอดจนข้าราชการที่สร้างผลกระทบต่อทรัพยากรของชุมชน ไม่ทำตาม เจตนารมณ์ของประชาชน และไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ
๔. ให้มีการแก้ไขกฎหมายที่ละเมิดสิทธิชุมชน เช่น กฎหมายป่าไม้ กฎหมายที่ดิน ฯลฯ ให้สอดคล้อง ตามหลักการสิทธิชุมชนในรัฐธรรมนูญ และตามวิถีชีวิตของชุมชน
๕. ปฏิรูประบบราชการใหม่ โดยพัฒนากลไกราชการทั้งระบบให้สอดคล้องกับหลักการสิทธิชุมชน และ ปรับปรุงกลไกราชการที่ประจักษ์ชัดว่าล้มเหลวในการจัดการทรัพยากร หรือยังรวมศูนย์ เช่นระบบ ผู้ว่าซีไอโอ และสร้างกลไกใหม่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร
๖. ยุบกฎหมาย นโยบาย กลไกใด ๆ ที่กระทบต่อฐานทรัพยากรและการดำรงชีพของชุมชน ชุมชนมี สิทธิเข้าชื่อในการยกเลิกกฎหมาย นโยบาย โครงการต่างๆ

☸ **เรวดี ประเสริฐเจริญสุข -** นี่เป็นประเด็นใหญ่ๆ ที่พวกเราคิดว่าน่าจะเป็นประเด็นร่วมในการ ขับเคลื่อนการทำงานให้มีการแก้ไขนโยบายและกฎหมายต่อไป ดิฉันขอยุติการอภิปรายในช่วงเช้าไว้แต่เพียงเท่านี้ ขอขอบพระคุณทุกๆ ท่าน ที่ได้เป็นตัวแทนสะท้อนจุดยืนของพวกเราในการทำงานขับเคลื่อนพิทักษ์ สิทธิของพวกเราในการดูแลจัดการทรัพยากรต่อเนื่อง ขอขอบคุณ ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง

สิทธิชุมชน เส้นทางกระจายอำนาจจัดการทรัพยากรของชุมชน
ในมิติของนักวิชาการ

นำเสนอโดย
 ศ. (พิเศษ) จริญญา ภักดีชนะกุล
 ดร.เจษฎ์ โทณะวณิก
 ดร.ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี
 อาจารย์สัญญาชัย สุนิพันธ์วิหาร

เลขาธิการประธานศาลฎีกา
 คณะบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหิดล

ดำเนินรายการโดย ดร.ศรีประภา เพชรมิตริ

วัน-เวลา ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕ เวลา ๑๐.๕๕ - ๑๒.๓๐ น.